

KORAANI TÄHENDUSE TÕLGE
FATIHA JA VIIMANE *DŽUZ* (30/30)

Esimene väljaanne

Autoriõigus 2011

See raamat on autoriõigusega kaitstud. Raamatu osi või tervet raamatut on lubatud kasutada hariduslikel eesmärkidel tingimusel, et kasutatud informatsiooni ei ole mingil viisil tsiteeritud väljaspool konteksti ega kasutatud kasu teenimise eesmärgil ning et teksti allikas on märgitud.

Tõlkinud, *hadiithid* valinud ja artiklid kirjutanud:

Kätlin Hommik-Mrabte

Kujundaja: **Airi Hunt**

Keeletoimetaja: **Tiina Kanarbik**

ISBN 978-9949-21-553-9

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	6
AINULAADNE PÜHAKIRI – KORAAN	8
KORAANI ÜLETAMATU VÄLJAKUTSE	9
TEADUSLIK RAAMAT TEADUSLIKULE AJASTULE.....	10
KORAAN JA TEADUSE ARENG.....	11
KORAANI SÕNUM NING OTSTARVE	12
KUIDAS TRANSLITERATSIOONI HÄÄLDADA?	14
ARAABIAKEELSE VÄLJENDID	17
1. SUURA – ÄL-FÄÄTIḤĀ - ALGUS (7 ÄJÄT)	18
78. SUURA – ÄN-NĀBĀ' – UUDIS (40 ÄJÄT)	20
79. SUURA – ÄN-NĀẒI'ĀĀT – VÄLJATÕMBAJAD (46 ÄJÄT)	25
80. SUURA – 'ĀBĀSĀ – TA KORTSUTAS KULMU (42 ÄJÄT).....	30
81. SUURA – ÄT-TĀKWIIR – KOKKURULLIMINE (29 ÄJÄT)	35
82. SUURA – ÄL-INFITĀAR – REBENEMINE (19 ÄJÄT).....	39
83. SUURA – ÄL-MUTĀFFIFIIN – PETUKAUPMEHED (36 ÄJÄT) ..	42
84. SUURA – ÄL-INŠIQAAQ – LÕHENEMINE (25 ÄJÄT)	46
85. SUURA – ÄL-BURUUŽ – HIIGELTÄHED (22 ÄJÄT).....	49
86. SUURA – AṬ-ṬĀARIQ – ÖINE TULIJA (17 ÄJÄT).....	54
87. SUURA – ÄL-Ā'LĀĀ – KÕRGEIM (19 ÄJÄT).....	56
88. SUURA – ÄL-ĠĀĀŠHĀ – ÜLEKAALUKAS (26 ÄJÄT).....	58
89. SUURA – ÄL-FAŽR – KOIT (30 ÄJÄT).....	61

90. SUURA – ÄL-BÄLÄD – LINN (20 ÄJÄT)	65
91. SUURA – AŠ-ŠAMS – PÄIKE (15 ÄJÄT).....	68
92. SUURA – ÄL-LÄIL – ÖÖ (21 ÄJÄT)	70
93. SUURA – AḌ-ḌUḤAA – HOMMIK (11 ÄJÄT).....	73
94. SUURA – AŠ-ŠARḤ – AVAMINE (8 ÄJÄT).....	75
95. SUURA – ÄT-TIIN – VIIGIMARI (8 ÄJÄT)	76
96. SUURA – ÄL-‘ALAQ – RIPPUV KLOMP (19 ÄJÄT).....	78
97. SUURA – ÄL-QADR – SAATUS (5 ÄJÄT)	81
98. SUURA – ÄL-BÄIJJINÄ – SELGE TÕEND (8 ÄJÄT)	83
99. SUURA – ÄZ-ZÄLZÄLÄ – MAAVÄRIN (8 ÄJÄT)	85
100. SUURA – ÄL-‘ÄÄDIJJÄÄT – KAPPAJAD (11 ÄJÄT).....	86
101. SUURA – ÄL-QAARI‘Ä – ÜLEKAALUKAS (11 ÄJÄT)	88
102. SUURA – ÄT-TÄKÄÄṬUR – KUHJAMINE (8 ÄJÄT).....	90
103. SUURA – ÄL-‘AṢR – AEG (3 ÄJÄT)	91
104. SUURA – ÄL-HUMÄZÄ – LAIMAJA (9 ÄJÄT)	92
105. SUURA – ÄL-FIIL – ELEVANT (5 ÄJÄT)	94
106. SUURA – QURAIŠ – QURAIŠ(IHÕIM) (4 ÄJÄT).....	95
107. SUURA – ÄL-MÄÄ‘UUN – VÄIKE ABI (7 ÄJÄT).....	96
108. SUURA – ÄL-KÄWṬÄR – KÜLLUS (3 ÄJÄT).....	98
109. SUURA – ÄL-KÄÄFIRUUN – USKMATUD (6 ÄJÄT)	99
110. SUURA – AN-NAṢR – VÕIT (3 ÄJÄT).....	100
111. SUURA – ÄL-MÄSÄD – PALMIKIUD (5 ÄJÄT).....	101

112. SUURA – ÄL- <i>IHLAAS</i> – PUHTUS (4 ÄJÄT)	103
113. SUURA – ÄL- <i>FALAQ</i> – KOIDIK (5 ÄJÄT)	104
114. SUURA – ÄN- <i>NÄÄS</i> – INIMESED (6 ÄJÄT)	105
MIKS ON <i>HADIITHID</i> KORAANI MÕISTMISEKS OLULISED?....	106
ÕPETLASTE SELGITUSI	110
<i>HADIITHIKOGUMIKE</i> REGISTER.....	116
<i>HADIITHIEDASTAJATE</i> REGISTER.....	128
KASUTATUD KIRJANDUS	137

SISSEJUHATUS

Miks me räägime Koraani tähenduse tõlkest ja mitte Koraani tõlkest või isegi eestikeelsest Koraanist? Jumal on läbi aegade saatnud maailma palju sõnumitoojaid. Viimaseks sõnumitoojaks valis ta Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) ja saatis inimkonnale tema kaudu Oma viimase, araabiakeelse sõnumi.

Miks valis Jumal just araabia emakeelega sõnumitooja? Kõiki põhjuseid võib teada vaid Tema ise, kuid üheks põhjuseks on kindlasti araabia keele olemus. Araabia keel on maailma üks suurima sõnavaraga keeli: see võib ühe sõnaga kokku võtta mõne teise keele kümneid erinevaid sõnu ja koondada need sama mõiste alla (näiteks: *kariim* tähendab araabia keeles ühteaegu hea, lahke, kallis, sõbralik, helde, rüütellik, väljapaistev, austusväärne, külalislahke, noobel – ühesõnaga kõike, mis inimeses on head teiste vastu), samal ajal kui iga kokkukoondatud sõna kohta on samuti eraldi mitmeid täpsema tähendusega sõnu (näiteks: „hea” võib araabia keeles vastavalt kontekstile olla *kariim*, *hasan*, *tajjib*, *žäjjid*, *khair* jne). Araabia keelele on omane suur hulk väga spetsiifilise tähendusega sõnu, mille lahtiseletamiseks kuluks mõnes teises keeles terve lõik (näiteks: „aastane ühe küüruga emane tiine valge ratsakaamel” on araabia keeles üks sõna). Lisaks on araabia keelel indo-euroopa ja ka soome-ugri keeltega võrreldes väga erinev struktuur, millest tulenevalt on araabiakeelse teksti mõtet neis keeltes tunduvalt raskem edasi anda.

Kuna Jumala seaduse puhul on iga sõna, isegi iga täht, äärmiselt oluline – olenevad sellest ju usklite teod – ja iga tõlkimisega tegelenud inimene teab, et perfektset tõlget ei ole olemas, ongi eelistatav rääkida Koraani tähenduse ja mitte Koraani tõlkest. Iga inimene, kes tahab Koraani sõnumit teises keeles edasi anda, püüab tegelikult edastada seda mõtet ja

arusaama, mis temal Koraanist on. Seega on iga Koraani tähenduse tõlge konkreetse tõlkija interpretatsioon ja päris tõeline Koraan on vaid araabiakeelne originaal.

Selleks, et käesolevas tõlkes oleks võimalikult vähe tõlkija enda mõtteid ja võimalikult palju originaali, oleme appi võtnud Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) enda ja tema kaaslaste (رضي الله عنهم) selgitused sellest, kuidas ühest või teisest värsist aru saada, ja jutustused värsaside ilmutamise põhjustest. Ka oleme püüdnud araabiakeelse sõna mitmetähenduslikkuse korral tuua ära erinevad tähendused ja teatud väljendeid ning kõnekäände lahti seletada. Selleks, et need moslemid, kes araabia keelt ei valda, saaksid samuti Koraani pähe õppida, oleme originaalile ja tähenduse tõlkele lisanud ka transliteratsiooni.

Eesti keeles on varemalt juba üks Koraani tähenduse tõlge ilmunud. Haljand Udami tõlge on pigem suunatud mitte-moslemist tavalisele eestlasele, kes sooviks teada saada, mida Koraan endast üldiselt kujutab, ja ei ole moslemite jaoks piisavalt täpne. Käesolev Koraani tähenduse tõlge on aga pigem suunatud just eesti emakeelega moslemitest lugejatele, et nad saaksid seda kasutada nii Koraani mõtte võimalikult täpseks mõistmiseks kui ka Koraani araabiakeelseks lugemiseks ja päheõppimiseks.

Nende jaoks, kes soovivad Koraani kohta veidi laiemaid teadmisi omandada, oleme lisanud mitmeid tekste Koraani kohta. Kuna käesolevas Koraani tähenduse tõlkes on paremaks mõistmiseks kasutatud hulgaliselt *hadiithe*, oleme lisanud ka selgitavaid tekste *hadiithide* olulisuse kohta, *hadiithikogumike* ja *hadiithiedastajate* registri. Ka ei puudu kogumikus kasutatud transliteratsiooni ja araabiakeelseid väljendeid seletavad tekstid.

Kätlin Hommik-Mrabte

AINULAADNE PÜHAKIRI – KORAAN

Koraan on maailma enim loetud raamat. See on Jumala kõige viimane ilmutus, saadetud Prohvet Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) 7. sajandil pKr, ning sellest ajast saadik on moslemid üle kogu maailma seda lugenud, pähe õppinud ning oma elu alustalaks võtnud.

Koraan (araabia keeles *al-qur'aan* – lugemine, retsiteerimine) on Jumala sõna, iga moslemi usu ja selle parktiseerimise allikas, mis käsitleb kõiki inimesi puudutavaid teemasid – elutarkus, õpetused, eelnevate prohvetite elu ja seadused, aga põhiteemaks on suhe Jumala ja inimkonna vahel. Samal ajal jagab Koraan juhiseid õiglase ühiskonna ja õiglase majandusliku süsteemi loomiseks ning inimeste õigele teele juhtimiseks.

Koraan koosneb 114 suurast ehk peatükist. Osa neist on pikemad, osa lühemad. Suurad ei ole Koraanis ilmutuse järjekorras, vaid pikkuse järjekorras: Koraani alguses on kõige pikemad ja lõpus kõige lühemad suurad. Erandiks on vaid Koraani kõige esimene suura, Fatiha ehk „Algus”.

Koraan on kõigi pühakirjade seas ainulaadne, kuna see on vaba igasugustest teaduslikest ebatäpsustest ning kõik selles sisalduv peab ajalooliselt paika. Koraani tekst on nii hoolikalt hoitud, et siiani eksisteerib sellest vaid üks (araabiakeelne) variant. Seda umbes Uue Testamendi pikkust raamatut on igast vanusegrupist ja rahvusest ning erinevate intellektuaalsete võimetega moslemid juba 14 sajandit pähe õppinud. Seesama pisike raamat on aluseks tervele islamimaailmale, seega ligi neljandikule maailma rahvastikust ja selle kultuurist..

KORAANI ÜLETAMATU VÄLJAKUTSE

Jumal on Koraanis öelnud:

„Ja kui te kahtlete selles, mis Me oleme saatnud oma sulasele (Muhammedile (صلى الله عليه وسلم)), siis tehke peatükk, mis oleks sellele sarnane, ja kutsuge appi oma tunnistajad peale Jumala, kui olete õiglased. Ja kui te seda ei tee – ning te ei suuda seda iial teha – siis kartke (põrgu)tuld, mille kütteks on inimesed ja kivid ja mis on uskmataute jaoks valmis pandud. (Oo Muhammed (صلى الله عليه وسلم)), anna head uudised edasi neile, kes usuvad ning teevad häid tegusid, nende jaoks on aiad (paradiis), milles voolavad jõed ...“ (2:23–25)

Alates sellest ajast, kui 14 sajandit tagasi Koraan ilmutati, ei ole keegi veel suutnud kirjutada ühtki peatükki, mis kaugeltki sarnaneks Koraaniga, kuna Koraanis on koos ilu, eriline stiil, riimiosavus, suursugusus, õiglane seadusandlus, tänapäeval õigeks tunnistatud teaduslik informatsioon, tõeks saanud ettekuulutused ja palju muudki, nagu alles hiljuti avastatud matemaatiline kood, mille kohaselt on iga sõna Koraanis loetud (näiteks sõna „päev“ 365 korda, sõna „kuu“ 12 korda ja „mees“ ning „naine“ mõlemad võrdselt 24 korda) ning omal kohal. Koraani kõige lühem peatükk (108) koosneb kümnest sõnast. Sellegipoolest ei ole keegi siiani suutnud vastata väljakutsele kirjutada peatükk, mis sarnaneks Koraani peatükkidele. Muhammedil (صلى الله عليه وسلم) oli uskmataute araablase seas vaenlasi, kes üritasid seda teha tõestamaks, et Muhammed (صلى الله عليه وسلم) ei ole Jumala saadik. Kuid kuigi Koraan oli ilmutatud nende endi keeles ja tolle aja araablased olid väga tuntud oma hämmastava, siiani loetava ja imetletava luulekunsti poolest, pidid nad kõik leppima nurjumisega.

TEADUSLIK RAAMAT TEADUSLIKULE AJASTULE

Kuigi Koraan ilmutati juba 14 sajandit tagasi, sisaldab see fakte, mis on alles hiljuti teadlaste poolt avastatud või tõestatud. Paljud teadlased on Koraani lugedes imestanud selle üle, kuidas taolised teadmised on sinna jõudnud. Kõigile on ju selge, et 14 sajandit tagasi elanud kirjaoskamatu Meka kaupmees ei oleks suutnud välja mõelda asju, mille kindlakstegemiseks on tänapäeva helgemad pead kasutanud väga arenenud tehnoloogia ja keeruliste teaduslike meetodite abi. Islam ei ole mitte teadusega vastuolus nagu enamik religioone, vaid lausa toetab ning abistab seda. Juba ainuüksi seetõttu on mitmed tänapäeva kuulsad teadlased islami oma usuks valinud.

Kui välja tuua vaid mõned Koraani teaduslikest imedest, võime märkida näiteks seda, et Koraan kirjeldab täpselt inimembrüo arengu 40 esimest päeva; seletab, et mägedel on juured, mis aitavad neil paigal püsida ning maakoort stabiliseerida; et erinevate veekogude kokkupuutekohal on barjäär ja iga veekogu säilitab seega oma soolasuse, temperatuuri ning tihedusastme; et lained on üksteise peal erinevate kihtidena ning eksisteerivad ka ookeanisügavustes; et maa ja taevas olid alguses koos, enne kui need lahku löödi; ning et taevas ilmus „suitsust” (universumi algmaterjalid olid gaasid ja tolm). Koraan annab meile teada, kuidas linnud omavahel suhtlevad, kuidas moodustub emapiim, millest koosneb sperma, millest on loodud inimene ja palju, palju muud.¹

¹ Täpsema info saamiseks vaata eesti keeles - <http://www.islam.pri.ee/index.php?id=12> või veelgi rohkema informatsiooni tarvis inglise keeles - <http://www.quranmiracles.com/>.

KORAAN JA TEADUSE ARENG

Sõna *qur'aan* tähendab araabia keeles „õppimine“, „lugemine“ või „retsitatsioon“ ning kõige esimesed värsid, mille ingel Gabriel Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) Jumalalt tõi, kõlavad järgmiselt:

„Õpi/loe/retsiteeri oma Isanda nimel, kes on loonud; loonud inimese rippuvast ollusest (embrüost). Õpi/loe/retsiteeri ja su armuline Isand, kes õpetab kirjasule abil, õpetab inimesele seda, mida ta veel ei teadnud.“ (96:1-5)

Selline käsk mehele, kes nagu enamik tolle ajal inimesi ei osanud ei lugeda ega kirjutada, tähistab uut algust õppimises ning teaduse arengus. Samal ajal kui teised pühakirjad said üles kirjutatud – ja seda tihti alles kaua aega pärast religiooni alusepanija surma – ning edasi antud tänu eliidi moodustavatele preestritele ning kirjutajatele, oli Koraani alalhoidmine ning edasiandmine algusest saadik terve kogukonna ülesanne ning Koraani sisu sai lõplikult paika pandud juba Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) eluajal, ilmutuste lõppemisega. Koraan kirjutati üles ning õpiti pähe. Pärast Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) surma, esimese kaliifi Abu Bakri valitsemisajal, koguti kõik Koraani kirjalikud koopiad kokku ning Abu Bakr palus Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kirjutajal Zaidil kõigist neist kokku kirjutada üks ametlik koopia. Käsikiri kontrolliti üle inimestega, kes olid kogu Koraani pähe õppinud, ning sellest sai ametlik Koraani koopia, mille järgi tehti kõik kolmanda kaliifi Uthmani ajal islamimaailma laiali saadetud koopiad ja millele vastab ka iga tänapäeval raamatupoodides saadaolev araabiakeelne Koraan.

Järgides Prohveti (صلى الله عليه وسلم) eeskjuu, kes oli moslemeid õppimisele ning teadusele julgustanud, said mošeedest üle kogu islamimaailma nii õppimis- kui ka palvepaigad. Pole siis ime, et kõigile kättesaadava, tasuta

alghariduse idee on pärit just islamimaailmast. Lapsed õppisid küla mošEEKoolides lugema, kirjutama ning Koraani retsiteerima. Nad omandasid teadmisi ka näiteks matemaatikas. Nutikamad saadeti edasi linnadesse kõrgharidust omandama.

Maaailma esimesed ülikoolid, haiglad ning postiteeninduse löid just moslemid. Islamimaailma valitsejad löid asutusi nagu „Tarkuse Koda” Bagdadis, kus õpetlastele maksti palka teaduslike, kirjanduslike ning religioosete tekstide kõikidest tol ajal teada olevatest keeltest araabia keelde tõlkimise eest. Just tänu moslemite poolt araabia keelde tõlgitud töödele on tänapäeval säilinud Vana-Kreeka ja Vana-Rooma suurkujude teosed, mis Euroopas pimedal keskajal halastamatult hävitati. Inspireerituna islami teadusearmastusest, tõlkisid moslemite võimu all olevas Hispaanias elavad juudid ja kristlased needsamad teosed tagasi Euroopa keeltesse ning just tänu nende teoste avalikustamisele sai Euroopas alguse renessanss.

KORAANI SÕNUM NING OTSTARVE

Nagu kõik muud raamatud, on ka Koraan vaid sõnumi edasiandmise vahend. Kuid Koraani sõnum on palju erilisem – see on sõnum Loojalt kogu inimkonnale. Koraan on justkui inimkonna käsiraamat, kirjutatud meie Looja poolt, kes teab kõige paremini, kuidas me toimime, mis on meile hea ning mis halb. See Viimane Testament kinnitab eelnevate sõnumite igavesi tõdesid, samas meile selgitades, millises osas oleme läinud valele teele, mida valesti mõistnud ning millel lasknud aja jooksul muutuda. Need, kes Piiblit on lugenud, võivad Koraanist palju sarnast leida: lood prohvetitest, saatan, inglid, Viimne Kohtupäev, moraalne elutarkus, vaimuelu, palve, paastumine jne. Samas ei ole Koraan kindlasti

mitte ainuüksi vana uues kuues, vaid selle perspektiiv on uus ning värske ja maailmavaade selge, tänapäevasele inimesele kõige lihtsamini mõistetav.

Koraan näiteks ei süüdistata patustamises Eevat, vaid peab nii Aadamat kui Eevat võrdselt süüdlasteks. Samuti ei pane Jumal Koraani järgi inimkonnale meie esivanemate patu pärast õlgadele rasket pärispatu koormat, vaid iga inimene on sündides patust puhas, võrdselt võimeline nii heaks kui halvaks, vastavalt enda valikule. Jumal on Õiglane! Aadam ja Eeva palusid andestust oma patu eest ning Jumal andestas neile.

Koraan tunnistab ka, et kuigi Jumal on saatnud eelnevaid sõnumeid, siis tänapäeva Toora ning Piibel ei ole enam need, mis Jumal meile saatis. Tänapäeval ei saa keegi vaidlustada fakti, et Piiblist esineb väga erinevaid variante, samas kui araabiakeelne Koraan on üle maailma täht-tähtelt sama, ning Surnumeres avastatud Toora käsikirjad, mis on ühed vanimad maailmas, ei vasta tänapäeva Vana Testamendi sisule.

Koraan ei tunnista lunastust teatud rahvusesse kuulumise läbi, kuna Jumal ei diskrimineeriks iial oma loodud inimkonda nahavärvi või rahvusliku kuuluvuse tõttu. Samuti eitab ta süütu elu – olgu looma või inimese – ohverdamise vajalikkust, et inimesed lunastuse saaksid. Koraan ütleb, et Jeesust (عليه السلام) ei löödud risti, vaid Jumal päästis ta ta vaenlaste käest. Jumal ei laseks iial oma prohveti ning sõnumitoojaga midagi nii kohutavat juhtuda, liiati siis veel pojaga, nagu väidavad seda kristlased. Jeesuse asemel nägid kättemaksuhimulised juudid kedagi teist risti löödamas. Inimene võib pääseda vaid läbi isikliku patukahetsuse ning usu Jumalasse. Verevalamine ei ole Jumala andestuse saavutamiseks vajalik.

Koraani peamine sõnum inimkonnale on see, et ei ole kumardamisväärset jumalust peale Jumala ning me peame

kummardama vaid Teda, omistamata talle kaaslasi ja partnereid. On vaid Üks Jumal. Ei ole kolmainsust ega mingit muud keerulist müsteeriumi, mis inimese arusaama Isandast segaks. Koraan ütleb, et Jumal on Üks ja Ainus, ta ei ole eostatud ega ole ka tema iial eostanud, ta on Kaastundlik, Halastav, Kõikvõimas ning Õiglane. Me ei tohi iial lasta kedagi, isegi mitte omaenda ego, enese ja Isanda vahele. Rikkus, kuulsus, füüsiline ilu ning kõik selle elu naudingud kaovad kord ning me ei saa neid endaga hauda kaasa võtta. Jäävad vaid meie usk ja meie head teod, mis valgustavad meie hauda kuni Viimse Kohtupäevani.

KUIDAS TRANSLITERATSIOONI HÄÄLDADA?

Koraani õppimine on raske juba sündinud moslemitele, kes ei ole araablased, mis siis veel rääkida neist moslemitest, kes on täiskasvanuna selle usu omaks võtnud ning araabia keelt üldse ei mõista – kindlasti olete juba palve õppimisega üksjagu vaeva näinud.

Siinkohal sooviksimegi teie vaeva veidi vähendada, tuues tulpade kaupa välja nii araabiakeelse originaalteksti kui ka selle transliteratsiooni (araabia keel ladina tähtedega kirjutatult) ning loomulikult ka tähenduse tõlke eesti keelde.

Araabia keele ladina tähestikus kirjutamiseks on kasutatud rahvusvahelise transliteratsioonisüsteemi lihtsustatud ja eestistatud varianti (näiteks pikad täishäälikud kirjutatud mitte katusega, vaid kahekordselt; ä kasutus), et ka neil eestlastel, kellel lingvistikast aimu ei ole, oleks võimalikult lihtne lugeda.

PROBLEEMSETE TÄHTEDE SELETUS:

1. Täht „q” tähistab araabia keele tähte ق (qaaʔ), mida võiks hääldada kurgu alaosas madala k-na.
2. Ülakoma (ˊ) tähistab araabia keeles katkestust või pausikest tähistavat tähte ة (hamza). Selle koha peal peaks millisekundiks hinge kinni hoidma (nagu eesti keeles kahe sõnapoole vahel, kui ütleme näiteks „kuu-uuriija”).
3. Tähega „w” on tähistatud häälikud, kus u-tähte väga ümaralt hääldatakse (nagu ingliskeelsetes sõnades *what*, *where* jne).
4. Tagurpidi ülakoma (ˋ) tähistab araabia keele kurguhäälikut ع (ayn), mille hääldust on eurooplastele üldiselt väga raske seletada.
5. Täht „ġ” tähistab araabia keele tähte ġ (ġāin), mida hääldatakse prantsuspärase kurgu r-ina.
6. Tähega „j” on tähistatud meie oma j-ina häälduv arabiakeelne täht ي (yāʾ), seega olge tähelepanelikud ning ärge hääldage seda rahvusvahelise transliteratsiooni eeskujul ž-na.
7. Täht „h” tähistab araabia keele tähte ح (ḥaa), mida hääldatakse väikese kurgutakistusega h-na (nagu puhuks kurgust käte soojendamiseks õhku), vastandina tavalise h-ga tähistatud häälikule, mida hääldatakse ilma igasuguse takistusega, nagu inglise keeles *hat*.
8. Täht „ḥ” tähistab araabia keele tähte ح (ḥaa), mida hääldatakse väga tugeva takistuste tõttu kurgu tagaosas põriseva h-na.

9. Täht „ḍ” tähistab araabia keele tähte ض (*ḍaaḍ*), mida hääldatakse väga madala d-na.
10. Täht „ḏ” tähistab araabia keele tähte ذ (*ḏääl*), mida hääldatakse nagu ingliskeelsetes sõnades *there, that* jne.
11. Täht „ṭ” tähistab araabia keele tähte (ṭaa), mida hääldatakse madala t-na.
12. Täht „ṯ” tähistab araabia keele tähte ث (*ṯääl*), mida hääldatakse nagu ingliskeelsetes sõnades *think, thank* jne.
13. Täht „ṣ” tähistab araabia keele tähte ص (*ṣaad*), mida hääldatakse madala s-ina.
14. Täht „ẓ” tähistab araabia keele tähte ظ (*ẓaa*), mida hääldatakse madala z-ina.
15. . (punkt) ei tähista (alati mitte) lause lõppu, vaid kohta, kus tuleks teha paus.

Eelnev seletus käib Koraani transliteratsiooni kohta. Seletavates alamärkustes leiduvate *hadiithide* edasiandjate nimed on kirjutatud rahvusvahelises lihtsustatud transliteratsiooni süsteemis (näiteks: „sh” hääldatakse „š”, „j” hääldatakse „ž”, „kh” hääldatakse „ḥ”, pikad täishäälikud on tähistatud vaid ühe täishäälikuga).

ARAABIAKEELEDSED VÄLJENDID

صلى الله عليه وسلم – *salla llaahu aleihi wa sallam* – Jumala rahu ja õnnistus olgu temaga; lisatakse Prohvet Muhammedist rääkides.

عليه السلام – *aleihi s-salaam* – Rahu olgu temaga; lisatakse teistest prohvetitest rääkides.

رضي الله عنه – *radija llaahu anhu* – Jumal olgu temaga rahul; lisatakse Prohveti kaaslastest rääkides, kui juttu on ühest meessoost kaaslasest.

رضي الله عنها – *radija llaahu anha* – Jumal olgu temaga rahul; lisatakse Prohveti kaaslastest rääkides, kui juttu on ühest naissoost kaaslasest.

رضي الله عنهما – *radija llaahu anhuma* – Jumal olgu nende (kahe)ga rahul; lisatakse Prohveti kaaslastest rääkides, kui tegemist on kaaslasega, kelle isa on samuti olnud Prohveti kaaslane ja kaaslastest rääkides, kui neid on kaks.

رضي الله عنهم – *radija llaahu anhum* – Jumal olgu nendega rahul; lisatakse rohkem kui kahest Prohveti kaaslasest rääkides.

1. SUURA – الفاتحة - *ÄL-FÄÄTIḤĤÄ*^{2 3 4 5} - ALGUS

(7 äjät)

1	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel,	<i>bismilläähi r- raḥmääni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
2	ülustus ⁶ olgu Jumalale, maailmade ⁷ Isandale ^{8 9} ,	<i>äl-ḥāmdu li-llāhi rabbi l- 'äälāmiin.</i>	الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

² Suurade pealkirjad ei kuulu Koraani originaalteksti juurde. Suurad pealkirjastati Prohveti (صلی اللہ علیہ وسلم) kaaslaste või hilisemate õpetlaste poolt, et neid lihtsamal viisil identifitseerida ning üles leida. Tihti valiti selleks kas suura peamine teema või esimene sõna. Kuigi ka Prohvet Muhammed (صلی اللہ علیہ وسلم) ise andis teatud suuradest (n: Fatiha) rääkides neile pealkirju, ei ole ta kunagi pealkirjade kohustuslikkust määranud. (Tõlkija märkus)

³ Seda suurat nimetatakse ka *umm ul-kitāb* (Raamatu Ema), kuna ta on Koraani kõige esimene suura ja palves igas *rakas* esimene suura. Seda kutsutakse veel *äl-ḥāmd* (ülustus, kiitus), *as-salaah* (palve), *āš-šifāā'* (ravi) ja *ar-ruqja* (ravim). (Ibn Kathir, suura 1)

⁴ Ubadah ibn As-Samit (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) ütles: „Kes oma palves Fatihad ei loe, selle palve ei ole kehtiv.“ (Al-Bukhari 756)

⁵ Jumal on öelnud, et enne Koraani lugemist tuleb otsida varju saatana eest, öeldes „*auḍu billāhi mina š-šaiṭāni raḥiim*“ (otsin kaitset Jumalalt neetud saatana eest) (16:98) (ja seejärel „*bismillāhi r-raḥmääni r-raḥiim*“). (Ibn Kathir, suura 1)

⁶ Ka kiitus, tänu. (Tõlkija märkus)

⁷ *'äälāmiin* on mitmus sõnast *'äälām*, mis tähistab kõiki maailma olendeid, välja arvatud Jumalat ennast. Seega on *'äälām* juba iseenesest mitmuses. Kuna aga inimeste maailmale on veel olemas näiteks džinnide maailm, siis kasutatakse sõna *'äälām* mitmuses. (Ibn Kathir, suura 1) Vaata ka 26:23-24.

⁸ Araabiakeelne sõna *rabb* on parema vaste puudumisel tõlgitud eesti keelde sõnaga Isand. *Rabb* on aga palju laiemat tähendusega: Üks ja Ainus universumi Isand, Looja, Omanik, Organiseerija, Varustaja, Isand, Planeerija, Ülalpidaja, Pidaja, Kindlustunde Andja jne. Kristlikus kirjanduses on tihti kasutusel sõna Issand, mida me siinkohal eelistame mitte kasutada, kuna see on tekitanud väga suure segaduse. Sõna „isand“ võib kasutada ka kellegi teise kui Jumala nimetamiseks (näiteks majaisand), Issand on aga väljakujunenult ainult Jumala nimi (näiteks: „Mitte igauks, kes minule ütleb: Issand, Issand, ei saa taevariiki ...“ (Mt.7:21), kus kristliku dogmaatika järgi „Issand“ peaks olema Jeesuse kui Jumala nimetus, kuigi aramea keeles (milles Jeesuse ajal kõneldi) kõlaks see

3	Kõige Armulisemale, Halastavamale ¹⁰ ,	<i>ar-raḥmāni r-raḥiim.</i>	الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
4	Viimsepäeva ¹¹ Valitsejale ¹² .	<i>māāliki jaumi d-diin.</i>	مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
5	Sind me kummardame ¹³ ja Sind kutsume appi ¹⁴ .	<i>iāākā nā'budu wa iāākā nāstä'iin.</i>	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
6	Juhata meid õigele teele,	<i>ihdināā ṣ-ṣiraat al-mustaqiim.</i>	اهْدِنَا الصِّرَاطَ

“rabbi”, mis tähendab isand või õpetaja, muutes seega täielikult kristlikku kontseptsiooni.) (Tõlkija märkus)

⁹ Abu Said ibn Al-Mualla (رضي الله عنه) jutustas: „Kui ma parasjagu mošeas palvetasin, kutsus Jumala Sõnumitooja mind, kuid ma ei vastanud talle. Hiljem ütlesin ma: „Oo Jumala Sõnumitooja, ma palvetasin.“ Ta vastas: „Kas Jumal pole mitte öelnud: „Vasta Jumalale (talle kuuletudes) ja Jumala Sõnumitoojale, kui ta sind kutsub ...“ (8:24)? Siis ütles ta mulle: „Ma õpetan sulle Koraani kõige olulisema suura, enne kui sa mošeest lahkud.“ Siis võttis ta mul käest kinni ja kui ta tahtis lahkuda, küsisin ma temalt: „Kas sa mitte ei öelnud, et õpetad mulle Koraani kõige olulisema suura?“ Ta vastas: „*āl-ḥāmdu li-llāhi rabbi l-‘aālāmiin*, mis on *as-sab‘ āl-māfīāni* (7 tihtikorratavat (värssi) – vaata ka 15:87) ja Võimas Koraan, mis mulle on antud.“ (Al-Bukhari 4474)

¹⁰ *ar-raḥmān* ja *ar-raḥiim* on kaks Jumala nime, mis on mõlemad tuletatud samast sõnast *raḥma* („halastus“). Araabia grammatika kohaselt on mõlema puhul tegemist „halastava“ intensiivse vormiga („väga halastav, kõige halastavam“). Koos kasutades on neil väike nüansivahe: 1. *raḥmān*’i kasutatakse vaid Jumalast kõneldes, samal ajal kui *raḥiim*’i võib ka inimesest rääkides kasutada. 2. *raḥmān*’il on veel ka laiem tähendus: halastus kõige loodu vastu. Selle halastuse juurde kuulub õiglus, seega võime eesti keeles kasutada sõna „armuline“. *raḥiim* kätkeb endas spetsiifilisust: eriti halastav usklike vastu. Selle halastuse juurde kuulub andestus. (Al-Qurtubi „Al-Jamiu li Ahkamil Quran“ , lk 103-107)

¹¹ *jaumu d-diin* otseselt tõlkes tähendaks „usu või tasu päev“, kuna Viimsel Kohtupäeval ei ole kellelgi muud võimalust kui uskuda, sest kõik saab selgeks. (Tõlkija märkus)

¹² Vaata ka 3:26 ja 40:16.

¹³ *‘ibādā* tähendab araabia keeles, eriti religioosses kontekstis, suurimat võimalikku armastust, alandlikkust ja ka hirmu (tõlkija märkus). *iāākā nā'budu* tähendab: „Vaid Sinu me eraldame teistest, Sind me kardame, Sinult loodame. Vaid Sina oled meie Isand, ei keegi teine.“ Seda nimetatakse araabia keeles *tawḥīd al-uluhijjā* (ehk „Jumala ainsus“). (Ibn Kathir, suura 1)

¹⁴ *iāākā nāstä'iin* tähendab, et kuuletume sellele Jumalale, kelle ainsusesse me usume, igas asjas, ja palume Tema abi ja juhatust. Seda nimetatakse araabia keeles *tawḥīd ar-rububijjā* (ehk „Isanda ainsus“). (Ibn Kathir, suura 1)

			الْمُسْتَقِيمَ
7	nende tee, keda Sa oled õnnistanud ¹⁵ , mitte nende tee, kes on Sind vihastanud, ega nende tee, kes on läinud valesti ¹⁶ ¹⁷ .	<i>ṣiraat älläḡina än'ämta 'aleihim ḡairi l-maḡḡuubi 'aleihim wa laa ḡaalliin.</i>	صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

78. SUURA – الْبَاءُ - ÄN-NÄBÄ' – UUDIS (40

äjät)

30/30

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Mida küsivad nad üksteiselt	<i>'ammā jātāsā-āluun.</i>	عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ
2	vägeva uudise kohta ¹⁸ ,	<i>'ani n-nābāā'i l- 'za'im.</i>	عَنِ النَّبِیِّ الْعَظِيمِ
3	mille suhtes neil on erimeelsusi?	<i>älläḡi hum fihi muḡtālifuun.</i>	الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ

¹⁵ Prohvetite, nende järgijate, märtrite ja õiglaste teed. Vaata 4:69.

¹⁶ Adi ibn Hatim (رضي الله عنه) jutustas: „Ma küsisin Jumala Sõnumitoojalt Jumala väite „ḡairi l-maḡḡuubi 'aleihim“ kohta ning ta vastas: „Need on juudid,“ ja „wa laa ḡaalliin“ kohta ning ta vastas: „Need on kristlased ja nemad on need, kes on eksinud.““ (At-Tirmidhi, Abu Dawud)

¹⁷ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kui imaam ütleb: „ḡairi l-maḡḡuubi 'aleihim wa laa ḡaalliin“, siis õelge „āmiin“, sest kui kellegi ütlemine langeb kokku inglite omaga, siis antakse kõik ta mineviku patud andeks.“ (Al-Bukhari 4475)

¹⁸ St ülestõusmise kohta. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

4	Aga ei, nad saavad teada.	<i>källää säjä 'lämuun.</i>	كَأَلَّا سَيَعْلَمُونَ
5	Ja veel kord ei, nad saavad teada.	<i>ḥummä källää säjä 'lämuun.</i>	ثُمَّ كَأَلَّا سَيَعْلَمُونَ
6	Kas Me pole loonud maad asemeks	<i>ä läm näž 'äli l-arḡa mihäädää.</i>	أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا
7	ja mägesid vaiadeks ^{19?}	<i>wa l-žibäälä äwtäädää.</i>	وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا
8	Ja Me lõime teid paaris ^{20 21}	<i>wa ḥalaqnääkum äzwääžžää.</i>	وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا
9	ja tegime teile une puhkuseks	<i>wa žž 'älnää näwmäkum subäätää.</i>	وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
10	ja öö katteks ²²	<i>wa žž 'älnää l-läilä libäässä.</i>	وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا
11	ning päeva elamiseks.	<i>wa žž 'älnää n-nähäärä ma 'ääššää.</i>	وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا
12	Ja rajasime teie kohale seitse tugevat (taevast)	<i>wa bänäjnää fawqakum säb 'än šidäädää.</i>	وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا
13	ja tegime (sinna) heleda valguse.	<i>wa žž 'älnää siraažän wähhääžžää.</i>	وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا
14	Ja pilvedest saatsime teile ohtralt ^{23 24 25} vett ²⁶ ,	<i>wa änzälnää minä l-mu 'širaati mää 'än žžžžääžžää.</i>	وَأَنْزَلْنَا مِنَ

¹⁹ Selleks, et maad paigal hoida ja stabiliseerida. Tänapäeva teadus on tõestanud, et mägedel on maa all sügavad juured ning juure sügavus võib isegi mitmeid kordi ületada mäe kõrguse. Seega oleks kõige õigem sõna mägede kirjeldamiseks just nimelt „vai”, kuna ka vai seisab püsti selle osa najal, mis asub maa all. Teaduse ajalugu kinnitab meile, et teooria, mille kohaselt mägedel on juured, saab alguse Sir George Airyga alles aastal 1865. aastast. (Press&Siever. Earth. Lk 435; Tarbuck&Lutgens. Earth science. Lk 157.)

²⁰ Mees-naine, suur-väike, hele-tume jne. (Tõlkija märkus)

²¹ Vaata ka 30:21.

²² Vaata ka 91:4.

²³ Mujahid, Qatadah (رضي الله عنه) ja Ar-Rabi ibn Anas ütlesid: „žžžžääž tähendab kallama.“ (At-Tabari 24:155)

²⁴ Ath-Thawri ütles: „Pidevalt.“ (At-Tabari 24:155)

²⁵ Ibn Zayd (رضي الله عنهم) ütles: „Ohtralt.“ (At-Tabari 24:155)

			الْمُعْصِرَاتِ مَاءٍ تُخَاجَا
1 5	et saaksime selle abil kasvama panna seemned ja taimed	li-nuḥriḏā bihi ḥabbān wa nābāātā.	لُتُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا
1 6	ja lopsakad aiad.	wa žānnātin ālfāāfā.	وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا
1 7	Tõesti, (Viimne) Kohtupäev on määratud ²⁷ :	innā jāwmā l-faṣli kānā miqaatā.	إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا
1 8	sel päeval puhutakse sarve ²⁸ ja te tulete hulgaliselt ^{29 30}	jāwmā junfāḥu fii ṣ- ṣuuri fā-tā'tuunā āfwāāžā.	يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا
1 9	ja taevas avatakse ning sellest saavad väravad	wa futiḥāti s-sāmā'u fā-kānāt ābwāābā.	وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا
2 0	ja mäed liigutatakse paigast ning neist saab miraaž ³¹ .	wa sujjiṛati l-żibāālu fā-kānāt saraabā.	وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا
2 1	Tõesti, põrgu on olnud ootel,	innā žāhānnāmā kānāt mirṣaadā.	إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا
2 2	seaduserikkujale (viimseks)	li-ṭ-ṭaagiinā mā'ābā.	لِلطَّاغِينَ مَابًا

²⁶ Vaata ka 30:48.

²⁷ Vaata ka 11:104.

²⁸ Abu Huraira ütles: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kahe (sarve)puhumise vahel on nelikümmend.“ Keegi küsis Abu Hurairalt: „Nelikümmend päeva?“, kuid ta keeldus vastamast. Siis küsis ta: „Nelikümmend kuud?“. Ta keeldus vastamast. Siis küsis ta: „Nelikümmend aastat?“. Taas keeldus ta vastamast. Abu Huraira lisas: „Siis saadab Jumal taevast alla vett ja surnud kasvavad nagu taimed. Inimese kehast ei ole alles jäänud muud, kui üksainus kont. See on sabakont ja sellest kondist loob Jumal Ülestõusmispäeval oma loodu (inimese) uuesti.“ (Al-Bukhari 6/4935)

²⁹ Mujahid ütles: „Grupp grupi järel.“ (At-Tabari 24:158)

³⁰ Vaata ka 17:71.

³¹ Vaata ka 27:88, 101:5, 20:105-107 ja 18:47.

	<i>elu</i>)paigaks,		
2	nad jäävad sinna	<i>lääbi</i> tinä fiihää	لَا يَتَيْنَ فِيهَا أَحْقَابًا
3	pikaks ajaks ^{32 33} .	<i>ä</i> hqaabää.	
2	Nad ei saa seal	<i>lää jä</i> duuquunä	لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا
4	maitsma (<i>midagi</i>)	<i>fiihää bardän wa lää</i>	وَلَا شَرَابًا
	külma ega juua,	<i>šaraabää.</i>	
2	vaid keeva vett ja	<i>illä hä</i> miimän <i>wa</i>	إِلَّا حَمِيمًا وَعَسَاقًا
5	mäda.	<i>gassääqaa.</i>	
2	(<i>See on neile</i>)	<i>žazää 'än wifääqaa.</i>	جَزَاءً وَفِاقًا
6	kohane tasu ³⁴ ,		
2	sest tõesti, nad ei	<i>innä</i> hum käänuu <i>lää</i>	إِنَّهُمْ كَانُوا لَا
7	oodanud	<i>jaržuunä hisääbää.</i>	يَرْجُونَ حِسَابًا
	arveldamist		
2	ja salgasid Meie	<i>wa kä</i> ḡḡābuu <i>bi</i>	وَكَذَبُوا بَيَاتِنًا كَذَابًا
8	märke ³⁵ lõpuni.	<i>äjäätinä ki</i> ḡḡābää.	
2	Me oleme kõik üles	<i>wa kullä šai 'in</i>	وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ
9	tähendanud	<i>ä</i> ḡḡainäähü <i>kitääbää.</i>	كِتَابًا
	Raamatusse.		
3	Maitske siis (<i>tasu</i>),	<i>fä</i> duuquu <i>fä-län-</i>	فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ
0	Me ei lisa teile	<i>näziidäkum illä</i>	إِلَّا عَذَابًا
	muud kui karistust.	<i>'ä</i> ḡḡābää.	
3	Tõesti, vagade ³⁶	<i>innä li-l-muttaqiinä</i>	إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا
1	jaoks on	<i>mä</i> fääzää.	
	kordaminek:		
3	aiad ja viinamäed	<i>ḡḡādä 'iqä wa</i>	حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا
2		<i>ä 'nä</i> ābää.	
3	ja samaealised	<i>Wa kä</i> wää 'ibā	وَكَوَاعِبَ أُنْرَابًا

³² Al-Hasan (رضي الله عنهم) ütles: „Sellel ei ole kindlat aega, välja arvatud üldiselt igavik Põrgutules. Kuid on öeldud, et see on 70 aastat (tõlkija märkus: igaviku sümbol islamis), ja iga päev sellest on nagu meie aja järgi 1000 aastat.“ (At-Tabari 24:162)

³³ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „See on see, millel pole lõppu. Kui üks periood läbi saab, hakkab kohe teine. Meile on mainitud, et see on 80 aastat.“ (At-Tabari 24:162)

³⁴ Vastavalt nende tegudele.

³⁵ Ka tunnustähti, värse.

³⁶ *muttaquun* = vagad usklikud, kes usuvad Jumala Ainsusesse ning hoiavad end jumalakartlikult kõigist Jumala poolt keelatud pattudest ja halbadest tegudest eemal, on lahked ning teevad häid tegusid, nagu Jumal on käskinud.

3	ümararinnalised kaasad	ätraabää.	
3 4	ja täis karikad.	<i>Wa kä'sän dihääqaa.</i>	وَكَاَسًا دِهَاقًا
3 5	Nad ei kuule seal ei halba sõna ega valet ³⁷ ,	<i>lää jäsmä'uunä fiihää lägwän wa lää kiḍḍäbää.</i>	لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا
3 6	tasuna sinu Isandalt, kingituseks tehtu eest ³⁸	<i>žāzāā'ām-mir- rabbikā 'aṭṭa'ān ḥisābā.</i>	جَزَاءٌ مِّن رَّبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا
3 7	taeva ja maa ja kõige nende vahel asuva Isandalt, Halastavaimalt, kelle poole (kõnes) keegi ei saa pöörduda ³⁹ :	<i>rabbi s-sāmāwāāti wa l-arḥi wa mää bāināhumā r- raḥmān. lää jāmlikuunā minhu ḥiṭabā.</i>	رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ حِطَابًا
3 8	sel päeval, kui Vaim ⁴⁰ ja inglid seisavad reas, ei räägi keegi, välja arvatud see, keda Halastavaim lubab ja ta räägib õigust.	<i>jāwmā jaquumu r- ruuḥu wa l- mālāā'ikātu šaffāl- lāā jātākällāmuun. illā mān āḡnā lāhu r-raḥmānu wa qaalā šawābā.</i>	يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا
3 9	See on tõe päev. Ja kes tahab, leiab tee	<i>ḡāalikā l-jāwmu l- ḥaqq. fāmān šāā'ā</i>	ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ

³⁷ Vaata ka 52:23.

³⁸ Abu Sa'id Al-Khudri (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه) ütles: „Kui keegi pöördub siiralt islamisse, annab Jumal kõik möödaniku patud andeks ning seejärel algab arvete klaarimine: iga hea teo tasu on 10-kuni 700-kordne ja halb tegu läheb kirja nagu see on (st 1x), välja arvatud, kui Jumal selle andestab.” (Al-Bukhari 1/41)

³⁹ Keegi Jumala loomingust ei saa Viimsel Kohtupäeval ilma Tema nõusolekuta Tema poole pöörduda. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International) Vaata ka 2:255 ja 11:105.

⁴⁰ Muqatil ibn Hayyan ütles: „ar-ruuḥ on auväärseim inglite seas, Jumalale kõige lähedasem ja see, kes toob kohale ilmutuse.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:400) St ingel Gabriel. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

	oma Isanda juurde ⁴¹ .	<i>ttaḥaḍā ilā rabbihi mā 'ābā.</i>	فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَآبًا
4 0	Tõesti, Me oleme teid hoiatanud peatse karistuse eest päeval, mil mees näeb, mida ta enda käed on määranud ⁴² ja uskmatu ütleb: „Oleks ma ometi põrm!“	<i>innā āngarṇāākum 'āḍābān qariibā. jāwmā jānzuru l- mar'u mā qaddāmāt jādāh. wa jaquulu l- kāāfiru jālāitānii kuntu turaabā.</i>	إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

79. SUURA - النازعات - ĀN-NĀĀZI'ĀĀT - VÄLJATÕMBAJAD (46 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ägedalt väljatõmbajate nimel	<i>wa n-nāāzi'āati garqaa.</i>	وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا
2	ja õrnalt väljavõtjate nimel ⁴³ ⁴⁴	<i>wa n-nāāšiṭaati nāšṭaa.</i>	وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا
3	ja justkui ujudes kulgejate nimel ⁴⁵	<i>wa s-sāābiḥāati sābḥā.</i>	وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا

⁴¹ Läbi usu ja heade tegude.

⁴² St mis ta siin ilmas on korda saatnud.

⁴³ Ibn Masud (رضي الله عنه), Ibn Abbas (رضي الله عنه), Masruq, Said ibn Jubayr, Abu Salih, Abu Ad-Duha ja As-Suddi ütlesid: „Need on inglid, kes Aadama laste hingi välja võtavad.“ (At-Tabari 24:185)

⁴⁴ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „On selliseid, kelle hinge võtavad inglid raskustega, nagu neid uputatakse. On selliseid inimesi, kelle hinge võtavad inglid kergusega, justkui lahti harutades.“ (At-Tabari 24:178)

⁴⁵ Ibn Masud (رضي الله عنه), Ali (رضي الله عنهما), Mujahid, Said ibn Jubayr ja Abu Salih ütlesid: „Need on inglid.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:404, At-Tabari 24:190, Al-Qurtubi 19:193)

4	ja võistlevate võiduajajate nimel ⁴⁶	<i>fä-s-sääbiqaati säbqaa.</i>	فَالسَّابِقَاتِ سَبَقًا
5	ja asjade korraldajate nimel ⁴⁷ ,	<i>fä-l-mudäbbiraati ämra.</i>	فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا
6	sel päeval Raputaja (Sarve hääl) raputab (<i>kogu maad</i>).	<i>jäwmä taržufu r- raažifä.</i>	يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ
7	Sellele järgneb järgmine ^{48 49} .	<i>tätbä 'uhää r-raadufä.</i>	تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ
8	Südamed sel päeval värisevad ⁵⁰	<i>quluubun jäwmä 'iḏn wääžifä.</i>	قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ
9	ja pilgud alanduvad.	<i>abšaaruhää ḥaasi 'ä.</i>	أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ
10	Nad ütlevad: „Kas me tõesti naaseme endisesse olekusse,	<i>jaquluunä ä'innä lä- märduduunä fii l- ḥääfira.</i>	يَقُولُونَ إِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ
11	isegi kui oleme olnud kõdunenud kondid?“	<i>ä 'iḏää kunnä 'iẓaaman-naḥira.</i>	أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا تَّخِرَّةً
12	Nad ütlevad: „See on siis mõttetu tagasitulek.“	<i>qaaluu tilkä iḏn karratun ḥaasira.</i>	قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ
13	Kuid kui kõlab üksik (<i>sarve</i>)hääl,	<i>fä-innämää hiyā zāžratun wääḥidä.</i>	فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ
14	siis on nad (<i>järsku</i>) maa peal ^{51 52} .	<i>fä-iḏää hum bi-s- sāhira.</i>	فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ

⁴⁶ Ali (رضي الله عنهما), Masruq, Abu Salih, Al-Hasan Al-Basri ütlesid, et need on inglid. (At-Qurtubi 19:93, Ad-Durr Al-Manthur 8:404)

⁴⁷ Ali (رضي الله عنهما), Mujahid, Ata, Abu Salih, Al-Hasan (رضي الله عنهما), Qatadah (رضي الله عنه), Ar-Rabi ibn Anas ja As-Suddi ütlesid, et need on inglid. (At-Tabari 24:190, Al-Qurtubi 19:194, Ad-Durr Al-Manthur 8:403-405)

⁴⁸ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Need on kaks sarvepuhumist, esimene ja teine.“ (At-Tabari 24:191)

⁴⁹ Esimese kohta vaata ka 73:14, teise kohta 69:14.

⁵⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab kardavad.“ (At-Tabari 24:193)

1 5	Kas sinuni on jõudnud lugu Moosesest?	<i>hāl ätääkä ḥādiīḥu muusää.</i>	هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى
1 6	Tema Isand kutsus teda pühas Tuwaa orus:	<i>iḡnāädāāhu rabbuhu bi-l-wāādi l-muqaddāsi ḥuuää.</i>	إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى
1 7	„Mine vaarao juurde, tõesti, ta on läinud üle piiri,	<i>iḡḥāb ilāā fir'āunā innāhu ṭagää.</i>	اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ
1 8	ja ütle talle: „Kas puhastaksid end (patust),	<i>fā-qul hāl-lākā ilāā ān tāzäkkää.</i>	فَقُلْ هَلْ لَّكَ إِلَىٰ أَن تَزَكَّىٰ
1 9	et juhataksin sind su Isanda juurde, et Teda kardaksid (oleksid jumalakartlik)?“ ⁵³	<i>wa āhdiiäkā ilāā rabbikā fā-taḥšāā.</i>	وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَحْشَىٰ
2 0	Ja ta (Mooses) näitas talle (vaaraole) suurt tunnustähte ⁵³ ,	<i>fā-araahu l-ājätä l-kubraa.</i>	فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ
2 1	kuid ta (vaarao) salgas ega kuuletunud.	<i>fā-kāḡḡāb wa- 'aṣṣāa.</i>	فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ
2 2	Seejärel keeras ta (Jumala vastu) vandenõu pidades selja.	<i>ḥummā ādbara jās 'ää.</i>	ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ
2 3	Siis kutsus ta kokku (oma rahva) ja kuulutas,	<i>fā-ḥāšara fā-nāädää.</i>	فَحَشَرَ فَنَادَىٰ
2 4	öeldes: „Mina olen teie isand, kõrgeim!“	<i>fā-qaala ānāā rabbukumu l-ä 'lää.</i>	فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ

⁵¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „ās-sāāhira tähendab tervet maad.“ (At-Tabari 24:198)

⁵² Ikrimah (رضي الله عنه), Al-Hasan (رضي الله عنهما), Ad-Dahhak ja Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ütlesid: „ās-sāāhira tähendab maad.“ (At-Tabari 24:198)

⁵³ Ka märki; tema ime kepi muutumisest suureks maoks. (Tõlkija märkus)

			الأَعْلَى
2 5	Siis karistas Jumal teda (nii) viimase ⁵⁴ (kui) esimese ⁵⁵ (üleastumise) eest ⁵⁶ .	fā-ä hā ḍāhu llaahu nākāälä l-ää ḥirati wa l-uulää.	فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى
2 6	Tõesti, selles on hoiatus neile, kes on jumalakartlikud.	innä fii ḍāālikä lä- 'ibrätäl-limān ja ḥšää.	إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى
2 7	Kas olete teie keerulisemad luua või taevas? Ta püstitas selle,	ä äntum äšāddu ḥalqan āmi s- sāmāā 'u bānāähää.	أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءِ بَنَاهَا
2 8	tõstis selle kõrgustese ja vormis selle.	rafä 'ä āmkähää fā- säwwāähää.	رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا
2 9	Ta pimendas selle öö ja tõi (selest) välja selle hommiku.	wa aḡṭāšā läilähää wa ä ḥrāzā ḍuḥāähää.	وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا
3 0	Ja maa ta peale seda laiali laotas,	wa l-arḍa bā 'dā ḍāālikä dā ḥāähää.	وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا
3 1	tõi sellest välja selle vee ning karjamaa	a ḥražā minhää māā 'āhää wa mar 'āhää.	أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا
3 2	ja mäed kinnitas ta kindlalt:	wa l-žibāälä arsāähää.	وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا
3 3	(see kõik on) moonaks teile ja teie karjale.	mātāā 'äl-lākum wa li-ān 'āāmikum.	مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ

⁵⁴ Viimasena ütles ta: „Mina olen teie isand, kõrgeim!” (79:24)

⁵⁵ Esimesena ütles ta: „Valitsejad, ma ei tea teil olevat teist jumalust peale minu!” (28:38)

⁵⁶ Teise interpretatsioonina on vaarao esimeseks üleastumiseks enda jumaluseks kuulutamine ning teiseks Moosese rahva tagakiusamine. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

3 4	Ja kui tuleb Suur Õnnetus ⁵⁷ ,	<i>fä-iḏää žää 'āti ḏ- ṭaammatu l-kubraa.</i>	فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى
3 5	päev, mil inimesele meenub, mille poole ta püüdes ⁵⁸	<i>jäwma jätä ḏäkkäru l- insäanu mä sá 'ää.</i>	يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى
3 6	ja põrgutuli paljastatakse neile, kes näevad,	<i>wa burrizāti l- žāḥimu limān jaraa.</i>	وَبُرَزَتِ الْحَجِيمُ لِمَنْ يَرَى
3 7	siis sellele, kes läks üle piiri	<i>fä-ämmä män ṭagaa</i>	فَأَمَّا مَنْ طَغَى
3 8	ja eelistas maist elu,	<i>wa ääṭara l-ḥājāätä d-duniää.</i>	وَأَثَرَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
3 9	tõesti, põrgu (saab) ulaluseks.	<i>fä-innä l-žāḥimā hiyā l-mā 'wää.</i>	فَإِنَّ الْحَجِيمَ هِيَ الْمَأْوَى
4 0	Kuid sellele, kes kartis seista oma isanda ette ja hoidis end (ebaseaduslikest ihadest),	<i>wa ämmä män ḥaafā mäqaamā rabbihi wa nähāā n-nāfsā 'āni l- hāwāā.</i>	وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى
4 1	tõesti, paradiis (saab) ulaluseks.	<i>fä-innä l-žānnātā hiyā l-mā 'wää.</i>	فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى
4 2	Sinult ⁵⁹ küsitakse (Viimse) Tunni kohta: „Millal see saabub?“	<i>jās 'āluunākā 'āni s- sāā 'āti äjjāānā mursāähāā.</i>	يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مَرْسَاهَا

⁵⁷ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab Viimne Kohtupäev.“ (At-Tabari 24:211)

⁵⁸ Vaata ka 89:23.

⁵⁹ St Muhammedilt (صلى الله عليه وسلم). (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

4 3	Mis (<i>teadmises</i>) oled sina, et seda öelda ⁶⁰ ?	<i>fiimää äntä min ḡikraahää.</i>	فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا
4 4	Sinu Isandale kuulub selle määramine.	<i>ilää rabbikā muntähäähää.</i>	إِلَى رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا
4 5	Tõesti, sa oled vaid hoiataja neile, kes seda kardavad.	<i>innämää äntä munḡiru män jaḡšäähää.</i>	إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ مَنِ يَخْشَاهَا
4 6	Päeval, mil nad seda näevad, oleks nad (<i>siin ilmas</i>) justkui viibinud mitte enam kui pealelõuna või hommiku ⁶¹ .	<i>kä-ännāhum jāwmā jarawunähää lām jālbāṭuu illāā 'āšiiātān āw ḡuḡäähää.</i>	كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا

80. SUURA – عِبَسَ – 'ĀBĀSĀ – TA

KORTSUTAS KULMU (42 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḡmāāni r-raḡiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ta kortsutas kulmu ning pööras selja,	<i>'ābāsā wa tāwāllāā.</i>	عَبَسَ وَتَوَلَّى
2	kui ta juurde tuli pime mees ^{62 63 64} .	<i>ān žāā 'āhu l-ā'māā.</i>	أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى

⁶⁰ St isegi Muhammed (صلی اللہ علیہ وسلم) ei tea, millal saabub Viimne Tund.

(Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International) Vaata ka 7:187.

⁶¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „*'āšiiā* (pärastlõuna) on aeg, mis jääb keskpäeva ja päikeseloojangu vahele; *ḡuḡāā* (hommik) on aeg, mis jääb päikesetõusu ja keskpäeva vahele.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:413)

⁶² Ühel päeval rääkis Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) ühega suurtest Quraiši juhtidest, lootes, et too islami vastu võtab. Kui ta selle mehega vestles, tuli ta juurde Ibn Umm Maktum, kes oli juba islami algusajal moslemiks hakanud. Ta tahtis Jumala Sõnumitoojalt (صلی اللہ علیہ وسلم) midagi küsida, hõrdalt tema tähelepanu paludes. Prohvet, lootuses, et tähtis mees islami omaks võtab, käskis

3	Ja kuidas võid sa teada, äkki saab ta (pattudest) puhtaks?	wa mää judriikä lä 'ällähu jǝzzäkkää.	وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَكِّي
4	Või saab ta meenutuse ning sellest meenutusest on tal kasu?	äu jä ǧǧäkkäru fä-tānfä 'āhu ǧ-ǧikraa.	أَوْ يَذْكُرُ فَنَنْفَعُهُ الذِّكْرَى
5	Kuid sellele, kes peab end piisavaks,	ämmää māni stāgnāā	أَمَّا مِنْ اسْتَعْنَى
6	pöörad sa tähelepanu.	fä-āntä lähu taṣaddāā.	فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى
7	Ei ole sinu teha, kui ta puhtaks ei saa.	wa mää 'āleikā āllāā jǝzzäkkää.	وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَكِّي
8	Ja sellest, kes sinu juurde tuli jooksupalu	wa ämmää män žāā 'ākā jās 'āā	وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى
9	ja kardab (Jumalat),	wa huwä jä ḥšāā.	وَهُوَ يَخْشَى
10	ei tee sa välja.	fä-āntä 'ānhu tālāhhāā.	فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى
11	Aga ei, tõesti, see on meenutuseks	källāā innāhāā tāǧkirä.	كَأَلَّا إِنَّمَا تَذَكِّرُهُ
12	ja see, kes soovib, mõelgu selle peale.	fä-män šāā 'ā ǧākārah.	فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرَهُ
13	(See on) auväärsetel lehtedel,	fii ṣuḥuufim-mukarramā.	فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ

Ibn Umm Maktumil veidi oodata, et ta saaks oma vestluse lõpetada. Ta kortsutas Ibn Umm Maktumi suunas kulmu ning pöördus temast ära teise mehe poole.

Seega ilmutas Jumal need värsid. (Ibn Kathir, suura 80)

⁶³ Aisha (رضي الله عنها) ütles: „See ilmutati pimesa Ibn Umm Maktumi juhtumi kohta. Ta tuli Jumala Sõnumitooja juurde ning ütles: „Juhi mind!“ Samal ajal oli Jumala Sõnumitooja juures üks tähtsamatest iidolikummardajate juhtidest.

Prohvet pöördus temast (Ibn Umm Maktumist) ära teise mehe poole ning ütles: „Kas arvad, et selles, mis ma räägin, on midagi valet?“ Mees vastas: „Ei.“ Ja selle kohta ilmutatigi need värsid.“ (At-Tabari 24:217, ka Tuhfat Al-Ahwadhi 9:250 ja Al-Muwatta 1:203)

⁶⁴ Antud värsid Koraanis on ka üheks Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) prohvetluse tõelisuse tõestuseks: kui Muhammed (صلى الله عليه وسلم) oleks olnud petis ja Koraani ise kokku luuletanud, kas oleks ta sinna kirjutanud sellise kõva noomituse endale? (Tõlkija märkus)

1 4	ülevatel ja puhastatutel;	<i>mārfuu 'ātim-muḥḥāra.</i>	مَرْفُوعَةٌ مُطَهَّرَةٌ
1 5	saadikute ^{65 66} kätes,	<i>bi-āidii sāfara.</i>	بِأَيْدِي سَفَرَةٍ
1 6	(kes on) auväärsed ja kuulekad.	<i>kirāāmi barara.</i>	كِرَامٍ بَرَرَةٍ
1 7	Hävitatud ⁶⁷ saagu inimene, kes ei usu.	<i>qutilā l-insānu māā ākfarah.</i>	قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ
1 8	Millest Ta küll tema löi?	<i>min āijj šāi'in ḥalaqah.</i>	مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ
1 9	Ta löi tema seemnetilgas ja ta (elu, keha jne) määras,	<i>min-nuḥḥatin ḥalaqahu fā-qaddarah.</i>	مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ
2 0	seejärel tema tee lihtsustas ^{68 69} ,	<i>ḥummā s-sābiilā jāssarah.</i>	ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ
2 1	siis saatis ta surma ja pani hauda,	<i>ḥummā āmāātāhu fā-aqbarah.</i>	ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ
2 2	siis, kui Ta tahab, laseb Ta tal surnuist üles tõusta ^{70 71} .	<i>ḥummā idāā šāā'ā ānšarah.</i>	ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ
2 3	Aga ei, ta ei ole seda teinud, mis Ta käskis teda ⁷² .	<i>kāllāā lāmmāā jaqḍī māā āmarah.</i>	كَأَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا

⁶⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Ad-Dahhak, Mujahid ja Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ütlesid: „Need on inglid.“ (At-Tabari 24:221, Ad-Durr Al-Manthur 8:418)

⁶⁶ sāfara käib inglite kohta. Nad reisivad ringi, ajades korda erinevaid asju. Nad tulevad Jumala ilmutusega maa peale, tuues selle inimestele, nagu saadikud toovad seaduse asjade korraldamiseks.“ (Fath Al-Bari 8:561)

⁶⁷ Või ka „neetud“. (Al-Qurtubi 19:217)

⁶⁸ Al-Hasan (رضي الله عنه) ja Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ütlesid: „See tähendab: Me seletasime talle ja tegime lihtsaks õigesti käitumise (elus).“ (At-Tabari 24:224) Vaata ka 76:3.

⁶⁹ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Ikrimah (رضي الله عنه), Ad-Dahhak, Abu Salih, Qatadah (رضي الله عنه) ja As-Suddi ütlesid: „Siis tegi Ta emäusast väljumise talle lihtsaks.“ (At-Tabari 24:223, Ad-Durr Al-Manthur 8:419, 223, 224)

⁷⁰ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kõik Aadama lapsed lagunevad, välja arvatud nende sabakont. Sellest sai ta loodud ja sellest luuakse ta ka uuesti.“ (Fath Al-Bari 8:414, Muslim 4:2270)

⁷¹ Vaata ka 30:20 ja 2:259.

			أَمْرُهُ
2 4	Las inimene vaatab siis oma toitu:	<i>fä-l-jän</i> <i>zuri l-insäanu</i> <i>ilää ta'äämih.</i>	فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ
2 5	kuidas Me vett (vihma) laseme ohtralt kallata	<i>ännää šababnää l-</i> <i>mää'a šabbää.</i>	أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا
2 6	ja seejärel maal praguned	<i>ħummä šaqaqnää l-</i> <i>arḍa šaqqaa.</i>	ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا
2 7	ja laseme sealt seemnetel kasvada	<i>fä-änbätinä fiihää</i> <i>ħäbbän</i>	فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا
2 8	ja viinamarjadel ning rohttaimedel ⁷³	<i>wa 'inābān wa</i> <i>qaḍbää.</i>	وَعِنَبًا وَقَضْبًا
2 9	ja oliivipuudel ning datlipalmidel	<i>wa zäituunān wa</i> <i>naḥlää.</i>	وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا
3 0	ja tihedatel aedadel ⁷⁴	<i>wa ḥādāā'iqā</i> <i>gūlbää.</i>	وَحَدَائِقَ غُلْبًا
3 1	ja puuviljadel ning rohul ⁷⁵ ,	<i>wa fāākihātān wa</i> <i>ābbää.</i>	وَفَاكِهَةً وَأَبًّا
3 2	moonaks teile ning te karjale.	<i>mātāā'āl-lākum wa</i> <i>li-ān'āāmikum.</i>	مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ
3 3	Ja kui tuleb (<i>kōlab</i>) Kurdistav Heli ^{76 77} ,	<i>fä-iḍāā žāā'āti š-</i> <i>šaahḥa.</i>	فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ

⁷² St inimene ei ole täitnud neid kohustusi, mis Jumal talle pannud on. (Ibn Kathir, suura 80)

⁷³ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Qatadah (رضي الله عنه), Ad-Dahhak ja As-Suddi ütlesid: „*āl-ħäbb* tähistab igasuguseid seemneid või vilja. Viinamari on üldtuntud. *āl-qaḍb* on igasugused värsked rohelised taimed, mida loomad söövad.” (At-Tabari 24:226)

⁷⁴ Al-Hasan (رضي الله عنهما) ja Qatadah (رضي الله عنه) ütlesid: „*gūlb* on tihedate ja ilusate datlipuudega aiad.” (At-Tabari 24:227)

⁷⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „*āl-fāākihā* on igasugused (puuviljad), mida küpselt süüakse ja *āl-ābb* on see, mis maast kasvab ja mida söövad kariloomad ja mitte inimesed.” (At-Tabari 24:230, 231)

⁷⁶ Al-Baghawi ütles: „*aš-šaahḥa* on piksemürina sarnane hüüd Viimsel Kohtupäeval. Seda kutsutakse nii, kuna see on kõrvulukustav, see tähendab, et see

3 4	sel päeval põgeneb mees oma venna eest	jāwmā jāfirru l-mār'u min āḥiḥ.	يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ
3 5	ja oma ema ning isa eest	wa ummihi wa ābiḥ.	وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ
3 6	ja oma naise ning laste eest ⁷⁸ .	wa ṣaahibātihi wa bāniḥ.	وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ
3 7	Igal mehel neist on sel päeval piisavalt tegu ⁷⁹ .	li-kulli mri 'i minhum jāwmā 'i ḡḏin šā 'nun juḡniḥ.	لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُعْنِيهِ
3 8	Mõned näod sel päeval säravad,	wužuuhun jāwmā 'i ḡḏim-musfira.	وُجُوهُ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ
3 9	naeratades rõõmustavad;	ḏaaḥikātum- mustābšira.	ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ
4 0	teistel nägudel on sel päeval tolmukord,	wužuuhun jāwmā 'i ḡḏin 'āleihāā ḡabara.	وُجُوهُ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ
4 1	mustus katab neid,	tārḥāquhāā qatara.	تَرَهَقَهَا قَتَرَةٌ
4 2	neid uskmataid ja patusid.	uulāā 'ikā humu l- kāfāratu l-fāžara.	أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجَرَةُ

tungib nii intensiivselt kõrvu, et muudab need peaaegu kurdiks.“ (At-Tabari 24:249)

⁷⁷ See on arvatavasti (Viimsel Kohtupäeval) puhutava sarve nimetus (At-Tabari 24:231) See on ka Viimse Kohtupäeva enda üks nimedest. (At-Tabari 24:229)

⁷⁸ Igalt suurelt sõnumitoojalt palutakse, et nad Jumala juures loodu eest kostaksid, kuid igaüks neist ütleb: „Mina ise, mina ise! Täna ei palu ma Sind kellegi teise kui iseenda eest!“ Isegi Jeesus Maarja poeg (عليه السلام) ütleb: „Ma ei palu Teda täna kellegi teise kui vaid enese eest. Ma ei palu isegi mitte Maarja eest, kes mind sünnitas.“ (Muslim 1:182)

⁷⁹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Teid kõiki kogutakse (Viimsel Kohtupäeval) kokku paljajalu, alasti ja ümberlõikamata.“ Üks naine küsis: „Kas me vaatame siis üksteise alastust?“ Ta vastas: „Oo naine, igapäeval on sel päeval iseendaga piisavalt tegu, et teiste suhtes täiesti ükskõikseks jääda.““ (Tuhfat Al-Ahwadhi 9:251)

81. SUURA - التَّكْوِيْر - ĀT-TĀKWIIR -

KOKKURULLIMINE (29 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kui päike kokku rullitakse ^{80 81 82 83}	<i>iḍā š-šāmsu kuwwirat.</i>	إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ
2	ja kui tähed laiali pudenevad ⁸⁴	<i>wa iḍā n-nużumu nkādarat.</i>	وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ
3	ja kui mäed kõrvaldatakse	<i>wa iḍā l-żibāālu suijjirat.</i>	وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ
4	ja kui tiined kaamlid hüljatakse ⁸⁵	<i>wa iḍā l-’iṣāāru 'uṭṭilāt.</i>	وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ
5	ja kui metsloomad kokku kogutakse ⁸⁶ ⁸⁷	<i>wa iḍā wuḥuūšu ḥuṣirat.</i>	وَإِذَا الْوُحُوشُ

⁸⁰ Ibn Umar (رضي الله عنهما) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kes soovib Viimset Kohtupäeva justkui oma silmaga näha, lugegu suurasid 81, 82 ja 84.“ (Ahmad 2:27, Tuhfat Al-Ahwadhi 9:252)

⁸¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Päike ja kuu rullitakse kokku (või liidetakse või jäetakse valgusest ilma) Viimisel Kohtupäeval.“ (Al-Bukhari 4/3200)

⁸² Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab, et see tumeneb.“ (At-Tabari 24:237) Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles ka: „See läheb ära.“ (Ibn Kathir, suura 81) Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Selle valgus kaob.“ (At-Tabari 24:238) Said ibn Jubayr ütles: „See tähendab, et see vajub sisse.“ (At-Tabari 24:238) Abu Salih ütles: „See visatakse minema.“ (Ibn Kathir, suura 81)

⁸³ *kuwwara* tähendab asja ühe osa teisega kokku panemist, nagu näiteks turbani kokkurullimine või riiete kokkupanemine. Selles kontekstis tähendab see, et üks osa päikesest pannakse teise osa peale, ta rullitakse kokku ja visatakse minema, nii et ta valgus kaob. (Tafsir Ibn Kathir, suura 81)

⁸⁴ Sõna *inkidaar* on tuletatud sõnast *insibaab*, mis tähendab „välja valamine“. Vaata ka 82:2.

⁸⁵ Ubayy ibn Kab (رضي الله عنه) ja Ad-Dahhak ütlesid: „Nende omanikud hülgevad nad.“ (At-Tabari 24:240) Tavaolukorras hoolitseks iga kaamelioomanik tiine kaameli eest väga suure hoolega.

			حُشِرَتْ
6	ja kui mered saavad tuleks ⁸⁸	wa iḡdā l-biḥāru sužžirat.	وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ
7	ja kui hinged (kehade või omasugustega) paari pannakse ⁸⁹	wa iḡdā n-nufuusu zuwwižāt.	وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ
8	ja kui elusalt maetud (vastsündinud) tüdrukult küsitakse ^{90 91} ,	wa iḡdā l-māuu'udātu su'ilāt.	وَإِذَا الْمَوْؤُودَةُ سُئِلَتْ
9	mis patu eest ta tapeti ⁹² .	bi-äijji ḡānbin qutilāt.	بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ
10	Ja kui (inimeste tegude) lehed laiali laotatakse ⁹³	wa iḡdā ṣ-ṣuḥufu nuširat.	وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ

⁸⁶ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Kõik kogutakse kokku, isegi kärbsed.“ (Al-Qurtubi 19:229)

⁸⁷ Vaata ka 6:38 ja 38:19.

⁸⁸ Ali (رضي الله عنهما) küsis kord ühelt juudilt: „Kus on Põrgu?“ Mees vastas: „Meres.“ Ali (رضي الله عنهما) ütles siis: „Usun, et tal on õigus, kuna Jumal on öelnud: „ja (tulega) täidetud merede nimel“ (52:6) ning „ja kui mered saavad tuleks““ (At-Tabari 24:242)

⁸⁹ Vaata ka 37:22 ja 56:7-10.

⁹⁰ Al-Mughirah bin Shu'bah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Jumal on teile keelanud: (1) olla oma emade vastu kohusetundetus, (2) matta elusalt oma tütreid, (3) jätta maksmata teiste õigused (st almus), (4) inimestelt kerjata. Ja Jumal vihkab teie juures: (1) patust ning mõttetut juttu nagu klatšimine või liiga palju teistest rääkimine, (2) liiga paljude küsimuste esitamist, (3) vara (mõttetut) kulutamist.“ (Al-Bukhari 3/2408)

⁹¹ Umar ibn Al-Khattab (رضي الله عنهما) jutustas: „Qays ibn Asim tuli Jumala Sõnumitooja juurde ja ütles: „Oo Jumala Sõnumitooja, tõesti, islami-eelsel ignorantsusajal matsin ma nii mõnegi oma tütardest elusalt.“ Jumala Sõnumitooja vastas: „Vabasta igäühe eest ori.“ Qays ütles: „Oo Jumala Sõnumitooja, ma olen kaamelikasvataja.“ Prohvet vastas: „Siis ohverda igäühe eest kaamel.““ (Abdur-Razzaq 3:351)

⁹² Islami-eelse aja araablase hulgas oli levinud nõ poisslapsekultus, st kõik tahtsid saada oma nime edasikandmiseks ning vanaduspõlve toeks poegi (nagu tänapäevalgi paljudes kultuurides, näiteks Indias ja Hiinas, veel levinud on). Sellest tulenevalt oli tütre sünd suureks häbiks, samas kui poja sünd oli pidustusi väärt. Tihti viidi soovimatud vastsündinud tüdrukud kõrbe ning maeti elusalt liiva. Islam keelas selle brutaalse ning ebahumaanse kombe. (Tõlkija märkus)

			نُشِرَتْ
1 1	ja kui taervas paljaks riisutakse ⁹⁴	wa iḡḏā s-sāmā' u kuṣiṭat.	وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ
1 2	ja kui põrgutuli lõomama lüüakse	wa iḡḏā l-ẓāḥimu su'irat.	وَإِذَا الْحَيِّمُ سُعِرَتْ
1 3	ja kui paradiis lähedale tuuakse ⁹⁵ ,	wa iḡḏā l-ẓānnātu uzlifāt.	وَإِذَا الْجَنَّةُ أُرْلِفَتْ
1 4	teab iga hing, mis on ta (endaga kaasa) toonud ⁹⁶ .	'ālimāt nāfsum-mā' āḥḍarat.	عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ
1 5	Siis vannun ma taganevate tähtede nimel,	fā-lā' uqsimu bi-l-ḥunnās.	فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ
1 6	kulgevate ja loojuvate nimel ⁹⁷	āl-ẓāwaari l-kunnās.	الْجَوَارِ الْكُنَّسِ
1 7	ja öö nimel, kui see taandub ⁹⁸	wa-l-lāili iḡḏā 'ās 'āsā	وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ
1 8	ja koidu nimel, kui see väreleb ⁹⁹ .	wa ṣ-ṣubḥi iḡḏā tānāffās.	وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ
1 9	Tõesti, see (Koraan) on Sõna	innāhu lā-qaulu rasuulin kāriim.	إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ

⁹³ Ad-Dahhak ütles: „Igaüks saab oma lehed kas paremasse või vasemasse kätte.“

Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Oo Aadama poeg, see (st inimeste tegude lehed) täidetakse ära, rullitakse kokku ja jagatakse Viimsel Kohtupäeval kätte. Seega vaadaku igaüks, mis ta oma lehele on lasknud kirjutada.“ (At-Tabari 24:249)

⁹⁴ Mujahid ütles: „See upub.“ (At-Tabari 24:249) As-Suddi ütles: „Paljaks riisutud.“ (Ibn Kathir, suura 81)

⁹⁵ Ad-Dahhak, Abu Malik, Qatadah, Ar-Rabi ibn Khuthaym ütlesid: „See tähendab, et see tuuakse selle elanikele lähedale.“ (Ibn Kathir, suura 81)

⁹⁶ Vaata ka 3:30 ja 75:13.

⁹⁷ Ali (رضي الله عنهما) ütles: „Tegemist on tähtedega, mis päevaks loojuvad ja öösel mööda taevast kulgevad.“ (At-Tabari 24:251)

⁹⁸ Selle värsi interpreteerimise kohta on kaks arvamust: kas saabuma (Ibn Kathir, At-Tabari 24:256) või taanduma (At-Tabari 24:256), kuna araabia keeles on sel verbil kahene tähendus. Seega võib tähendus hõlmata ka mõlemat. Vaata ka 92:1-2, 93:1-2.

⁹⁹ Ad-Dahhak ütles: „Kui see tõuseb.“ Qatadah () ütles: „Kui see helendama lõõb ja jätkub.“ (At-Tabari 24:258)

	auväärselt sõnumitoojalt ^{100 101} ,		كَرِيمٍ
2 0	kellel on võim ja Trooni Omaniku juures aujärg,	<i>ḍi quwwātin 'inda</i> <i>ḍi l- 'arši mākiin.</i>	ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ
2 1	kellele kuuletutakse ja kes on usaldusväärne.	<i>muṭaa 'in ṭummā</i> <i>āmiin.</i>	مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ
2 2	(Oo inimesed) teie kaaslane ¹⁰² ei ole hull ¹⁰³	<i>wa mää ṣaaḥibukum</i> <i>bi-māžnuun.</i>	وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَحْنُونٍ
2 3	ja tõepoolest ta ¹⁰⁴ nägi teda ¹⁰⁵ selgel silmapiiril ^{106 107}	<i>wa lāqad ra 'aahu bi-</i> <i>l-ufuuqi l-mubiin.</i>	وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ
2 4	ja ta ei hoia endale teadmisi ¹⁰⁸ . Varjatust ¹⁰⁸ .	<i>wa mää huwā 'ālā l-</i> <i>gaibi bi-ḍaniin.</i>	وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بَضْنِينٍ
2 5	Ja see ¹⁰⁹ ei ole Sõna neetud saatana ¹¹⁰ .	<i>wa mää huwa bi-</i> <i>qauuli ṣāiṭaani r-</i> <i>ražiim.</i>	وَمَا هُوَ يَقُولُ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ
2 6	Ja kuhu te siis lähete?	<i>fā-āinā tāḥābuun.</i>	فَآيْنَ تَذْهَبُونَ

¹⁰⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Ash-Shabi, Maymun ibn Mihran, Al-Hasan (رضي الله عنه), Qatadah (رضي الله عنه), Ar-Rabi ibn Anas, Ad-Dahhak ja teised on öelnud:

„See on ingel Gabrieli.“ (Al-Qurtubi 19:240, Ad-Durr Al-Manthur 8:433)

¹⁰¹ Vaata ka 53:5-6.

¹⁰² St Muhammed (صلى الله عليه وسلم). (At-Tabari 24:259, Ad-Durr Al-Manthur 8:434)

¹⁰³ Otsetõlkes „vaimust (džinnist) vaevatud“. (Tõlkija märkus)

¹⁰⁴ St Muhammed (صلى الله عليه وسلم).

¹⁰⁵ St ingel Gabrieli.

¹⁰⁶ Idas, kust päike tõuseb. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

¹⁰⁷ Jutt käib esimesest nägemisest, mis juhtus Mekas. (Ibn Kathir, suura 81) Vaata ka 53:5-10. Teisest nägemisest on juttu 53:13-16.

¹⁰⁸ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Koraan oli varjatud, kuni Jumal selle

Muhammedile ilmutas, ja ta ei hoidnud seda endale, vaid teatas sellest, andis edasi selle sõnumi kõigile, kes tahtsid.“ (At-Tabari 24:261)

¹⁰⁹ St Koraan.

¹¹⁰ Vaata ka 26:210-212.

2 7	Tõesti, see ei ole muud kui meenutus maailmadele,	<i>in huwā illāā ḏikrul- li-l'äälämiin.</i>	إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ
2 8	neile teie hulgast, kes tahavad minna mööda õiget teed	<i>li-mān šāā'ā minkum ān jāstaqiim.</i>	لِمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ
2 9	ja te ei saa tahta, kui ei taha Jumal, maailmade Isand.	<i>wa mää täšāā'uunā illāā ān jāšāā' allaahu rabbu l- 'äälämiin.</i>	وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

82. SUURA – الْإِنْفَار - ĀL-İNFIṬAAR - REBENEMINE (19 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kui taevas rebeneb ^{111 112}	<i>iḏā s-sāmāā'u nfaṭarat.</i>	إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ
2	ja tähed laiali pudenevad ¹¹³ ,	<i>wa iḏā l-kāwākibu ntāṭarat.</i>	وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَرَتْ
3	kui mered välja purskuvad ^{114 115}	<i>wa iḏā l-biḥāāru fuṣṣirat.</i>	وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ
4	ja hauad laiali	<i>wa iḏā l-qubuuru</i>	وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ

¹¹¹ St lõhestub. (Ibn Kathir, suura 82)

¹¹² Vaata ka 73:18.

¹¹³ St alla kukuvad. (Ibn Kathir, suura 82)

¹¹⁴ Al-Hasan (رضي الله عنهما) ütles: „Jumal ajab mere ühed osad teiste peale ja vesi kaob.“ (At-Tabari 24:267)

¹¹⁵ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Selle mage vesi seguneb soolasega.“ (At-Tabari 24:217)

	puistatakse ¹¹⁶ ,	<i>bu'firat.</i>	
5	teab iga hing, mis ta on teinud või tegemata jätnud.	<i>'alimāt nāfsum-mää qaddāmāt wa aḥḥarāt.</i>	عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ
6	Oo inimkond, mis eksitas sind su Isandast, Auväärseimast,	<i>jää äjjuhää l-insäanu mäa ġarrakā bi-rabbikā l-kāriim.</i>	يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ رَبُّكَ الْكَرِيمِ
7	Kes on sind loonud, sind täiustanud ja kooskõlla seadnud,	<i>älläḡfi ḥalaqakā fā-sawwāākā fā-'ādālāk.</i>	الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ
8	oma soovi kohaselt sind kokku pannud ¹¹⁷ .	<i>fii äjji šuurätim-mää šää'a rakkābāk.</i>	فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ
9	Aga ei, te salgate Viimset Kohtupäeva.	<i>källää bāl tukāḡḡbuunā bi-d-diin.</i>	كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالذِّينِ
10	Ja tõesti, teile (on määratud) hoidjad ¹¹⁸ ,	<i>wa innā 'āleikum lä-ḥāfiḡiḡiin.</i>	وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ
11	auväärsed ülestähendajad ¹¹⁹ ,	<i>kiraamān käätibiiin.</i>	كِرَامًا كَاتِبِينَ

¹¹⁶ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Läbi otsitakse.“ (At-Tabari 24:267)

¹¹⁷ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: „Üks mees küsis: „Oo Jumala Sõnumitooja, mu naine on sünnitanud musta(nahalise) poja.“ Prohvet küsis: „Kas sul on kaameleid?“ Mees vastas: „Jah.“ Prohvet küsis siis: „Mis värvi nad on?“ Mees vastas: „Punased.“ Prohvet küsis: „Kas mõnel neist on halle laike?“ Mees vastas: „Jah.“ Prohvet küsis talt: „Kuidas see küll nendega juhtus?“ Mees vastas: „Küllap on tegemist päritud geneetilise joonega.“ Seejärel ütles Prohvet: „Samuti on siin (sinu poja puhul) tegemist päritud geneetilise joonega.““ (Fath Al-Bari 9:351, Muslim 2:1137)

¹¹⁸ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Inglid tulevad (teie juurde) järjest ööl ja päeval ja kõik nad saavad *faḡri* ja *asri* palvete ajal kokku. Need, kes on teie juures olnud öösel, tõusevad üles Jumala juurde, Kes neilt küsib: “Kuidas jäid teist maha Minu sulased?” Nad vastavad: “Me lahusime nende juurest, kui nad palvetasid ja me läksime nende juurde, kui nad palvetasid.”” Prohvet (صلى الله عليه وسلم) lisas: „Kui keegi teist ütleb *amiin* (Al-Fatiha retsiteerimise lõpul palves) ja inglid taevas ütleavad sama ning see juhtub samal ajal, siis selle (palvetaja) kõik eelnevad patud andestatakse.” (Al-Bukhari 4/3223)

1 2	kes teavad, mida te teete.	<i>ja 'lämuunä mää täf'äluun.</i>	يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ
1 3	Tõesti, õiglased saavad olema õndsuses	<i>innä l-abraara lä-fii nä 'iim.</i>	إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ
1 4	ja tõesti, häbitud saavad olema põrgutules,	<i>wa innä l-fužžäära lä-fii žāḥiim.</i>	وَأِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ
1 5	millesse nad sisenevad Viimsel Kohtupäeval	<i>ja släunähää jäwmä d-diini</i>	يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ
1 6	ja neil ei ole sellest pääsu.	<i>wa mää hum 'ānhää bi-gaa 'ibiin.</i>	وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ
1 7	Ja mis ütleks sulle, mis on Viimne Kohtupäev?	<i>wa mää ädraakä mää jawmu d-diin.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ
1 8	Veel kord – mis ütleks sulle, mis on Viimne Kohtupäev?	<i>ḥummä mää ädraakä mää jawmu d-diin.</i>	ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ
1 9	(See on) päev, mil ühelgi ei ole võimu teiste jaoks midagi teha. Käsk on sel päeval (vaid) Jumala (kätes).	<i>jawmä lää tämliku näfsul-li-nāfsin šāi'ä. wa-l-amru jāwmä 'iḡf-l-li-llääh.</i>	يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ

¹¹⁹ Ibn 'Abbas (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles, rääkides oma Isandast: „Jumal käskis (teile määratud inglitel) halvad ja head teod üles kirjutada ja näitas, kuidas seda teha tuleb. Kui keegi tahab teha head, kuid ei tee seda, kirjutab Jumal üles ühe hea teo ning kui keegi tahab teha head ja teebki seda, kirjutab Jumal Enda juures selle üles kümne- kuni seitsmesajakordselt ja palju kordi veel. Kui keegi aga tahab teha halva teo, kuid ei tee seda, kirjutab Jumal Enda juures üles ühe hea teo ning kui keegi tahab seda (halba) teha ja teebki, kirjutab Jumal üles ühe halva teo.” (Al-Bukhari 8/6491)

83. SUURA – المطففين - *ÄL-MUTÄFFIFIIN* – PETUKAUPMEHED (36 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Häda petukaupmeestele ^{120 121} ,	<i>wāilul-li-l-muṭaffiīn.</i>	وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ
2	kes (teistelt) inimestelt nõuavad täies mõodus,	<i>āllāghinā iḡdāa ktāāhuu 'alāa n-nāāsi jāstäufuun.</i>	الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ
3	kuid kui ise mõõdavad või kaaluvad, annavad vähem ¹²² .	<i>wa iḡdāa kääluuhum āw-wāzānuuhum juḥsiruun.</i>	وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ
4	Kas nemad ei mõtle, et nad ellu äratatakse	<i>ālāa jaḡummu ulāa 'ikā ānnāhum- māb 'uḡuun.</i>	أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ
5	suurel päeval,	<i>li-jāwmin 'aḡiim.</i>	لَيَوْمٍ عَظِيمٍ
6	päeval, mil inimkond seisab maailmade Isanda ees ^{123 124} ?	<i>jāwmā jāquumu n- nāāsu li-rabbi l- 'āālämiin.</i>	يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

¹²⁰ *muṭaffif* on keegi, kes on kaalu või mõõdu suhtes ihne, st paneb juurde, kui see talle kasulik on ja paneb vähem, kui see talle kahjulik on. (Tafsir Bin Kathir, suura 83)

¹²¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Kui Prohvet Mediinasse tuli, olid Mediina inimesed kõige hullemad mõõtjad-kaalujad. Seega Jumal ilmutas: „Häda petukaupmeestele ...“ Peale seda hakkasid nad õiglaselt mõõtma-kaaluma.“ (Al-Kubra 6:508, Ibn Majah 2:748)

¹²² Vaata ka 17:35, 6:152, 55:9.

¹²³ Ibn Al-Aswad Al-Kindi (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Viimsel Kohtupäeval läheneb päike (Jumala) sulastele, kuni jõuab miili või kahe kaugusele neist. Siis päike kõrvetab neid ja nad upuvad oma higisse, vastavalt oma tegude arvule. Nende hulgas on selliseid, kellele higi jõuab kandadeni. Nende hulgas on selliseid, kellele higi jõuab põlvini. Nende hulgas on

7	Aga ei, tõesti, patuste nimestik on <i>Sizžiinis</i> ¹²⁵ .	källää innä kitääbä l- <i>fužžääri lääfi sižžiin.</i>	كَلَا إِنَّ كِتَابَ الْفُحَّارِ لَفِي سِحِّينَ
8	Ja mis ütleks sulle, mis on <i>Sizžiin</i> ?	<i>wa mää ädraakä mää sižžiin.</i>	وَمَا أَذْرَاكَ مَا سِحِّينَ
9	(See on) täidetud raamat.	<i>kitääbum-marquum.</i>	كِتَابٌ مَّرْقُومٌ
10	Häda sel päeval salgajaile,	<i>wäilun jäwmä 'i qil-l-l-mukä qđibiin.</i>	وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ
11	kes salgavad Viimset Kohtupäeva.	<i>ällä qđinā jukä qđibuunā bi-jāwmi d-diin.</i>	الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الَّذِينَ
12	Ja seda ei salga keegi peale kõigi patust paadunute.	<i>wa mää jukä qđibu bihi illää kullu mu 'tädin äñim.</i>	وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ
13	Kui talle loetakse ette Meie värsid, ütleb ta: „Vanad muinasjutud!“ ¹²⁶	<i>i qđā tutlää 'äleihim äjäätnüä qaala äsaañiru l-äwwäliin.</i>	إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
14	Aga ei, nende südametel on hoopis patuplekk ¹²⁷ , mille nad on välja teeninud.	<i>källää bäl raanä 'älää quluubihim-mää käänuu jäksibuun.</i>	كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
15	Aga ei, tõesti nad on Isanda eest sel päeval varjatud.	<i>källää innāhum 'än rabbihim jäwmä 'i qil-lä-mä ħzubuun.</i>	كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَّحْجُوبُونَ

selliseid, kellel higi jõuab kubemeni. Nende hulgas on selliseid, kellele higi jõuab kaelani.“ (Ahmad 6:3, Muslim 2864)

¹²⁴ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) palus Jumalalt tihti kaitset Viimisel Kohtupäeval seismise raskuste vastu. (Abu Dawud 1:487)

¹²⁵ See sõna on tuletatud sõnast *sižn*, mis tähendab vanglat. (Ibn Kathir, suura 83)

¹²⁶ Vaata ka 16:24, 25:5.

¹²⁷ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kui (Jumala) sulane patustab, ilmub ta südamele must täpp. Kui siis see inimene loobub sellest halvast teost, palub Jumalalt andestust ja kahetseb, saab ka ta süda jälle puhtaks, aga kui ta seda halba tegu kordab, muutub täpp suuremaks, kuni kogu ta süda sellega kaetud on. See ongi *raan* (patuplekk), millest Jumal (Koraanis) räägib (83:14).“ (At-Tirmidhi 3334)

1 6	Tõesti, siis nad põlevad põrgutules	<i>ḥummā innāhum la-ṣaalu l-ḏāḥiim.</i>	ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْحَاحِيمِ
1 7	ja (neile) öeldake: „See on see, mida salgasite!“	<i>ḥummā juqāālu hāḏā ḏā llāḥi kuntum bihi tukāḏḏibuun.</i>	ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ
1 8	Aga ei, tõesti õiglaste nimestik on 'Illijjuunis' ¹²⁸ .	<i>kāllā innā kitāābā l-ābraari lā-fii 'illijjiin.</i>	كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ
1 9	Ja mis ütleks sulle, mis on 'Illijjuun?	<i>wa māā ādraakā māā 'illijjuun.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلَيُونَ
2 0	(See on) täidetud raamat,	<i>kitāābum-marquum.</i>	كِتَابٌ مَرْقُومٌ
2 1	mille kohta tunnistavad (Jumalale) lähedased ^{129 130} .	<i>jāshāduhu l-muqarrabuun.</i>	يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ
2 2	Tõesti, õiglased saavad olema õndsuses,	<i>innā l-ābraara lā-fii nā'iim.</i>	إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ
2 3	oma asemelt jälgides.	<i>'ālāā l-araa'iki janḏuruun.</i>	عَلَى الْأَرَْائِكِ يَنْظُرُونَ
2 4	Sa tunned nende nägudelte ära õndsuse kuma.	<i>tā'rifu fii wuḏuuhim naḏratā n-nā'iim.</i>	تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النُّعِيمِ
2 5	Neile antakse juua pitseeritud (nõust) nektarit ¹³¹ ,	<i>jusqaunā mir-raḥiqim-māḥtuum.</i>	يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتَرَمٍ
2	mille lõpp on	<i>ḥitāāmuhu misk. wa</i>	خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي

¹²⁸ See sõna tuleb sõnast 'uluw, mis tähendab kõrgust. (Ibn Kathir, suura 83)

¹²⁹ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Need on inglid.“ (At-Tabari 24:294)

¹³⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Jumalale lähimad igas taevas tunnistavad seda.“ (At-Tabari 24:294)

¹³¹ Ibn Masud (رضي الله عنه), Ibn Abbas (رضي الله عنه), Mujahid, Al-Hasan (رضي الله عنه), Qatadah (رضي الله عنه) ja Ibn Zayd (رضي الله عنه) ütlesid, et ar-rahiq on üks paradiisiveini nimedest. (At-Tabari 24:296)

6	muskus (<i>lōhnab nagu muskus</i>) ^{132 133} . Selle üle võistelgu võistlejad.	fii <i>ḡāālika fāl- jātānāāfāsi l- mutānāāfisuun.</i>	ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ
2 7	Ja selle segu on Tāsniimist ¹³⁴ ,	wa mizāāžu min tāsniim.	وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ
2 8	allikast, millest joovad (<i>Jumalale</i>) lähedased.	'āinān jāšrābu bihāā l-muqarrabuun.	عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ
2 9	Tõesti, need, kes tegid kurja, heitsid usklike üle nalja	inn allāḡīnā āzrāmuu kāānuu min allāḡīnā āmānuu ja ḡhakuun.	إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَأَنَّهُمْ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَصْحَكُونَ
3 0	ja neist möödudes tegid üksteisele silma.	wa iḡdāā marruu bihim jātāḡāāmāzuun.	وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ
3 1	Ja kui nad omaste juurde naasid, naasid nad pilgates.	wa iḡdāā nqalabuu ilāā āhlihimu nqalabuu fākihiin.	وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ
3 2	Ja kui nad nägid neid, ütlesid: „Tõesti, nood on eksitud!“,	wa iḡdāā ra'auuhum qaaluu innā hāā'ulāā'i lā- ḡaalluun.	وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءَ لَصَالُونَ
3 3	kuigi neid ei ole saadetud nende üle valvama ¹³⁵ .	wa mää ursiluu 'āleihim ḡāāfiḡiin.	وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ
3 4	Kuid sel päeval need, kes uskusid, heidavad uskmatute	fā-l-jāwmā llāḡīnā āmānuu minā l- kuffāāri ja ḡhakuun.	فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا

¹³² Ibn Masud (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab, et seda segatakse muskusega.“
(At-Tabari 24:297)

¹³³ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Jumal teeb veini lõhna neile meeldivaks nii, et viimane, mis Ta sinna sisse paneb on muskus. Seega on selle pitseriks või lõpuks muskus.“ (At-Tabari 24:297)

¹³⁴ Abu Salih ja Ad-Dahhak ütlesid: „See on Paradiisi rahva suurepäraseim ja ülistatuim jook.“ (At-Tabari 24:301)

¹³⁵ St need kurjategijad ei ole saadetud nende usklike üle valvama. (Ibn Kathir, suura 83)

	üle nalja,		مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ
3 5	oma asemetelt jälgides.	'älää l-araa 'iki janḡzuruun.	عَلَى الْأَرْائِكِ يَنْظُرُونَ
3 6	Eks ole uskmatuile tasutud selle eest, mida nad tegid.	hāl ḡuwwibu l- kuffäaru mää käänuu jāf'āluun.	هَلْ تُؤَبِّبُ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

84. SUURA - الْإِنْشِقَاق - ĀL-INŠIQAQ - LÕHENEMINE (25 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	bismillāhi r- raḡmāāni r-raḡḡim.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kui taevas lõheneb ¹³⁶	iḡḡā s-sāmāā 'u nṡaqqat.	إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ
2	ja oma Isandale kuuletub nagu peab;	wa āḡnāt li-rabbihāā wa ḡuqqat.	وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ
3	kui maa laiali laotatakse	wa iḡḡā l-arḡḡu muddāt.	وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ
4	ja ta välja heidab, mis tal sees, ja tühjaks saab ¹³⁷	wa alqat mää fiihāā wa taḡallāt.	وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ
5	ja oma Isandale kuuletub nagu peab,	wa āḡnāt li-rabbihāā wa ḡuqqat.	وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ
6	siis sina, inimene, tõesti naased oma Isanda manu oma	jāā ājjuhāā l-insāānu innākā kāādiḡhun ilāā rabbikā kād ḡān fā-	يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ

¹³⁶ St Viimsel Kohtupäeval. (Ibn Kathir, suura 84)

¹³⁷ Mujahid, Said ja Qatadah (رضي الله عنه) on öelnud, et see tähendab, et maa viskab välja kõik surnud, kes temasse on maetud. (At-Tabari 24:310)

	tegudega ja kohtud Temaga ¹³⁸ .	<i>mulaaqiih.</i>	كَذَّحًا فَمَلَأَ قِيهِ
7	Ja see, kellele tema (<i>elu</i>)raamat antakse paremasse kätte,	<i>fä-ämmä män uutiiä kitäabähu bi- jämiinihi</i>	فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيمِينِهِ
8	saab lihtsa arvepidamise osaliseks ¹³⁹	<i>fä-säufä juħaasäbu ħisäabän jäsiira.</i>	فَسَوْفَ يَحْصِبُ حِسَابًا يَسِيرًا
9	ja naaseb rõõmsana ¹⁴⁰ omaste manu.	<i>wa janqalibu ilää ählihi mäsrura.</i>	وَيَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا
1 0	Kuid see, kellele tema (<i>elu</i>)raamat antake selja tagant,	<i>wa ämmä män uutiiä kitäabähu waraa'a zahrih.</i>	وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ
1 1	hüüab hävingule	<i>fä-säufä jäd'uu ħubuura.</i>	فَسَوْفَ يَدْعُو بُرًّا
1 2	ning põleb leegis.	<i>wa jašlaa sä'iira.</i>	وَيَصْلَى سَعِيرًا
1 3	Tõesti, ta oli omaste keskel rõõmus.	<i>innähu käänä fii ählihi mäsrura.</i>	إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا
1 4	Tõesti, ta arvas, et ei naase,	<i>innähu žanna äl-län jäħuur.</i>	إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ
1 5	aga tõesti, ta Isand oli ta suhtes Nägija.	<i>bälää innä rabbähu käänä bihi bašiira.</i>	بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا
1 6	Ma vannun loojangu kuma ¹⁴¹ ¹⁴² nimel	<i>fälää uqsimu bi-š- šafaq.</i>	فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ

¹³⁸ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Mida iganes sa teed, sellega kohtad sa Jumalat, olgu see (tehtu) siis hea või halb.“ (At-Tabari 24:312)

¹³⁹ St kes on teinud rohkelt head, seda iga üksikasja kohta küsitlema ei hakatagi, vaid temaga tegeldakse üldistes küsimustes, sest kui kõiki detaile vaatlema hakata, on iga inimene karistust väärt. (Ibn Kathir, suura 84)

¹⁴⁰ Qatadah (رضي الله عنه) ja Ad-Dahhak on öelnud: „See tähendab, oma perekonna juurde Paradiisis. Ta on õnnelik ja rahul sellega, mis Jumal talle on andnud.“ (At-Tabari 24:315)

1 7	ja öö ning selle nimel, mida see endasse kogub ^{143 144}	wa l-läili wa mää wasaq.	وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ
1 8	ja täiskuu nimel ¹⁴⁵ ^{146 147} ,	wa l-qamari i <i>qā</i> ā ttāsaq.	وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ
1 9	et te tõepoolest liigute ühest olekust teise ^{148 149 150} .	lā-tārkābunnā ṭabaqan 'ān ṭabaq.	لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ
2 0	Mis on siis nendel, kes ei usu,	fāmāā lāhum lāā ju 'minuun.	فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
2 1	ja kui neile Koraani loetakse, silmili ei kummardu ^{151 152} ۞	wa i <i>qā</i> ā quri 'ā 'āleihimu l-qur 'āānu lāā jāsžuduun.	وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ

¹⁴¹ Erinevate interpretatsioonide kohaselt võib see olla taeva puna või valgus enne või peale päikeseloojangut. (Al-Qurtubi 19:274, Abdur-Razzaq 3:358, At-Tabari 24:318, Al-Qurtubi 19:275)

¹⁴² Abdullah ibn Amr (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Maghribi aeg on, kuni *aš-šafaq* (st loojangu kuma) kaob.“ (Muslim 1:426)

¹⁴³ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „See kogub kokku tähed ja loomad.“ (At-Tabari 24:320)

¹⁴⁴ Ikrimah (رضي الله عنه) ütles: „Mis see oma pimeduse tõttu kokku ajab, kuna öösel lähevad kõik koju.“ (At-Tabari 24:321)

¹⁴⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Kui see kokku tuleb ja täiuslikuks saab.“ (At-Tabari 24:321)

¹⁴⁶ Al-Hasan (رضي الله عنه) ütles: „Kui see kokku tuleb ja täis(kuuk) saab.“ (At-Tabari 24:321)

¹⁴⁷ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Kui see oma ringi on ära teinud.“ (At-Tabari 24:322)

¹⁴⁸ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Staadium (või olek) staadiumi järel. Teie Prohvet on nii öelnud.“ (Fath Al-Bari 8:567)

¹⁴⁹ Ikrimah (رضي الله عنه) ütles: „Staadium staadiumi järel: võõrutatud peale rinnaga toitmist ja vana mees peale noor olemist.“ (At-Tabari 24:323)

¹⁵⁰ Al-Hasan Al-Basri ütles: „Staadium staadiumi järel: lihtsus peale raskust, raskus peale lihtsust; rikkus peale vaesust, vaesus peale rikkust; tervis peale haigust, haigus peale tervist.“ (At-Tabari 24:323)

¹⁵¹ Abu Salamah on edastanud, et kord retsiteeris Abu Hurairah (رضي الله عنه) palvet juhtides seda suurat ja kummardas selle retsiteerimisel. Kui ta oli palve lõpetanud, teatas ta, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) olevat selle retsiteerimisel kummardanud. (Muslim 1:406, Al-Kubra 6:510)

¹⁵² Abu Rafi on edastanud, et palvetas kord ööpalvet Abu Hurairah (رضي الله عنه) taga ja viimane retsiteeris seda suurat ja kummardas selle käigus. Abu Rafi küsis temalt selle kohta. Abu Hurairah (رضي الله عنه) vastas: „Ma kummardasin (seda

			الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿١﴾
2 2	Ei, need, kes ei usu, salgavad	bāli llāḡīnā kāfāruu jukāḡḡibuun.	بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكْذِبُونَ
2 3	ja Jumal teab, mida (oma südamesse) koguvad.	wallaahu ā'lāmu bimāa juu'uun.	وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ
2 4	Siis kuuluta neile piinarikast karistust,	fā-bāšširhum bi- 'āḡḡābin āliim.	فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
2 5	välja arvatud neile, kes usuvad ja teevad häid tegusid; neile on lõputu tasu ¹⁵³ .	ill āllāḡīnā āāmānuu wa 'āmiluu ṣ- ṣaaliḡāti lāhum āžrun ḡāiru māmmuun.	إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

85. SUURA - البروج - ĀL-BURUUŽ - HIIGELTÄHED (22 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	bismillāhi r- raḡmāāni r-raḡiim.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Taeva nimel, milles on hiigeltähed ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ 156 157	wa s-sāmāā'i ḡḡāti l- buruuž.	وَالسَّمَاءِ ذَاتِ

retsiteerides) Abul-Qasimi (st Muhammedi (صلى الله عليه وسلم)) taga ja ma ei lõpeta selle käigus kummardamist enne, kui ma temaga taas kohtun.“ (Fath Al-Bari 1:292)

¹⁵³ Vaata ka 11:108.

¹⁵⁴ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Mujahid, Ad-Dahhak, Al-Hasan, Qatadah (رضي الله عنه) ja As-Suddi ütlesid kõik: „āl-buruuž on tähed.“ (Al-Qurtubi 19:200)

¹⁵⁵ Abu Qatadah mainis Jumala väidet: „Ja Me oleme ehtinud lähima taeva lampidega,” ning ütles: „Need tähed on loodud kolmel põhjusel: taeva kaunistamiseks, raketidena deemonite tabamiseks ja teetähisteks, et juhtida rändureid. Seega, kui keegi tahab leida muud tõlgendust, siis see on vale ning ta

			الْبُرُوجِ
2	ja Töötatud Päeva nimel	wa l-jäumi l-mäu'uud.	وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ
3	ja tunnistaja ja tunnistatu nimel ¹⁵⁸ ,	wa šāāhidin wa māšhuud.	وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ
4	saagu hukka kraavi rahvas ¹⁵⁹	qutilä aššaabu l-uḥduud.	قَتَلَ أَصْحَابُ

lihtsalt raiskab jõudu ja teeb endale mõttetult tüli millegagi, mis on väljaspool tema mõistmise piire.” (Al-Bukhari, Loodu Alguse Raamat (*Kitab bad' l-khalaq*), peatükk 3 (4/3198- 3199 vahel))

¹⁵⁶ Võimalik on ka tõlgendus, mille kohaselt *äl-buruuž* on tähtkujud (At-Tabari 24:332) või planeedid (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International).

¹⁵⁷ Vaata ka 25:61.

¹⁵⁸ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Töötatud Päev tähendab Viimset Kohtupäeva. Tunnistaja tähendab reedet ja päike ei tõuse ega looju ühegi päeva kohal, mis oleks parem kui reede. Sellel päeval on üks tund, mil moslemist sulase palve saab kindlasti Jumala poolt täidetud, kui ta midagi küsib. Kui ta palub ükskõik millise kurja eest kaitset, siis Jumal kaitseb teda. Tunnistatu tähendab aga Arafati päeva (palverännaku ajal).“ (At-Tabari 24:332)

¹⁵⁹ Kraavi rahvaks nimetatakse rahvast poisi ja kuninga loost.

Shu'aib (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Teile eelnenu inimeste hulgas oli kuningas ja tal oli maag. Kui maag vanaks jäi, ütles ta kuningale: „Ma olen vanaks jäänud. Saada minu juurde üks poiss, et võiksin talle oma maagiät õpetada.“ Kuningas saatiski talle maagia edasiõpetamiseks poisi. Iga kord, kui poiss maagi juurde läks, istus ta mõnda aega ühe munga juures, kes talle tee peale jäi, ning kuulas tolle lugusid, mis teda väga paelusid. Kui poiss hiljaks jäi, peksis maag teda. Poiss kurtis seda mungale. Munk ütles talle: 'Kui sa maagi kardad, ütle talle, et su omaksed pidasid sind kinni ja kui omakseid kardad, ütle, et maag pidas sind kinni.' Nii poiss tegigi.

Ühel päeval seisis suur lojus tee peal ees ning inimesed ei pääsenud sellest mööda. Poiss ütles: “Täna saan ma teada, kummal on õigus: kas maagil või mungal.” Ta võttis kivi ning ütles: 'Mu Jumal, kui munga teod on Sulle maagi omadest enam meelt mööda, tapa see lojus, et inimesed mööda saaksid.“ Siis viskas ta kiviga, lojus suri ning inimesed pääsesid liikuma. Poiss läks munga juurde ja rääkis talle, mis oli juhtunud. Munk ütles: Mu poeg, täna oled sa parem kui mina, sa oled saavutanud selle, mida ma näen. Sind pannakse proovile. Ja kui sind proovile pannakse, siis ära räägi neile minust.'

Poiss ravis sünnist saadik pimedaid, pidalitõbe ja muid haigusi. Kuninga pime kaaskondlane kuulis poisist. Ta läks hulga kingitustega poisi juurde ning ütles: 'Kõik need kingitused saavad sulle, kui sa vaid mind terveks teed.' Poiss aga ütles: 'Mina ei tervenda kedagi, vaid Jumal tervendab. Kui sa Jumalasse usud ja Teda palud, teeb Ta su terveks.' Mees uskusi Jumalasse ning Jumal tegi ta terveks.

Hiljem läks kaaskondlane kuninga juurde tagasi ning istus oma tavalisele kohale. Kuningas küsis: 'Kes su silmanägemise tagasi on andnud?' Kaaskondlane vastas: 'Mu Isand!' Kuningas küsis: 'On sul mõni teine isand peale minu?' Kaaskondlane vastas: 'Minu ja sinu Isandaks on Jumal!' Kuningas laskis ta kinni võtta ning piinas seni, kuni mees talle poisist rääkis. Poiss toodigi kohale. Kuningas ütles talle: 'Poiss, kas sinu maagia-alased teadmised on juba nii suured, et suudad ravida pimedana sündinuid ning pidalitõbiseid ja teha muudki?' Poiss vastas: 'Ma ei tervenda kedagi; vaid Jumal tervendab.' Kuningas laskis ta kinni võtta ning piinas seni, kuni poiss talle mungast rääkis. Munk toodi kohale ning talle öeldi: 'Ütle oma usust lahti!' Munk aga keeldus usku hülgamast. Siis käskis kuningas tuua sae, mis pandi munga skalbi keskele ning saeti, kuni ta kahes tükis maha kukkus. Seejärel toodi kohale kaaskondlane ning öeldi: 'Ütle oma usust lahti!' Kaaskondlane aga keeldus usku hülgamast. Toodi saag, pandi see kaaskondlase skalbi keskele ning saeti, kuni ta kahes tükis maha kukkus.

Seejärel toodi kohale poiss ning öeldi: 'Ütle oma usust lahti!' Poiss aga keeldus oma usku hülgamast. Kuningas käskis oma kaaskondlastel viia poisi ühe mäe juurde, öeldes: 'Ronige temaga selle mäe tippu ja vaadake, kas ta siis ütleb oma usust lahti. Kui ei, siis visake ta alla.' Nad võtsid poisi ning ronisid temaga mäe tippu. Poiss ütles: 'Mu Jumal, päästa mind nende käest, millega soovid!' Mägi hakkas värisema ning kõik kukkusid alla peale poisi, kes läks tagasi kuninga juurde. Kuningas küsis: 'Kuhu su kaaslased jäid?' Poiss vastas: 'Jumal päästis mind nende käest.'

Seejärel käskis kuningas oma kaaskondlastel viia poiss laeval ulgumerele, öeldes: 'Kui ta oma usust ära ei pööra, visake ta merre.' Poiss viidigi merele ning ta ütles: 'Mu Jumal, päästa mind nende käest, millega soovid!' Laev läks ümber ning kõik kaaskondlased uppusid. Poiss läks aga kuninga juurde tagasi. Kuningas küsis: 'Kuhu su kaaslased jäid?' Poiss aga vastas: 'Jumal päästis mind nende käest. Sa ei saa mind tappa, kui ei tee seda, mida ma ütlen.' Kuningas küsis: 'Mis see on?' Poiss vastas: 'Kogu rahvas kõrgendikule kokku ning seo mind puutüve külge. Seejärel võta mu nooletupest nool, sea see vibule ning ütle: 'Jumala, poisi Isanda, nimel!' ja lase. Kui teed nii, siis tapad mu.'

Kuningas koguski rahva kõrgendikule kokku ning sidus poisi puutüve külge, võttis ta tupest noole, seadis selle vibule ning ütles: 'Jumala, poisi Isanda, nimel!' ja lasi. Vibu tabas poissi oimukohta. Poiss haaras sealt kinni ning suri. Rahvas hüüdis: 'Me usume poisi Isandasse! Me usume poisi Isandasse! Me usume poisi Isandasse!' Kuningas tuli ning talle öeldi: 'Nüüd on juhtunud see, mida sa kartsid. Jumala nimel, asi mida sa kartsid, on sulle peale varisenud: rahvas on hakanud poisi Isandasse uskuma.'

Kuningas käskis teede algusesse kaevata sügavad kraavid ja nii sai ka tehtud. Seejärel süüdati neis kraavides tuli ning kuningas andis käsu, et igäihe, kes usust ära ei pööra, peab kraavi viskama, ja nii sai ka tehtud.

Tuli naine koos oma rinnalapsega. Ta peaaegu juba taganes kraavi äärest, kuid siis ütles ta rinnalaps: 'Ema, ole kannatlik, sa oled õigel teel!' (ja naine viskus lapsega tulekraavi, et olla paradiisis koos märtritega.)" (Muslim 7148, Ahmad 6:16)

5	söestava tulega,	än-nääri <i>ḏāti l-waquud.</i>	النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ
6	kui nad selle äärde istuvad ¹⁶⁰ .	<i>iḏhum 'āleihāā qu'uud</i>	إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ
7	Ja nad on tunnistajateks sellele, mis nad usklikele tegid ¹⁶¹ .	<i>wa hum 'ālāā mää jāf'āluunā bi-l-mu'miniinā šuhuud.</i>	وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعُلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ
8	Ja nad ei pidanud nende peale viha millegi muu kui vaid selle pärast, et nad uskusid Jumalasse, Kõikvõimsasse, Ülistusväärsesse,	<i>wa mää naqamuu minhum illāā än ju'minuu bi-llāhi l-'āziizi l-ḥāmiid.</i>	وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ
9	Kellele kuulub taevaste ja maa ülemvõim. Ja Jumal on kõige üle tunnistajaks.	<i>ällāḏi lähu mulku s-sāmāwāāti wa l-arḏ. wallaahu 'ālāā kulli šāi'in šāhiid.</i>	الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ
10	Tõesti, need, kes kiusasid taga	<i>inn ällāḏinā fātānuu l-mu'miniinā wa l-</i>	إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا

¹⁶⁰ Peale usklike kraavi viskamist jäid tagakiusajad ise kraavi pervele istuma ja vaatama, kuidas usklikud surnuks põlevad. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

¹⁶¹ Kõik see toimus aastakümneid enne islami algust, Jeemeni aladel. Muhammed ibn Ishaq on oma raamatus öelnud, et kraavi rahva usklike tapjaks oli Zurah Dhu Nuwas. Tema kuningriigis kutsuti teda ka Yusufiks. Tema isa oli Tuban Asad Abu Karib, kes vallutas Mediina ning pani katte Kaaba peale. Kaks rabit Mediina juutide hulgast olid alati temaga kaasas. Nende mõjul võtsid mõned jeemenlased judaismi vastu. Dhu Nuwas tappis ühe hommikuga 20 000 usklikku (kristlast). Vaid üks mees põgenes ning läks Šaami (tänapäeva Palestiina, Iisraeli, Jordaania, Süüria alad) imperaatori Cesari jutule. Cesar kirjutas Abessiinia kuningale, kes omakorda saatis teele Abessiinia kristlaste armee, mida juhtisid Aryat ja Abrahah. Jeemen jäi kristlaste võimu alla 70 aastaks. (Ibn Hisham 1:36) Vaata ka suura 105 esimest kommentaari, kus lugu edasi läheb.

	usklikke mehi ja naisi ¹⁶² ja seejärel ei kahetsenud pattu, neile on põrgu ja kõrvetava tule karistus.	<i>mu'mināti ḥummā lām jātuubuu fā-lāhum 'aḡḡābu ḡāhännämä wa lāhum 'aḡḡābu l-ḥāriiq.</i>	الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ
1 1	Tõesti, kes usuvad ja teevad häid tegusid, neile on (paradiisi)aiad, mille all voolavad jõed. See on suur kordaminek.	<i>innallāḡḡinā āmanuu wa 'āmiluu ṣ-ṣaaliḥāti lāhum ḡānnāṭun tāḡrii min tāḥtiḥā l-ānhaar. ḡḡālikā l-fauzu l-kābiir.</i>	إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ
1 2	Tõesti, su Isanda haare on karm.	<i>innā baṣṣa rabbikā lāṣādiid.</i>	إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ
1 3	Tõesti, Tema on see, kes alustab ja kordab	<i>innāhu huwā jubdii'u wa ju'iid.</i>	إِنَّهُ هُوَ يُبَدِّئُ وَيُعِيدُ
1 4	ja Ta on Andestav ja Armastav,	<i>wa huwā l-ḡāfiuru l-waduud.</i>	وَهُوَ الْعَفُورُ الْوَدُودُ
1 5	Hiilgav trooni Omanik ¹⁶³ ,	<i>ḡluu l-'arṣi l-māḡiūd.</i>	ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ
1 6	kõige Tegija, mida soovib.	<i>fā''āāhul-limāā juriid.</i>	فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ
1 7	Kas sinuni on jõudnud lugu sõdalastest,	<i>ḥāl ātā'kā ḥādiiḡu l-ḡunuud.</i>	هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ
1 8	vaaraost ja Thamudi (rahva)st?	<i>fir'āunā wa ḡāmuud.</i>	فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ
1 9	Aga ei, need, kes ei usu, on salgamises	<i>bāli llāḡḡinā kāfāruu fii tākḡib.</i>	بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ

¹⁶² Ibn Abbas (رضي الله عنه), Mujahid, Qatadah (رضي الله عنه), Ad-Dahhak ja Ibn Abza ütlesid: „See tähendab põletasid (neid).“ (At-Tabari 24:343, 344)

¹⁶³ Teine võimalik tähendus on „hiilgava trooni Omanik“. (Ibn Kathir, suura 85)

2 0	ja Jumal hõlmab neid (<i>selja</i>)tagant.	<i>wallaahu min waraa 'ihim-muḥiit.</i>	وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ
2 1	Aga see on auväärne Koraan,	<i>bāl huwā qur'ānūm- māziid.</i>	بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ
2	kaitstud kirjatahvliil.	<i>fii lauḥim-māḥfuuz.</i>	فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ

86. SUURA - الطارق - AṬ-ṬAARIQ - ÕINE TULIJA (17 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Taeva ja Õise Tulija nimel.	<i>wa s-sāmā' i wa ṭ- ṭaariq.</i>	وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ
2	Ja mis ütleks sulle, mis on Õine Tulija ¹⁶⁴ ?	<i>wa mää ādraakā mää ṭ-ṭaariq.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ
3	(See on) läbistavalt ere ¹⁶⁵ täht.	<i>ān-nāzmu ṭ-ṭāqib.</i>	النَّجْمُ الثَّاقِبُ
4	Ei ole hinge, kellel ei oleks oma hoidjat ^{166 167 168} .	<i>in kullu nāfsil-lammā 'āleihā ḥāfiḥ.</i>	إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا

¹⁶⁴ Qatadah (رضي الله عنه) ja teised on öelnud: „Tähte nimetatakse Õiseks Tulijaks, kuna seda võib näha vaid öösel; päeval on see peidus.“ (At-Tabari 24:351)

¹⁶⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab valgustav või helendav.“ (At-Tabari 24:352)

¹⁶⁶ Ibn ‘Abbas (رضي الله عنها) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles, rääkides oma Isandast: „Jumal käskis (teile määratud inglitel) halvad ja head teod üles kirjutada ja näitas, kuidas seda teha tuleb. Kui keegi tahab teha head, kuid ei tee seda, kirjutab Jumal üles ühe hea teo ning kui keegi tahab teha head ja teebki seda, kirjutab Jumal Enda juures selle üles kümne- kuni seitsmesajakordselt ja palju kordi veel. Kui keegi aga tahab teha halva teo, kuid ei tee seda, kirjutab Jumal Enda juures üles ühe hea teo ning kui keegi tahab seda (halba) teha ja teebki, kirjutab Jumal üles ühe halva teo.“ (Al-Bukhari 8/6491)

			عَلَيْهَا حَافِظٌ
5	Las siis inimene näeb, millest ta loodi ¹⁶⁹ –	fāl-jānʒuri l-insäānu mim-maa ʔuliq.	فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ
6	ta loodi välja heidetud vedelikust,	ʔuliqa mim-māā'in dāāfiq.	خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ
7	mis väljub selgroo ¹⁷⁰ ja ribide vahelt ¹⁷¹ .	ja ʔružu min bāini ʃ-ʃulbi wa t-tāraa'ib.	يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ
8	Tõesti, Tal (Jumalal) on võim ta (inimene) tagasi tuua	innāhu 'ālaa raž'ihi lā-qaadir.	إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ
9	päeval, mil uuritakse läbi kõik saladused ¹⁷² ,	jāwmā tublāā s-sāraa'ir.	يَوْمَ يُبْلَى السَّرَائِرُ
10	ja tal ¹⁷³ ei ole ei võimu ega abilist.	fāmāā lāhu min quuatin wa lāā naa ʃir.	فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ
11	Taeva nimel(, mis laseb) ikka ja jälle	wa s-sāmāā'i dāāti r-raž'.	وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ

¹⁶⁷ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Inglid tulevad (teie juurde) järjest ööl ja päeval ja kõik nad saavad fažri ja asri palvete ajal kokku. Need, kes on teie juures olnud öösel, tõusevad üles Jumala juurde, Kes neilt küsib: 'Kuidas jäid teist maha Minu sulased?' Nad vastavad: 'Me lahusime nende juurest, kui nad palvetasid ja me läksime nende juurde, kui nad palvetasid.'” Prohvet (صلى الله عليه وسلم) lisas: „Kui keegi teist ütleb amiin (Al-Fatiha retsiteerimise lõpul palves) ja inglid taevas ütlevad sama ning see juhtub samal ajal, siis selle (palvetaja) kõik eelnevad patud andestatakse.” (Al-Bukhari 4/3223)

¹⁶⁸ Vaata ka 13:11.

¹⁶⁹ Vaata ka 30:27.

¹⁷⁰ Või niuete (Ibn Kathir, suura 86)

¹⁷¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Mehe selgroo ja naise ribide vahelt. See

(vedelik) on kollakas ning peenekoeline. Laps tuleb vaid siis, kui mõlemad (st nii mehe kui naise seemnevedelik) segunevad.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:475)

¹⁷² Ibn Umar (رضي الله عنهما) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Iga reeturi selja taha tõstetakse lipp ning öeldakse: „See on selle reetur, selle poeg.““ (Al-Bukhari 6177, 6178, Muslim 3:1359)

¹⁷³ St inimesel Viimsel Kohtupäeval. (Ibn Kathir, suura 86)

	(<i>sadada</i>) ¹⁷⁴		
1 2	ja maa nimel, mis avaneb ¹⁷⁵ ,	<i>wa l-arḡi ḡäiti š- ṣad'</i>	وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ
1 3	tõesti, see (<i>Koraan</i>) on otsustav sõna	<i>innähu lä-qaulun faṣl.</i>	إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ
1 4	ja see ei ole naljatamiseks.	<i>wa mää huwä bi-l- häzl.</i>	وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ
1 5	Tõesti, nad sepitsevad plaani	<i>innähum jäkiiduunä käidä.</i>	إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا
1 6	ja Mina septsen plaani.	<i>wa äkiidu käidä.</i>	وَأَكِيدُ كَيْدًا
1 7	Ole siis uskmatutega kannatlik, anna neile veel veidi aega ¹⁷⁶ .	<i>fä-mähhili l- kääfiriinä ämhilhum ruuäidä.</i>	فَمَهْلِ الْكَافِرِينَ أَمْهَلْهُمْ رُؤْيَا

87. SUURA - الأعلى - ÄL-Ä'LÄÄ - KÕRGEIM (19 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismilläahi r- raḥmääni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kiida oma Isanda nime, Kõrgeimat,	<i>säbbiḥ isma rabbikä l-ä'lää.</i>	سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

¹⁷⁴ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab vihma.“ Ta on ka öelnud: „See tähendab pilvi, millest vihma tuleb.“ (At-Tabari 24:360)

¹⁷⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Avaneb selleks, et lasta taimedel kasvada.“ (At-Tabari 24:361) Seda on kinnitanud ka Said ibn Jubayr, Ikrimah (رضي الله عنه), Abu Malik, Ad-Dahhak, Al-Hasan, Qatadah, As-Suddi ja teised. (Ad-Durr Al-Manthur 8:477)

¹⁷⁶ Vaata ka 31:24.

2	Kes on loonud ja täiustanud ^{177 178} ,	allāḡfi ḡalaqa fā-sāwwāā.	الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى
3	Kes on määranud ja juhatanud,	wallāḡfi qaddara fā-hādāā.	وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى
4	Kes on toonud (maast) välja karjamaa ¹⁷⁹	wallāḡfi āḡḡraḡā l-mar'āā.	وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى
5	ja seejärel teinud selle tumedaks tüükaks ¹⁸⁰ .	fā-ḡā'ālāhu ḡuḡāā'an āḡḡwāā.	فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى
6	Me paneme sind ¹⁸¹ (Koraani) ette lugema, et sa ei unustaks,	sānuḡri'ukā fālāā tānsāā.	سَنُقْرُوكَ فَلَا تَنْسَى
7	välja arvatud, mida Jumal tahab. Tõesti, Ta teab nii nähtavat kui nähtamatut.	illā mää šāā' allaah. innāhu ja 'lāmu l-ḡāḡrāā wa mää jaḡḡfāā.	إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى
8	Ja Me lihtsustame sulle (tee) kergendusele.	wa nujāssirukā li-l-jusraa.	وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى
9	Ja tuleta (inimestele) meelde, kui meenutusest tuleb kasu ¹⁸² .	fā-ḡākkir in-nāfā'āti l-ḡakraa.	فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى
10	Meenutuse võtab vastu see, kes on jumalakartlik,	sājāḡḡākkāru mān jaḡḡšāā.	سَيَذَكِّرُ مَنْ يَخْشَى
11	ja väldib seda see, kes on nurjatu,	wa jāḡāḡānnābuhāā l-āḡḡqaa.	وَيَنْجِبُهَا الْأَشْقَى

¹⁷⁷ St pannud kõik oma loodu täiuslikku vormi ja proportsiooni. (Ibn Kathir, suura 87)

¹⁷⁸ Abdullah ibn Amr (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Tõesti, Jumal määras kogu loodu mõõdud 50 000 aastat enne seda, kui Ta lõi taevad ja maa ja Tema troon oli vete kohal.“ (Muslim 4:2044)

¹⁷⁹ St kõiksugu viljad ja taimed. (Ibn Kathir, suura 87)

¹⁸⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Kuivanuks.“ (At-Tabari 24:369)

¹⁸¹ St Muhammedi (صلى الله عليه وسلم). (Ibn Kathir, suura 87)

¹⁸² St teadmisi on mõtet jagada vaid juhul, kui nende vastu huvi üles näidatakse ning kuulatakse. (Ibn Kathir, suura 87)

1 2	kes siseneb suurde tulle,	<i>älläğfi ja şlää n-näärä l-kubraa.</i>	الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى
1 3	mille järel ta seal ei sure ega ela.	<i>ħummä lää jämuutu fiihää wa lää jäħiä.</i>	ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى
1 4	Tõepoolest, edu saadab seda, kes end puhastab	<i>qad äfläħä män täzäkkä.</i>	قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى
1 5	ja Jumala nime meenutab ning palvetab.	<i>wa ġākärä sma rabbihi fa-şallä.</i>	وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى
1 6	Aga te eelistate selle ilma elu,	<i>bäl tu'ħruunä l-ħäjätä d-duniä.</i>	بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
1 7	kuigi Teisipoolsus on parem ja kestva.	<i>wa l-äähirätu ħäirun wa äbqaa.</i>	وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى
1 8	Tõesti, see on (ka) eelnevates pühakirjades (lehtedel),	<i>innä hääğä läfii ş-şuħufi l-uulä.</i>	إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى
1 9	Aabrahami ja Moosese pühakirjades ¹⁸³ .	<i>şuħufi ibraahiimä wa muusä.</i>	صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى

88. SUURA – الغاشية - ÄL-ĠÄÄŞIIÄ - ÜLEKAALUKAS (26 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillähi r-raħmääni r-raħiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
--	--	--	---------------------------------------

¹⁸³ Vaata ka 53:36-42.

1	Kas sinuni on jõudnud lugu Ülekaalukast ¹⁸⁴ ?	<i>hāl ätääkä ḥādiiṭu l-gaašiiä.</i>	هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ
2	Tol päeval saab olema alandlikke nägusid.	<i>wužuuhun jāwmā 'i ḡḡin ḥaaši 'ä.</i>	وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ
3	Töötanud ja väsinud ¹⁸⁵ ,	<i>'äämilätun-nääšibä.</i>	عَامِلَةٌ تَأْصِبَةٌ
4	põlevad nad lõõmavas tules.	<i>tašlää näärän ḥäämiiä.</i>	تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً
5	Neid joodetakse keevast allikast,	<i>tusqaa min 'ājnin āniiä.</i>	تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ
6	söögiks ei ole neil muud kui <i>ḍarii</i> ¹⁸⁶ ^{187 188} ,	<i>lāisā lāhum ṭa'aamun illā min ḍarii'.</i>	لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ
7	mis ei toida ega kustuta nälga.	<i>lää jusminu wa lää juḡnii min žuu'.</i>	لَا يُسَمِّنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ
8	Tol päeval saab olema ka rõõmsaid nägusid,	<i>wužuuhun jāwmā 'i ḡḡin-nāā'imä.</i>	وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ تَائِعَةٌ
9	rahul oma püüdlustega ^{189 190} ,	<i>li-sä 'iihää raaḡiä.</i>	لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ

¹⁸⁴ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Qatadah (رضي الله عنه) ja Ibn Zayd (رضي الله عنهما) on kinnitanud, et Ülekaalukas ehk *āl-gääšiiä* on üks Viimse Kohtupäeva nimedest. (At-Tabari 24:381)

¹⁸⁵ Terve elu töötanud ja nüüd väga väsinud, kuid nende teod ei aita neid, kuna neid ei ole tehtud kuulekuses Jumalale ja Tema tahte kohaselt. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

¹⁸⁶ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „See on puu Põrgutulest.“ (At-Tabari 24:385)

¹⁸⁷ Ikrimah (رضي الله عنه) ütles: „See on okkaline puu, mis ulatub maani.“ (At-Tabari 24:384)

¹⁸⁸ Mujahid ütles: „See on taim, mida kutsutakse *aš-šibriq*. Araabia poolsaare rahvas kutsub seda *aḡ-ḍarii'*, kui see ära kuivab; see on mürgine.“ (Fath Al-Bari 8:570)

¹⁸⁹ Heade tegude vastuvõtmiseks peavad olema täidetud kaks olulist tingimust: a) Tegu peab olema sooritatud vaid Jumala heameeleks, mitte teistele näitamiseks, kiituse teenimiseks või kuulsuse nimel. b) Tegu peab olema kooskõlas Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) sunnaga (õpetusega).

1 0	kõrges paradiisis,	<i>fii žännätin 'ääliiä.</i>	فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ
1 1	kus sa ei kuule halba sõna ¹⁹¹ .	<i>lää täsmä'u fiihää läägiä.</i>	لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاعِيَةً
1 2	Seal voolab allikas,	<i>fiihää 'äinun žääriä.</i>	فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ
1 3	seal on ülendatud asemed	<i>fiihää suruurum- marfuu'ä.</i>	فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ
1 4	ja valmis pandud joogikarikad	<i>wa äkwääbum- mau<u>duu</u>'ä.</i>	وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ
1 5	ja ritta seatud padjad	<i>wa nämääriku ma<u>š</u>uufä.</i>	وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ
1 6	ja maha laotatud vaibad.	<i>wa zaraabijju mäb<u>huu</u>žä.</i>	وَزَرَائِبُ مَبْثُوثَةٌ
1 7	Kas nad siis ei vaata kaameleid, kuidas need on loodud,	<i>ä fälää janžuruunä ilää l-ibili käifä žuliqat.</i>	أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ
1 8	ja taevast, kuidas see on üles seatud,	<i>wa ilää s-sämää'i käifä rufi'ät.</i>	وَالِى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ
1 9	ja mägesid, kuidas need on (vaiadena) kinnitatud ¹⁹² ,	<i>wa ilää l-žibääli käifä nušibät.</i>	وَالِى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ
2 0	ja maad, kuidas see on laiail laotatud? ¹⁹³	<i>wa ilää l-ar<u>ḡ</u>i käifä su<u>ḡ</u>ḥät.</i>	وَالِى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِّحَتْ
2 1	Siis tuleta neile meelde ¹⁹⁴ ; tõesti, sa oled vaid meenutaja	<i>fä-ğäkkir innämää äntä muğakkir.</i>	فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ

¹⁹⁰ Aisha (رضي الله عنها) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kui keegi teeb meie usus midagi uut, mida selles ei ole, siis seda tegu temalt vastu ei võeta.” (Al-Bukhari 3/2697)

¹⁹¹ St valesid, solvanguid, ebamoraalsusi, mõttetut juttu jne. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

¹⁹² Vaata ka 78:6-7.

¹⁹³ Jumal käsib beduiinil vaadata seda, mis teda igapäevaselt ümbritseb: kaamelit, millel ta ratsutab; taevast, mis ta pea kohal on; mägesid, mida ta näeb; maad, mis on ta jalge all. Kõik see tõendab nende asjade Looja väge ja võimu. (Ibn Kathir, suura 88)

			مُذَكَّرٌ
2 2	ega ole nende kontrollija ^{195 196 197} .	<i>lāstā 'āleihim bi-muṣaiḥir.</i>	لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّطٍ
2 3	Kuid see, kes pöördub ära ja ei usu,	<i>illā mān tāwāllāā wa kāfār.</i>	إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ
2 4	seda Jumal karistab suurima karistusega.	<i>fā-ju 'āḍḍibuhu llaahu l-'āḍābā l-ākbar.</i>	فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ
2 5	Tõesti, Meie juurde viib tagasi nende tee,	<i>innā ileināā iāābāhum.</i>	إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ
2 6	siis tõesti, Meie arvestame nende võlga.	<i>ḥummā innā 'āleināā ḥisāābāhum.</i>	ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ

89. SUURA – الفجر - ÄL-FAŽR – KOIT (30 ajät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
--	--	---------------------------------------	---------------------------------------

¹⁹⁴ Käsk Prohvet Muhammedile (صلى الله عليه وسلم). (Ibn Kathir, suura 88)

¹⁹⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Mujahid ja teised on öelnud: „Sa ei ole diktaatoriks nende üle.“ (At-Tabari 24:390)

¹⁹⁶ Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ütles: „Sa ei saa neid uskuma sundida.“ (At-Tabari 24:390)

¹⁹⁷ Vaata ka 13:40.

1	Koidu ^{198 199} nimel	<i>wa l-faʒri</i>	وَالْفَجْرِ
2	ja kümne öö ²⁰⁰ nimel	<i>wa lājāālin ʿāšr.</i>	وَلَيْالٍ عَشْرٍ
3	ja paaris ja paaritu nimel ²⁰¹	<i>wa š-šāfʿi wa l-wātr.</i>	وَالشَّفَعِ وَالْوَتْرِ
4	ja öö nimel, kui see möödub,	<i>wa l-lāili i dāā jās.</i>	وَاللَّيْلِ إِذَا يَسِرْ
5	eks ole selles vanne neile, kes mõistavad.	<i>hāl fii dāālikā qasamul-li dhi hižr.</i>	هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ
6	Kas sa ei näinud, mida su Isand tegi Adi (rahva)ga	<i>ā lām tara kāifā fā ʿālā rabbukā bi-ʿāād.</i>	أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ
7	ja Iramiga ²⁰² , kellel olid kõrged sambad,	<i>irāmā dāāti l-ʿimāād.</i>	إِرَامَ ذَاتِ الْعِمَادِ
8	mille sarnast sellel maal pole loodud ^{203 204} ,	<i>āllāti lām juhlāq miḥuhāā fii l-bilāād.</i>	الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ

¹⁹⁸ Ali (رضي الله عنه), Ibn Abbas (رضي الله عنه), Ikrimah (رضي الله عنه), Mujahid ja As-Suddi on öelnud: „See tähendab lihtsalt hommikut.“ (At-Tabari 24:395, Al-Baghawi 4:481)

¹⁹⁹ Masruq ja Muhammad ibn Kab on edastanud, et *al-faʒr* käib siin eriti just ohverduspäeva kohta, mis on viimane kümnest ööst (vt. järgm. värsis). (Al-Qurtubi 20:39)

²⁰⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه), Ibn Zubayr (رضي الله عنه), Mujahid ja teised on öelnud, et need kümme ööd tähistavad *dhu-l-hižza* kümmet esimest päeva. (At-Tabari 24:396)

²⁰¹ Erinevad õpetlased tõlgendavad „paaris” ja „paaritu” erinevalt: 1) „paaris” on ohvrianni päev, st 10. *dhu-l-hižza* ja „paaritu” on *Arafati* päev, st 9. *dhu-l-hižza*. 2) „paaris” on kõik loodu ning „paaritu” on Jumal ise. 3) kohustuslikest palvetest *maghrib* on „paaritu” ja teised kõik on „paaris” arvu *rakadega*. (Koraani tähenduse tõlge, Al-Hilali & Muhsin Khan)

²⁰² Teine nimi vanale Adi rahvale, kelle juurde saadeti prohvet Huud (عليه السلام). (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

²⁰³ Ibn Zaydi (رضي الله عنهما) arvates on selles värsis juttu eelnevalt mainitud sammastest. (At-Tabari 24:406)

²⁰⁴ Qatadah (رضي الله عنه) arvates on selles värsis juttu Adi rahvast. (At-Tabari 24:406)

9	ja Thamudi (rahva)ga, kes raius (oma kodud) orus kaljusse ²⁰⁵ ,	wa <i>fāmuudā l-lāqīnā</i> <i>žāābuu š-šaḥra bi-</i> <i>lwāād.</i>	وَتَمُودُ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ
10	ja postide ^{206 207} omaniku vaaraoga	wa <i>fir'awnā qī l-</i> <i>āutāād.</i>	وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ
11	ja (nendega,) kes (teistel) maadel (Jumala) seadust rikkusid	<i>āllāqīnā taḡauu fī l-</i> <i>bilāād.</i>	الَّذِينَ طَعَوْا فِي الْبِلَادِ
12	ja palju paha tegid?	<i>fā-āktāruu fīhā l-</i> <i>fāsāād.</i>	فَاَكْتَرُوا فِيهَا الْمَسَادَ
13	Su Isand lasi neile langeda karistuse piitsa.	<i>fā-šabbā 'āleihim</i> <i>rabbukā sāwṭa</i> <i>'āqāāb.</i>	فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ
14	Tõesti, su Isand on jälgimas.	<i>innā rabbākā lā-bi-l-</i> <i>miršaad.</i>	إِنَّ رَبَّكَ لَبَالِغٌ صَادٍ
15	Aga inimene, kui ta Isand ta proovile paneb, jagades talle au ja heldust, ütleb: „Mu Isand on mind austanud!“ ²⁰⁸	<i>fā ämmā l-insāānu</i> <i>iḡāā māā btālāāhu</i> <i>rabbuhu fā-ākrāmāhu</i> <i>wa nā'āmāhu fā-</i> <i>jaquulu rabbii</i> <i>ākrāmān.</i>	فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِي
16	Kui aga Ta paneb ta proovile, piirates ta moona, ütleb ta: „Mu Isand on mind alandanud!“	wa ämmā <i>iḡāā māā</i> <i>btālāāhu fā-qadara</i> <i>'āleihi rizqahu fā-</i> <i>jaquulu rabbii</i> <i>āhāānān.</i>	وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَهُ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ

²⁰⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Nad nikerdasid ja raiusid sinna.“ (At-Tabari 24:408)

²⁰⁶ Mujahid ütles: „Ta (st vaarao) naelutas inimesed postide külge.“ (At-Tabari 24:409)

²⁰⁷ *āl-āutāād* võib tähendada ka vaiasid, mille ülekantud tähenduseks on pakutud armeesid. Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „*āl-āutāād* on armeed, mis tema käske peale surusid.“ (At-Tabari 24:409)

²⁰⁸ Ta on rohem uhke kui tänulik, kuna arvab, et Jumal on teda õnnistanud tänu talle endale. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

1 7	Ei ²⁰⁹ , aga te ei kohtle orbusid lahkelt ²¹⁰	källää bäl-lää tukrimuunä l-jätiim.	كَأَنَّ بَلَّ لَأُ تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ
1 8	ega innusta üksteist vaeseid toitma.	wa lää tä'hää ~~q~~ duunä 'älää ta'aami l-miskiin.	وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ
1 9	Te õgite aplalt pärandust	wa tä'kuluunä t-turää ~~tä~~ äkläl-lämmä.	وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ أَكْلَاءً لَّمَّا
2 0	ja armastate piiritult vara.	wa tu ~~h~~ ibbuunä l-määlä ~~h~~ ubbän žämmä.	وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا
2 1	Aga ei, kui maa on põrmuks pudenenud	källä i ~~q~~ ää dukkāti l-ar ~~q~~ u dākkān dākkā.	كَأَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا
2 2	ja su Isand tuleb rivistatud inglitega,	wa žä'a rabbukā wa l-mäläku šaffan šaffä.	وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا
2 3	sel päeval, kui põrgu on lähedale toodud, sel päeval tuleb inimesel meelde, ent mis on (kasu) sellest meenutusest?	wa ži'ää jāwmāi ~~q~~ n bi-žähännämä. jāwmāi ~~q~~ n jätä ~~q~~ ākkāru l-insäänu wa ännä lähu l- ~~q~~ ikraa.	وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى
2 4	Ta ütles: „Oh, oleks ma ometi midagi säästnud oma (siinse) elu jaoks?“ ²¹¹	jaquulu jää-läitānii qaddāmtu li- ~~h~~ ājāätii.	يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي

²⁰⁹ St, asjad ei ole nii, nagu sa arvad. Jumal saadab pigem nii au kui alandust vaid inimeste proovilepanekuks. Tõeline tasu tuleb alles Teispooluses. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

²¹⁰ Sahl ibn Said (رضي الله عنه) jutustas: Jumal Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Orvu hooldaja ja mina saame Paradiisis olema nagu need kaks,“ ja ta pani oma nimetissõrme ja keskmise sõrme kokku. (Abu Dawud 5:356, Muslim 2983)

²¹¹ St, kui ta ei ole olnud piisavalt jumalakartlik, kahetseb ta seda ja kui ta on isegi olnud väga jumalakartlik ning teinud palju häid tegusid, soovib ta Viimsel

2 5	Ja tol päeval ei karista keegi nii, nagu Tema karistab	<i>fä-jäwmäi qil-lää ju 'ä qdibu 'ä qdäbähu ä häd.</i>	فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا
2 6	ja keegi ei ahelda nii, nagu Tema aheldab.	<i>wa lää juu qqu wa qäaqahu ä häd.</i>	وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدًا
2 7	Oh hing, kes sa oled rahus,	<i>jää äjjätuhää n-näfsu l-mu ḥnä 'innä.</i>	يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ
2 8	tule tagasi oma Isanda juurde, rõõmus ja rõõmustav.	<i>ärzi 'ii ilää rabbiki raa qdäätäm-mär qdäi.</i>	ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً
2 9	Astu Mu sulaste manu	<i>fä-d ḥulii fii 'ibäädii.</i>	فَادْخُلِي فِي عِبَادِي
3 0	ja sisene Mu paradiisi.	<i>wa-d ḥulii zännätii.</i>	وَادْخُلِي جَنَّتِي

90. SUURA – البلد - *ÄL-BÄLÄD* – LINN (20 *äjäät*)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismilläahi r- ra ḥmääni r-ra ḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ma vannun selle linna ²¹² nimel ²¹³ ,	<i>lää uqsimu bi-hää qdä l-bäläd.</i>	لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ

Kohtupäeval ikka, et oleks teinud rohkem. Muhammad ibn Abi Amirah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Isegi kui hea Jumala sulane oma sünni päevast kuni surma päevani kogu aja näoli (palves) kummardades veedaks, põlgaks ta Viimsel Kohtupäeval siiski seda tegu ning sooviks, et ta tagasi siinsesse ellu saadetaks, et tal oles võimalik rohkem tasu välja teenida.“ (Ahmad 4:185)

²¹² Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Siin on mõeldud Mekat ja järgmine värs: „Sa oled siin linnas vaba,“ tähendab: „Muhammed, sul on lubatud seal võidelda.““ (Al-Qurtubi 20:60, Ad-Durr Al-Manthur 8:518)

2	Sa oled selles linnas vaba.	<i>wa äntä hillu bi-hää ḡḡiä l-bäläd.</i>	وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ
3	Isa ja selle nimel, mis ta eostas ^{214 215}	<i>wa waalidin wa mää wäläd.</i>	وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ
4	tõepoolest, Me lõime inimese raskusesse ²¹⁷ .	<i>laqad ḥäläqnää l-insäänä fii käbäd.</i>	لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ
5	Kas ta arvab, et keegi ei ületa teda?	<i>ä jāḥsābu āl-lān jaqdirä 'āleihi āhäd.</i>	أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ
6	Ta ütleb: „Olen ohtralt vara kulutanud!“	<i>jaquulu ähläktu mäläl-lubädää.</i>	يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا بُذًا
7	Kas ta arvab, et keegi ei näe teda ^{218?}	<i>ä jāḥsābu āl-lām jaraahu āhäd.</i>	أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ
8	Eks ole Me talle teinud kaks silma	<i>ä lām nāz 'āl-lāhu 'āināin.</i>	أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ
9	ja keele ja huuled	<i>wa lisäänän wa</i>	وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ

²¹³ Otseses tõlkes „ma ei vannu selle linna nimel“, mis võib tähendada: 1) „ei“ tugevdab vannet veelgi, seega „ma vannun...“; 2) otsene tähendus, kuid teadmise, et see linn on nii oluline, et selle nimel ei ole mõtet vandudagi; 3) „ei“ käib ilmutuse konteksti juurde (st see ilmutus on vastuseks), seega „ei, ma vannun selle linna nimel“.

²¹⁴ Mujahid, Qatadah (رضي الله عنه), Ad-Dahhak, Sufyan Ath-Thawri, Said ibn Jubayr, As-Suddi, Al-Hasan Al-Basri ja teised on öelnud: „Tähendab eostaja, Aadama nimel ja selle nimel, mis ta on eostanud, ehk tema lapsed (inimesed).“ (Al-Qurtubi 20:61, Ad-Durr Al-Manthur 8:519, At-Tabari 24:432)

²¹⁵ Abu Imran Al-Jawni ütles: „Jutt käib Aabrahamist ja tema järeltulijatest.“ (At-Tabari 24:433)

²¹⁶ See võib tähendada ka iga isa ja tema lapsi. (At-Tabari 24:433)

²¹⁷ Mujahid ütles: „Kõigepealt seemnevedeliku tilk, seejärel vereklomp, seejärel lihmass. See sarnaneb Jumala väitele „Ta ema kannab teda raskuses ning sünnitab teda raskuses.“ (46:15) ja ta ka toidab teda rinnaga raskuses. Kogu inimese elu on üks raskus, mida ta peab taluma.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:520)

²¹⁸ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Aadama poeg arvab, et tema käest tema vara kohta ei küsita: kuidas ta selle teenis ja kuidas kulutas.“ (At-Tabari 24:436)

		<i>šāfātāin.</i>	
1 0	ja juhatanud talle kätte kaks teed ²¹⁹ ?	<i>wa hādāināāhu n-nāzdaīn.</i>	وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ
1 1	Kuid tema ei astu trotsides raskemale rajale.	<i>fālāā qtāḥāmā l-'aqabā.</i>	فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ
1 2	Ja mis ütleks sulle, mis on raskem rada ²²⁰ ?	<i>wa mää ādrāākā mää l-'aqabā.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ
1 3	(See on orja) kaela vabastamine ²²¹	<i>fākku rakabā.</i>	فَاكُ رَقَبَةً
1 4	või näljapäeval toidu andmine	<i>āw iṭ'āāmun fii jāwmin ḏī māsḡabā.</i>	أَوْ إِطْعَمٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْعَبَةٍ
1 5	lähedasele orvule ²²²	<i>jātiimān ḏāā maqrabā.</i>	يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ
1 6	või tolmusele vaesele.	<i>āw miskiīnān ḏāā mātrabā.</i>	أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ
1 7	Tuleb olla ka nende hulgast, kes usuvad ja manitsevad üksteist	<i>ḥumma kāānā min āllāḡīnā āāmānuu wa tāwaaṣaw bi-ṣ-ṣabri wa tāwaaṣaw</i>	ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا

²¹⁹ Abdullah ibn Masud (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab hea ja kurja.“ (At-Tabari 24:437)

²²⁰ Amr ibn Abasah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kellele sünnib islamis kolm last ning nad surevad enne teismeikka jõudmist, selle laseb Jumal oma halastusest nende vastu Paradiisi siseneda. Kes jääb Jumala teel halliks, sellele saab see Viimsel Kohtupäeval valguseks. Kes laseb Jumala teel vaenlase suunas lendu noole, ükskõik, kas see tabab või mitte, ta saab sama tasu, mis orja vabastamise eest. Kes vabastab uskliku orja, Jumal vabastab selle iga ihuliikme Põrgutulest iga orja vabastatud ihuliikme eest. Kes aga varustab Jumala teel kaks ratsalooma, sellel laseb Jumal Paradiisi siseneda ükskõik millisest selle kaheksast väravast.“ (Ahmad 4:386)

²²¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kes vabastab moslemist orja, Jumal päästab kõik selle ihuliikmed (Põrgu)tulest, nagu tema vabastas orja ihuliikmed.“ (Al-Bukhari 3/2517)

²²² Salman ibn Amir (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Almus, mis antakse vaesele, läheb kirja ühe almusena. Samas, kui see anda sugulasele, läheb kirja kaks: almus ja sugulassidemete hoidmine.“ (Ahmad 4:214)

	kannatlikkusele ja halastusele ^{223 224 225} ,	<i>bi-l-marḥāmā.</i>	بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ
1 8	need on paremal käel (<i>õigel teel</i>).	<i>uulää'ikā aṣṣaabu l-māimānā.</i>	أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْيَمِينَةِ
1 9	Kuid need, kes salgavad Meie värssse ²²⁶ , nemad on pahemal käel (<i>valel teel</i>);	<i>wallāghinā kāfāruu bi-ājātināa hum aṣṣaabu l-māš'āmā.</i>	وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ
2 0	nende üle sulgub tuli ²²⁷ .	<i>'āleihim nāārum-mu 'ṣada.</i>	عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ

91. SUURA – الشمس - AŞ-ŞAMS – PÄIKE (15 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Päikese ja ta sära nimel ²²⁸	<i>wa š-šamsi wa ḍuḥāhāā.</i>	وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا

²²³ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Halastajaid kohtleb Halastavaim halastusega. Olge nende vastu, kes on maa peal, halastavad ja Tema, Kes on taevaste kohal, saab teiegagi halastav olema.“ (Abu Dawud 5:231)

²²⁴ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Jumal ei andesta sellele, kes ei andesta inimestele.“ (Muslim 4:1809)

²²⁵ Abdullah ibn Amr (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kes ei näita meie laste suhtes üles halastust ega tunnista meie vanade õigusi, ei ole meie hulgast.“ (Abu Dawud 5:231)

²²⁶ Ka märke, tunnustähti.

²²⁷ Ibn Masud (رضي الله عنه) luges ette värssi 21:100 ning ütles: „Kui nad (kes on määratud igaveseks põrgusse jääma) põrgutulle visatakse, pannakse neist igauks eraldi tule-*tabuuti* (kasti, karpi), ta ei näeks tuleks karistatavat kedagi, peale tema enda.“ Siis luges Ibn Masud (jälle) seda värssi (21:100). (Ibn Kathir, suura 90, Tabari, Qurtubi)

2	ja talle järgneva kuu nimel ²²⁹	wa l-qamari iḡḏā tāllāhāā.	وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا
3	ja teda näitava päeva nimel	wa n-nāhāari iḡḏā žāllāhāā.	وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَاهَا
4	ja teda peitva öö nimel	wa l-leili iḡḏā jaḡṣāhāā.	وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا
5	ja taeva ning Selle nimel, Kes ta rajas ^{230 231} ,	wa s-sāmāā 'i wa māā bānāhāā.	وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا
6	ja maa ning Selle nimel, Kes ta laotas ^{232 233 234} ,	wa l-arḡ wa māā ṭāḥāhāā.	وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا
7	ja hinge ning Selle nimel, Kes ta vormis	wa nāfsin wa māā sāwwāhāā.	وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا
8	ning siis näitas, mis on talle vale ja mis õige ²³⁵ .	fā ālhāmāhāā fuḡzuurāhāā wa taqwāhāā.	فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا
9	Tõesti, edu saavutab see, kes end puhastab,	qad āflāḥā māt zākkāhāā.	قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا
10	ja kaotab see, kes laseb endal	waqad ḥaabā māt dāssāhāā.	وَقَدْ خَابَ مَنْ

²²⁸ Mujahid ütles: „Tähendab ta valguse nimel.“ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „See tähendab kogu päeva.“ Tabari on lisanud: „Õige arusaam on, et Jumal vannub päikese ja selle päeavaalguse eest, kuna ta särav valgus on päeval.“ (At-Tabari 24:451)

²²⁹ Mujahid ütles: „Ta järgneb päikesele.“ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Ta järgneb päevale.“ (At-Tabari 24:452)

²³⁰ Võib tähendada ka „ning taeva ja selle rajamise nimel“. (At-Tabari 24:453)

²³¹ Vaata ka 51:47.

²³² Mujahid ütles: „Tähendab, kes ta laiali laotas.“ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „tahaha tähendab, et Ta tegi selle (maa) proportsionaalseks.“ (At-Tabari 24:454)

²³³ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Tähendab, mis ta seal (maa peal) lõi.“ (At-Tabari 24:453)

²³⁴ Mujahid, Qatadah (رضي الله عنه), Ad-Dahhak, As-Suddi, Ath-Thawri, Abu Salih ja Ibn Zayd (رضي الله عنه) ütlesid kõik, et tahaha tähendab, et Ta laotas selle laiali. (At-Tabari 24:454, Ad-Durr Al-Manthur 8:529, 530)

²³⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: Jumala Sõnumitoojal oli kombeks peale „ja hinge ning Selle nimel, Kes ta vormis ning siis näitas, mis on talle vale ja mis õige“ retsiteerimist peatuda ja öelda: „Mu Jumal, anna mu hingele selle hea. Sina oled selle Hoidja ja Isand ja parim selle Puhastajana.“ (At-Tabarani 11:106)

	kõlbeliselt laostuda.		دَسَّاهَا
1 1	Thamud(i hõim) salgas (oma prohvetit) oma üleastumises,	<i>kā ḡḡābāt ṭāmuudu bi-ṭagwāhāhā.</i>	كَذَّبَتْ ثَمُودُ بَطْعَوَاهَا
1 2	kui nad saatsid ette nurjatuima endi seast ²³⁶ .	<i>i ḡi nbā 'āṭi āšqaahā.</i>	إِذْ أَنْبَعَثَ أَشْقَاهَا
1 3	Jumala sõnumitooja (Salihi) ütles neile: „See on Jumala kaamel ja see tema jootmiskoht.“	<i>faqaala lāhum rasuulu llahi nāāqat allahi wa suqjāhāhā.</i>	فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا
1 4	Kuid nad salgasid teda (Salihi) ja lõikasid läbi selle (kaamli) kõõlused ja Jumal hävitas nad nende pattude pärast võrdselt ²³⁷ ,	<i>fākā ḡḡābuuhu fā 'āqaruuhāhā fādāmdāmā 'āleihim rabbuhum bi- ḡānbihim fāsāwwāhāhā.</i>	فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدمَدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا
1 5	ja Tema ei karda selle tagajärgi ²³⁸ .	<i>wa lā jā ḡāāfu 'uqbāhāhā.</i>	وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا

92. SUURA – الليل - ÄL-LÄIL – ÖÖ (21 ajät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
--	--	--	--

²³⁶ St nurjatuim kogu rahva hulgast. Ta nimi oli Qudar bin Salif ja ta oli hõimu juht. Jumal räägib temast ka 54:29. (Ibn Kathir, suura 91)

²³⁷ Neid kõiki karistati võrdselt. Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Meieni on jõudnud, et Thamudi hõimu juht ei tapnud emakaamelit enne, kui nii noored kui vanad, mehed kui naised olid talle truudust vandunud. Seega, kuna inimesed töötasid kõik selle nimel, et emakaamel tappa, tappis ka Jumal nad kõik sama karistuse läbi nende patu pärast.“ (At-Tabari 24:460)

²³⁸ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Jumal ei karda mingeid tagajärgi kelleltki teiselt.“ (At-Tabari 24:416) Mujahid, Al-Hasan (رضي الله عنهما), Bakr bin Abdullah Al-Muzani ja teised on öelnud sama. (At-Tabari 24:461)

1	Katva öö nimel	<i>wa l-läili iḡḡā jagṣāā.</i>	وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ
2	ja heledalt tõusva päeva nimel	<i>wa n-nāḥāri iḡḡā tāzāllāā.</i>	وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ
3	ja Selle nimel, kes lõi mehe ja naise ²³⁹ ,	<i>wa māā ḥalaqa ḡ-ḡākārā wal- 'unṭāā.</i>	وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ
4	tõesti, teie pingutused on mitmesugused ²⁴⁰ .	<i>innā sā'jākum lāšāttāā.</i>	إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ
5	Sellele, kes annab (almust) ja on jumalakartlik	<i>fā āmmā mān ā'tāa wat-taqaa</i>	فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ
6	ning usub parimasse ²⁴¹ ,	<i>wa ṣaddaqa bi-l-ḥusnāā.</i>	وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ
7	lihtsustame Me tee kergendusele ²⁴² .	<i>fāsānujāssiruhu li-l-jusraa.</i>	فَسَيُسِّرُهُ لِيُيسِّرَ
8	Kuid sellele, kes on ihne ja peab end piisavaks	<i>wa āmmā mān baḥilā wastāgnāā.</i>	وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ
9	ning salgab parimat ^{243 244} ,	<i>wa kāḡḡābā bi-l-ḥusnāā.</i>	وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ

²³⁹ Vaata ka 78:8 ja 51:49.

²⁴⁰ Jumal vannub vastandlike asjade nimel (saabuv päev-saabuv öö, mees-naine), et meile teada anda, mis juhtub meiega, keda jagatakse samuti tegude järgi kahele vastandpoolele (head-halvad). (Ibn Kathir, suura 92)

²⁴¹ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Tähendab usub, et saab (oma heade tegude ja jumalakartlikkuse eest) parima tasu.“ (At-Tabari 24:470)

²⁴² Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Tähendab heategudele.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:535)

²⁴³ St ta ei usu, et heade tegude eest saab Teisipoolsuses tasu. (Ibn Kathir, suura 92)

²⁴⁴ Ali (رضي الله عنه) jutustas: Kui me olime Baqi' Ġarqadis matuserongkäigul, tuli Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ja istus ning me istusime tema ümber. Tal oli käes väike kepp; ta kummardasja asus oma keppiga maad uuristama. Seejärel ta ütles: „Teie hulgas ei ole kedagi ja pole ühtki loodud hinge, kellele poleks määratud koht kas paradiisis või põrgutules ja kirja pandud kas õnnetus või õnn.“ Üks mees küsis: „Oo Jumala Sõnumitooja, kas peaksime sõltuma sellest, mis meile kirja on pandud ja hülgama (head) teod? Sest see meie hulgast, kes on määratud õnnistusele (teisipoolsuses), liitub õnnistatud inimestega ja see, kes on neetud, teeb selliseid tegusid, mis on iseloomulikud inimestele, kes on neetud.“

1 0	lihtsustame me tee raskusele.	fäsānujässiruhu li-l-'usraa.	فَسَنَسِيرُهُ لِلْعُسْرَى
1 1	Ja kuidas on talle kasuks ta vara, kui ta kukub ^{245 246} ?	wa mää juġnii 'ānĥu määluhu iġdā taraddā.	وَمَا يُعْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى
1 2	Tõesti, Meie ülesandeks on juhatada ^{247 248}	innā 'āleināā lā-l-hudā.	إِنَّ عَلَيْنَا لِلْهُدَى
1 3	ja tõesti on Meie käes Teispoolsus (viimane) ja Siinpoolsus (esimene).	wa innā lānāā lā-l-āāḥirātā wa l-uulāā.	وَإِنَّ لَنَا لِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى
1 4	Seega olen Ma teid hoiatanud lõõmava tule eest ²⁴⁹ ,	fā ānḡārtukum nāārān tālaẓẓaa.	فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى
1 5	milles põleb vaid nurjatuim;	lāā jaṣlāāhāā illāā l-āṣṣqaa.	لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى
1 6	see, kes salgab ja pöördub ära ²⁵⁰ .	āllāḡi kāḡḡābā wa tāwāllāā.	الَّذِي كَذَبَ وَتَوَلَّى

Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Neile, kellele on määratud õnnistatud saama, on õnnistatutele iseloomulike tegude tegemine väga lihtne, samal ajal kui neile, kellele on määratud neetud saama, on lihtne teha neetutele iseloomulikke tegusid.“ Seejärel retsiteeris ta: „Sellele, kes annab (*almust*) ja on jumalakartlik ja usub parimasse (*tasuse*) ... (92:5-6)“ (Al-Bukhari 6/4948)

²⁴⁵ Mujahid ütles: „Tähendab, kui ta sureb.“ (At-Tabari 24:476)

²⁴⁶ Zayd bin Aslam ütles: „Kui ta läheb alla põrgutulle.“ (At-Tabari 24:476, Al-Qurtubi 20:85)

²⁴⁷ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Tähendab seletada, mis on seaduslik ja mis keelatud.“ (At-Tabari 24:477)

²⁴⁸ Teised on öelnud: „Kes läheb õigele teele, see jõuab ka Jumala juurde (Teispoolses).“ Vaata ka 16:9. (At-Tabari 24:477)

²⁴⁹ An-Numan bin Bashir (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Tõesti, Viimsel Kohtupäeval saab Põrgurahvast kergeima karistuse mees, kelle taldade alla pannakse sõetükid, mis ta aju keema ajavad.“ (Ahmad 4:274, Fath Al-Bari 11:424)

²⁵⁰ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kõik mu järgijad sisenevad Viimsel Kohtupäeval Paradiisi, välja arvatud need, kes keelduvad.“ Nad (st kaaslased) küsisid: „Kes küll keeldus, oo Jumala Sõnumitooja?“ Ta vastas: „Kes mulle kuuletub, siseneb Paradiisi ja kes mulle ei kuuletu, see on keeldunud.“ (Ahmad 1:196, Fath Al-Bari 13:263)

3	su Isand ei ole sind hüljanud ega vihanud ²⁵⁶	<i>mää wäddä 'akä rabbukä wa mää qalää.</i>	مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى
4	ja Teispoonsus on tõesti sulle parem kui Siinpoonsus ²⁵⁷ .	<i>wa läl-ää ħirātu ħairul-lākā min āl-uulää.</i>	وَلَا أُخِرُّهُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى
5	Ja tõesti annab su Isand sulle ja sa oled rahul.	<i>wa lāsāwfä ju 'fikä rabbukä fātar ḍaa.</i>	وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى
6	Eks leidnud Ta sind orvuna ja andnud sulle peavarju,	<i>ä lām jāžidkā jātiimān fā 'āwää.</i>	أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى
7	eks leidnud Ta sind eksinuna ja juhatanud sind,	<i>wa wāžādākā ḍaalān fāhādāā.</i>	وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى
8	eks leidnud Ta sind vaesena ja teinud sinust rikka ²⁵⁸ .	<i>wa wāžādākā 'āā 'ilān fā 'āgnāā.</i>	وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى
9	Seega, orbu ära rõhu ²⁵⁹	<i>fā ämmā l-jātiimā fālää taqhar.</i>	فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ

²⁵⁶ Jundub bin Sufyan (رضي الله عنه) jutustas: Kord jäi Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) haigeks ja ei saanud kaks või kolm ööd oma ööpalveid (*tahažžud*) sooritada. Siis tuli üks naine (Abu Lahabi abikaasa) ja ütles: „Oo Muhammed, su saatan on su vist maha jätanud, sest ma ei ole teda kaks või kolm ööd sinuga näinud!“ Selle peale ilmutas Jumal: „Homniku nimel ja vaikse öö nimel, su Isand ei ole sind hüljanud ega vihanud ...“ (93:1-3) (Al-Bukhari 6/4950, ka Ahmad 4:312, Muslim 3:1421, Tuhfat Al-Ahwadhi 9:272, Al-Kubra 6:517, At-Tabari 24:485, 486)

²⁵⁷ Abdullah bin Masud (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja lamas kõrretil ja see jättis ta küljele jäljed. Kui ta üles tõusis, hakkas ta oma külge hõõruda. Ma ütlesin: „Oo Jumala Sõnumitooja, kas lubad, et laotame sellele kõrretilale midagi pehmet?“ Ta vastas: „Mul ei ole selle maailmaga midagi pistmist. Tähenamissõna minust ja sellest maailmast on nagu ratsanik, kes puu varjus puhkab, seejärel aga lahkub ning selle maha jätab.“ (Ahmad 1:391)

²⁵⁸ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Vara ei mõõdeta mitte omandi külluse, vaid hinge rikkuse järgi.“ (Fath Al-Bari 11:276, Muslim 2:726)

²⁵⁹ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Ole orvule nagu halastav isa.“ (Al-Qurtubi 20:100)

1 0	ning palujat ²⁶⁰ ära peleta,	wa ämmä s-sää'ilä fälää tänhär.	وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ
1 1	vaid oma Isanda heldusest jutusta ²⁶¹ .	wa ämmä bi-ni'māti rabbikā fāḥḥaddiṭ.	وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

94. SUURA - الشرح - AŞ-ŞARḤ - AVAMINE (8 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kas Me ei ole avanud su ²⁶² rinna ²⁶³	ä lām naşraḥ lākā ṣad rak.	أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ
2	ja sinult ära võtnud su koorma ²⁶⁴ ,	wa waḍa'nāā 'ānkā wiz rak.	وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ
3	mis vaevas su selga	ällāḡi anqaḡ ḡah rak.	الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ
4	ja tõstnud kõrgele su tuntuse ²⁶⁵ ?	wa rāfā'nāā lākā ḡikrāk.	وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

²⁶⁰ St ükskõik keda, kes palub abi või teadmisi (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

²⁶¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kes ei ole inimestele tänulik, see ei ole tänulik ka Jumalale.“ (Abu Dawud 5:157)

²⁶² Mõeldud on Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) (Ibn Kathir, suura 94), kuid sama võib öelda ka iga inimese kohta, kes on pöördunud Jumala poole – vaata ka 6:125.

²⁶³ St avanud südame ning lasknud sinna sisse valguse, kindlustunde ning usu. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

²⁶⁴ St andeks andnud kõik eelnevad patud. Võib tähendada ka, et Jumal on ära võtnud Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kartuse, mis teda ta misjoni alguses valdas. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

²⁶⁵ Qatadah (رضي الله عنه) ütles: „Jumal on teinud ta tuntuks nii siinses kui ka teispoolses elus. Ei ole kedagi (moslemite hulgast), kes peaks jutlust, lausuks usutunnistust või palvetaks ilma lausumata: Ma tunnistan, et ei ole teist

5	Sest tõesti, iga raskuse juurde käib kergendus.	<i>fäinna mā'ä l-'usri jusraa.</i>	فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا
6	Tõesti, iga raskuse juurde käib kergendus.	<i>innä mā'ä l-'usri jusraa.</i>	إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا
7	Kui oled lõpetanud ²⁶⁶ , siis tõuse	<i>fä iḏā faraḡta fanṣab.</i>	فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ
8	ja oma Isanda poole oma palved pööra ^{267 268} .	<i>wa ilā rabbikā fargab.</i>	وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ

95. SUURA – التين - ÄT-TIIN – VIIGIMARI (8 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Viigimarja ²⁶⁹ ja oliivi ²⁷⁰ nimel	<i>wa t-tiini wa-z-zāituun.</i>	وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ
2	ja Siinai mäe ²⁷¹ nimel	<i>wa t-tuuri siiniin.</i>	وَطُورِ سَيْنِينَ

kumardusväärsed jumalust peale Jumala ja et Muhammed on Jumala Sõnumitooja.“ (At-Tabari 24:494)

²⁶⁶ St oma igapäevased toimetused. (Ibn Kathir, suura 94)

²⁶⁷ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on öelnud: „Palvet ei ole ei siis, kui laud on kaetud ega siis, kui kaks räpast asja (uriin ja fekaal) inimesele peale pressivad.“ (Muslim 1:393)

²⁶⁸ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on öelnud: „Kui palveaeg on käes ning õhtusöök on serveeritud, alustage õhtusöögist.“ (Fath Al-Bari 9:498)

²⁶⁹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) on edastanud, et viigimarja all on mõeldud Noa palvekoda, mille ta ehitas Al-Judi mäele. Mujahid ütles: „See on seesama viigimari mis sinulgi.“ (At-Tabari 24:502)

²⁷⁰ Kab Al-Ahbar, Qatadah (رضي الله عنه), Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ja teised on öelnud: „Selle all on mõeldud Jeruusalema mošeed.“ Mujahid ja Ikrimah (رضي الله عنه) on öelnud: „See on sama oliiv, millest (õli) pressitakse.“ (At-Tabari 24:501)

3	ja selle kindla linna ²⁷² nimel, ²⁷³	wa häägä l-bälädi l-ämiin.	وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ
4	Me lõime inimese parimal kujul,	laqad hālaqnāā l-insāānā fii āḥṣāni taqwiim.	لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
5	seejärel tegime temast madalamast madalama ²⁷⁴ ²⁷⁵ ,	ḥummā rādādnāāhu āsfälā sāāfiliin.	ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ
6	välja arvatud nendest, kes uskusid ja tegid häid tegusid – neile on lõputu tasu.	illā llāḡina āāmānuu wa 'amiluu ṣ-ṣaaliḥāāti fālāhum āzrun ḡāiru māmnuun.	إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ
7	Mis paneb sind siis salgama Viimset Kohtupäeva?	fāmāā jukāḡḡibukā bā'du bi-d-diin.	فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ

²⁷¹ Kab Al-Ahbar ja mitmed teised on öelnud: „See on mägi, millel Jumal Moosesega kõneles.“ (At-Tabari 24:503)

²⁷² Ibn Abbas (رضي الله عنه), Mujahid, Ikrimah (رضي الله عنه), Al-Hasan (رضي الله عنه), Ibrahim An-Nakhai, Ibn Zayd (رضي الله عنهم) ja Kab Al-Ahbar on kõik edastanud, et siin on mõeldud Mekat. (At-Tabari 24:505, 506)

²⁷³ Osa islami õpetlasi on arvamusel, et tegemist on kolme erineva kohaga, kuhu Jumal on erinevatel aegadel Oma seaduse suurtele sõnumitoojatele saatnud. (عليه السلام). Viigimarja ja oliivi kohaks on Jeruusaleem, kuhu Jumal saatis Jeesuse (عليه السلام). Teiseks kohaks on Siinai mägi, kus Jumal rääkis Moosesega (عليه السلام). Kolmandaks kohaks on Meka, kuhu Jumal saatis Muhammedi (صلى الله عليه وسلم). Samad õpetlased on ka öelnud, et nendest kohtadest on juba juttu Tooras: „Jehoova tuli Siinailt (st rääkis seal Moosesega (عليه السلام)) ja tõusis neile Seirist (mis on mägi Jeruusalemas, kuhu saadeti Jeesus (عليه السلام)); ta paistis Paarani mägedelt (st Meka mägedelt, kust on pärit Muhammed (صلى الله عليه وسلم)) ...“ (5Mo.33:2) Nende kohtade nimel on Jumal vandunud nende tähtsuse ja mitte kronoloogilises järjekorras. (Ibn Kathir, suura 95)

²⁷⁴ Mujahid, Abu Al-Aliyah, Al-Hasan (رضي الله عنهم), Ibn Zayd (رضي الله عنهم) ja teised on öelnud, et see tähendab, et peale parima kuju järgi loomist ning kõige vajaliku andmist saadab Jumal inimese Põrgusse, juhul kui too Talle ei kuuletu. (At-Tabari 24:110, 509)

²⁷⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ja Ikrimah (رضي الله عنه) on öelnud, et see tähendab raukvana iga. (At-Tabari 24:508)

8	Kas Jumal ei ole õiglasim kohtumõistjate seas?	ä läisä llahu bi- ä <i>ḥkāmi l-ḥākimii</i> n.	أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ
---	--	--	--

96. SUURA – العلق - *ĀL-‘ĀLAQ* – RIPPUV KLOMP (EMBRÜO) (19 *ājät*)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Loe/õpi/retsiteeri ²⁷⁶ oma Isanda nimel, kes on loonud,	<i>iqra bismi rabbik älläḡi ḥalaq.</i>	اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ
2	loonud inimese rippuvast klombist (<i>embrüost</i>).	<i>ḥalaqa l-insānā min ‘alaq.</i>	خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ
3	Loe/õpi/retsiteeri ja su Armuline Isand,	<i>iqra wa rabbuka l-akram.</i>	اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ
4	kes õpetab (kirja)sule abil,	<i>älläḡi ‘allāmā bi-l-qalam.</i>	الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ
5	õpetab inimesele seda, mida ta ei tea. ^{277 278}	<i>‘allāmā l-insānā māā lām jā ‘lām.</i>	عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ

²⁷⁶ Araabiakeelne verb *iqra* tähendab eesti keeles nii lugema, õppima kui ka retsiteerima.

²⁷⁷ Kõige esimese ilmutuse lugu: Aiša (رضي الله عنها), Prohveti (صلى الله عليه وسلم) abikaasa, jutustas: (Ilmutuse) alguseks Jumala Sõnumitoojale (صلى الله عليه وسلم) olid täitunud unenäod, sest ei olnud ühtki unenägu, mis ei oleks päeval täide läinud. Seejärel hakkas ta eraklikkust eelistama, nii et ta veetis Hiraa koopa eraldatuses Jumalat ülistades järjest mitmeid öid, enne kui oma pere juurde naases, et vajalikku moonu täiendada. Nii käis ta (oma naise) Khadija juures varusid täiendamas, kuni ühel päeval sai ta Hiraa koopas olles ilmutuse. Ta juurde tuli üks ingel ning käskis tal lugeda (või õppida, retsiteerida). Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) vastas: „Ma ei oska lugeda!“ (tõlkija märkus: Tol ajal oskasid lugeda vaid selleks eraldi õppinud kirjutajad; tavalised kaupmehed, nagu

			يَعْلَمَ
6	Aga ei, tõesti, inimene rikub seadust,	källä innä l-insäänä lajaḡaa.	كَأَلَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ
7	sest arvab enese olevat piisava.	är-rä'äahu stägnää.	أَنْ رَّاهُ اسْتَعْنَىٰ

Muhammed (صلی اللہ علیہ وسلم), oskasid vaid arvutada) Prohvet (صلی اللہ علیہ وسلم) ütles: „Siis võttis ingel minust kinni ja pigistas mind nii tugevasti, et ma ei suutnud seda enam kannatada. Seejärel lasi ta mind lahti ja käskis mul jälle lugeda ning ma vastasin: ”Ma ei oska lugeda!” Siis võttis ingel minust taas kinni ja pigistas mind teist korda nii tugevasti, et ma ei suutnud seda enam kannatada. Seejärel lasi ta mu lahti ning käskis lugeda, kuid taas vastasin ma: ”Ma ei oska lugeda!” Selle peale hoidis ta minust kolmandat korda kinni ja pigistas nii, et ma ei suutnud seda enam kannatada, seejärel lasi mu lahti ja ütles: ”Loe/õpi/retsiteeri oma Isanda nimel, kes on loonud, loonud inimese rippuvast klombist (*embrüost*). Loe/õpi/retsiteeri ja su Armuline Isand, kes õpetab (kirja)sule abil, õpetab inimesele seda, mida ta ei tea.” (96:1-5)

Seejärel läks Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم), süda tugevasti pekslemas ning kaela- ja õlalihased tõmblemas, selle ilmutusega oma naise Khadija juurde ja ütles: „Kata mind kinni!” Nad katsid ta kinni, kuni ta hirm üle läks, ning siis ütles ta Khadijale: „Oo Khadija! Mis mul viga on? Ma kartsin, et minuga võib midagi halba sündida.“ Siis rääkis ta kõigest, mis temaga juhtunud oli. Khadija ütles: „Ei, võta vastu head uudised! Jumala nimel, Jumal ei häbistaks sind iial, kuna sa hoiad häid suhteid oma perega, räägid tõtt, aidad vaeseid ja hüljatuid, lahutad lahkelt oma külaliste meelt ning abistad hädasolijaid.“ Khadija viis ta oma isa vennapoja Waraqa bin Naufali juurde. Waraqa oli islami-eelses ajal kristlaseks hakanud; ta oskas araabia keeles kirjutada ja oli araabia keeles üles kirjutanud ka osa *inžiilist* (evangeeliumist), nii palju kui Jumal oli tahtnud. Nüüd oli ta aga vana mees ning pimedaks jäänud. Khadija ütles: „Oo nõbu, kuula, mis su nõol öelda on.“ Waraqa ütles: „Oo mu nõbu, mida oled sa näinud?“ Prohvet (صلی اللہ علیہ وسلم) kirjeldas siis, mida ta kogenud oli. Waraqa ütles: „See on sama ingel Gabriel, kes Moosese juurde läkitati. Oleks ma ometi noor ning elujõuline ...“ või midagi muud selletaolist. Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) küsis: „Kas need inimesed ajavad mu välja?“ Ta (Waraqa) vastas jaatavalt ning lisas: „Igahüht, kes on toonud midagi sellist, mis sina oled toonud, on vaenulikult koheldud. Kui ma peaks veel sinu päeval (*st päeval, mil hakkad avalikult jutlustama*) elus olema, toetan sind kindlasti.“ Kuid mõne aja möödudes Waraqa suri ning jumalik ilmutus peatus mõneks ajaks, nii et Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) jäi sellest kurvaks. (Al-Bukhari 6/4953)

²⁷⁸ Paljuski tänu kõige esimesele ilmutusele, mis annab otsese käsu lugeda, õppida ning meid ümbritsevat Jumala loomingut uurida, on teadus ning teadmised üldse islamis väga olulisel kohal.

8	Tõesti, su Isanda juurde viib tee.	<i>innä ilää rabbikā r-ruž'ää.</i>	إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى
9	Kas nägid seda (Abu Žahli), kes takistab	<i>ärä'äit älläqī jänhää</i>	أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى
10	sulast, kui too palvetab?	<i>'äbdän iḡā šallää.</i>	عَبْدًا إِذَا صَلَّى
11	Kas arvasid, et ta on õigel teel,	<i>ärä'äitā in kāänā 'älää l-hudää.</i>	أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى
12	või käsib olla jumalakartlik?	<i>äw ämärä bi-t-taqwää.</i>	أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقْوَى
13	Kas nägid, et ta salgas ja pöördus ära?	<i>ärä'äitā in kāḡḡābā wa täwällää.</i>	أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى
14	Kas ta ei tea, et Jumal näeb?	<i>ä lām jā'lām bi-ännä allaha jaraa.</i>	أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى
15	Ei, kui ta ei lõpeta, siis lööme teda vastu laupa ²⁷⁹ ,	<i>källä lä il-lām jäntähi länäsfä'ää bi-naašijä.</i>	كَأَلَيْسَ لِمَنْ يَنْتَه لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ
16	vastu valelikku ja patust laupa ²⁸⁰ .	<i>naašijätin kääḡḡābātin ḡaaḡ'ä.</i>	نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ
17	Kutsugu ta siis oma abilised,	<i>fäljäd'u näädijäh.</i>	فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ
18	Meie kutsume Põrgu valvajak ²⁸¹ ^{282 283}	<i>sänäd'u z-zäbäänijä.</i>	سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ

²⁷⁹ Võib tähendada ka „tirime teda tukast“ või „muudame ta lauba mustaks“.

²⁸⁰ Uurides koljut seestpoolt, leiame lauba tagant aju otsmikupiirkonna. Motivatsioon ja mõtete ning liikumise planeerimine toimub ajukäärude eesmises osas, otsmiku piirkonnas (Seeley. Essentials of anatomy & physiology. Lk. 211. Noback. The human nervous system. Lk. 410–411) Kuna otsmikupiirkond teostab liikumise juhtimist, arvatakse, et sama piirkond on ka agressiooni keskuseks. (Seeley. Essentials of anatomy & physiology. Lk. 211) Seega vastutab see ajupiirkond planeerimise, motiveerimise, hea ja halva käitumise algatamise eest ning siin tehakse ka valik, kas rääkida tõtt või valetada. (Ibrahim, I.A. „Väike värviline abilene islami mõistmiseks“, lk 19-20)

1 9	Ei, ära kuuletu talle, vaid kummarda ja (Jumalale) lähene. ↑	källä lää tuɸ'hu wasʒud waq(u)tarib.	كَأَلَّا لَا تُطِيعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ
--------	---	---	---

97. SUURA – الْقَدْر - ÄL-QADR- SAATUS (5 äjäät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	bismilläähi r- raḥmääni r-raḥiim.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Tõesti, Me saatsime selle alla ²⁸⁴ Saatus Ööl ^{285 286} .	innä änzälnäahu fii leilati l-qadr.	إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ

²⁸¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: Abu Jahl ütles: Kui ma näen Muhammedi Kaabas palvetamas, siis astun ma talle kaela peale.” Kui prohvet (صلى الله عليه وسلم) seda kuulis, ütles ta: ”Kui ta seda teeb, siis inglid nabivad ta kinni.” (Al-Bukhari 6/4958, ka Tuhfat Al-Ahwadhi 9:277, Al-Kubra 6:518, At-Tabari 24:649)

²⁸² Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: „Jumala Sõnumitooja palvetas *maqami* juures (Aabrahami seismise koht Kaaba kõrval), kui Abu Jahl bin Hisham temast möödus ja ütles: „Oo Muhammed, kas ma ei ole sind selles takistanud?“ Ta ähvardas Prohvetit, mille peale Jumala Sõnumitooja vihaseks sai ning teda noomis. Seejärel ta (Abu Jahl) ütles: „Oo Muhammed, Jumala eest, millega sa mind ähvardada saad? Mul on üle terve selle oru kõige rohkem sugulasi.“ Selle peale Jumal ilmutaski: „Kutsugu ta siis oma abilised, Meie kutsume Põrgu valvajak.“ Ibn Abbas (رضي الله عنه) lisas: „Kui ta oleks oma rahva välja kutsunud, oleksid piinainglid ta sealsamas kinni võtnud.“ (Ahmad 1:329, At-Tirmidhi 3349, Al-Kurba 11684, At-Tabari 24:648)

²⁸³ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Abu Jahl küsis: „Kas Muhammed katab oma näo tolmuga (*maani kummardades*), olles samal ajal üks teist?“ Nad (inimesed) vastasid: „Jah.“ Seejärel ta ütles: „Al-Lati ja Al-Uzza nimel, kui ma teda sedasi palvetamas näen, astun ma talle kaela peale ning kastan ta näo tõepoolest tolmuseks.“ Jumala Sõnumitooja tuli, hakkas palvetama ja Abu Jahliil avaneski võimalus ta kaela peale astuda. Inimesed aga pidid imestama, kuna Abu Jahl taganes järsku ning kattis oma näo kätega. Temalt küsiti: „Mis sul viga on?“ ja ta vastas: „Tõesti, minu ja tema vahel on tulekraav, koletised ja tiivad.“ Seejärel ütles Jumala Sõnumitooja: „Kui ta oleks mulle lähemale tulnud, oleksid inglid ta jäsemetest kinni nabinud.“ (At-Tabari 24:649)

²⁸⁴ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: „Jumal saatis Koraani Kaitstud Kirjatahvliil (85:22) ühekorraga alla Võimu Kotta (*bāitu l-‘izzā*), mis on selle maailma taevas.

			الْقَدْرُ
2	Ja mis ütleks sulle, mis on Saatuse Öö?	<i>wa mää ädraaka mää leilatu l-qadr.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ
3	Saatuse Öö on parem kui tuhat kuud ²⁸⁷ .	<i>leilatu l-qadri ḥairum-min ālfi šahr.</i>	لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ
4	Inglid ja Vaim ²⁸⁸ laskuvad sel ööl Isanda loal maale kõigis asjus ²⁸⁹ .	<i>tänäzzālu l- mālā'ikātu wa r- ruuḥu fihā bi-'iḡni rabbihim-min kulli āmr.</i>	تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ
5	(Sellel ööl kestab) rahu koidikuni.	<i>säläämun hiiā ḥattā maḥla 'i l-fāḣr</i>	سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

Seejärel tuli see osadena Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) juurde alla, vastavalt sündmustele, mis 23 aasta jooksul aset leidsid.“ (At-Tabari 24:531, 532, Al-Qurtubi 20:130)

²⁸⁵ Vaata ka 44:3, 2:185.

²⁸⁶ Aisha (رضی اللہ عنہا) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) ütles: „Otsige Saatuse Ööd Ramadaanikuu kümne viimase öö paaritute ööde hulgast.” (Al-Bukhari 3/ 2017) (NB! Islamis arvestatakse kuupäevi päikeseloojangust päikeseloojanguni, seega eelneb (mitte ei järgne) paaritu kuupäevaga öö paaritu kuupäevaga päevale!)

²⁸⁷ Abu Huraira (رضی اللہ عنہ) jutustas : Jumala Sõnumitooja (صلی اللہ علیہ وسلم) ütles: „Kes seisab (palves) Saatuse Ööl uskudes ning oodates tasu (Jumalalt), sellele antakse ta eelnevad patud andeks.“ (Fath Al-Bari 4:294, Muslim 1:523)

²⁸⁸ Vaim ehk peaingel Gabriel on siin eraldi välja toodud kui oma grupi (st inglite) teada, tuntud ning väljapaistev esindaja. (Ibn Kathir, suura 97)

²⁸⁹ St nad toovad maale otsuse kõige kohta, mis järgneval aastal juhtuma hakkab. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

98. SUURA – البينة - ÄL-BÄIJJINÄ²⁹⁰ – SELGE

TÕEND (8 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Need, kes Raamatu rahva ²⁹¹ ja mušrikite ²⁹² seast ei uskunud, ei lasknud (oma usust) lahti enne, kui neile tuli selge tõend –	<i>lām jakun illaḡiinä kāfāruu min ahli l-kitāabi wal-mušrikiinä munfākkiinä ḡattā tā’tiāhumu l-bäijjinā.</i>	لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ
2	sõnumitooja Jumala juurest, kes loeb puhastatud lehtedelt ²⁹³ ,	<i>rasuulum-min allaahi jātlu ṣuhufam-muḡahhara.</i>	رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً
3	millel on õiged kirjutised ²⁹⁴ .	<i>fihā kutubun qajjimā.</i>	فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ
4	Ja need, kellele oli antud Raamat ²⁹⁵ , ei jagunenud ^{296 297} , ei enne, kui neile tuli selge tõend.	<i>wa māā tafarraqa llaḡiinä uutuu l-kitāabā illā min bā’di māā žāā’āthumu l-bäijjinā.</i>	وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ

²⁹⁰ Suura teiseks nimeks on Lām Jākun (esimesed kaks araabiakeelset sõna).

²⁹¹ St juutide ja kristlaste

²⁹² *mušrikuun* (ar.k.) – polüteistid, paganad, ebajumalakummardajad, kõik, kes ei usu, et on vaid üks Jumal

²⁹³ Vaata ka 80:13-16

²⁹⁴ Ibn Jarir ütles: „See tähendab, et puhastatud lehtedel on kirjutised (seadused) Jumalalt, mis on õiged ning õiglased. Neis ei ole vigu, sest need on Jumalalt, Võimsaimalt, Majesteetlikult.“ (At-Tabari 24:540)

²⁹⁵ Raamatu rahvad ehk juudid ja kristlased.

²⁹⁶ Erinevateks sektideks; vaata ka 3:105.

²⁹⁷ Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on öelnud: „Tõesti, juudid jagunesid, kuni neist sai 71 sekti. Ja tõesti, kristlased jagunesid, kuni neist sai 72 sekti. Ja see kogukond jaguneb 73 sektiks ning kõik need saavad olema (Põrgu)tules, välja arvatud üks.“ Nad (kaaslased) küsisid: „Kes nad on, oo Jumala Sõnumitooja?“ Ta vastas: „(Nad on need, kes käivad teel,) millel käime mina ja mu kaaslased.“ (Sellel *hadiithil* on mitmeid edasiandjakette; Al-Qurtubi 4:159, 160, ka At-Tirmidhi)

			بَعْدَ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ
5	Neid kästi vaid Jumalat teenida, kummardades ainuüksi Teda ²⁹⁸ ja ei kedagi teist ²⁹⁹ , palvetada ja anda almust. Just see on õige usk.	wa mää umiruu illä li-ja 'buduu llaaha muḥliṣiinä lāhu d-diinā ḥunāfāā 'ā wa juqiuu aṣ-ṣalāātā wa ju'tuu z-zākāāt. wa ḡālikā diinu l-qaijjimā.	وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ
6	Tõesti, need Raamatu rahva ja ebajumalakummarid ajate seast, kes ei usu, jäävad põrgutulle. Nad on loodud olenditest halvimad. ³⁰⁰	inn allaḡiinä kāfāruu min ahli l-kitāābi wal-muṣrikiinā fii nāāri ṣāhānnāmā ḡaalidiinā fiihā. uulāā'ikā hum ṣārru l-bārijā.	إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ
7	Tõesti, need, kes usuvad ja teevad häid tegusid, on loodud olenditest parimad ³⁰¹ .	inn allaḡiinä āāmānuu wa 'āmiluu ṣ-ṣaaliḡāti uulāā'ikā hum ḡairu l-bāriiā.	إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ
8	Nende tasu nende Isanda juures on Eedeni aiad, mille all voolavad jõed. Nad jäävad sinna igaveseks, Jumal on	žāzāā'uhum 'inda rabbihim žānnāātu 'adnin tažrii min taḡtiḡāā l-ānhāāru ḡaalidiina fiihāā ābādā. raḡi allaḡu	جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

²⁹⁸ Vaata ka 21:25.

²⁹⁹ Vaata ka 16:36.

³⁰⁰ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Selle nimel, Kelle käes on Muhammedi hing, juutide ja kristlaste seas ei ole kedagi, kes oleks minust kuulnud ja minu sõnumisse uskumata surres satuks mujale kui (Põrgu)tulle.” (Muslim - Kitab ul-Iman) Vaata ka 3:85 ja 3:116.

³⁰¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) ning mitmed õpetlased on seda värssi kasutanud tõestamaks, et head usklikud on Jumala silmis kõrgemas staatuses kui inglid, kuna Jumal ütleb, et nad on loodud olenditest parimad. (Ibn Kathir, suura 98)

	nendega rahul ja nemad Temaga. See on neile, kes kardavad oma Isandat (on jumalakartlikud).	<i>'ānhum wa-raḍū 'ānh. ḡālikā limān ḥašīā rabbah.</i>	خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ
--	---	--	---

99. SUURA - الزلزلة - ĀZ-ZĀLZĀLĀ - MAAVÄRIN (8 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kui väriseb maa oma (viimset, suurimat) värisemist	<i>iḡā zulzilāti l-arḍi zilzālāhā.</i>	إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا
2	ja viskab välja oma koorma ³⁰²	<i>wa aḥraḏati l-arḍi aṭṭālahā.</i>	وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أُتْقَالَهَا
3	ja ütleb inimkond ³⁰³ : „Mis temaga lahti on?“,	<i>wa qaala l-insānu mā lāhā.</i>	وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا
4	tol päeval jutustab (maa) oma loo (kõigest, mis juhtunud),	<i>jauma 'iḡīn tuḥaddīḡu aḥbārahā.</i>	يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَحْبَارَهَا
5	sest su Isand on talle selle avaldanud. ^{304 305}	<i>biānnā rabbākā auuhā lāhā.</i>	بَانَ رَبُّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

³⁰² St surnud, mis sinna aegade jooksul on maetud. (Ibn Kathir 99) Vaata ka 84:3-4 ja 22:1.

³⁰³ Üllatuses ning hirmus. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

³⁰⁴ St Jumal käsib tal (st maal) rääkida. Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „Tema Isand ütleb talle: „Räägi!“ ja ta räägib.“ (Ad-Durr Al-Manthur 8:592)

6	Tol päeval lahkuvad inimesed gruppides ^{306 307} , et neile näidataks nende tegusid,	<i>jauma 'iḏīn jaṣḍuru n-nāṣu āštāātāl-li-jurauu ä'määlāhum.</i>	يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ
7	nii et kes teeb kübegi head ³⁰⁸ , saab seda näha	<i>fāmāj-jā'māl miṭqaala ḡarratin ḥāirān jarah.</i>	فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ
8	ja kes teeb kübegi halba, saab seda näha. ^{309 310 311}	<i>wamāj-jā'māl miṭqaala ḡarratin šarraj-jarah.</i>	وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

100. SUURA – العاديات - ÄL-‘ÄÄDIJJÄÄT – KAPPAJAD (11 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Nende (<i>hobuste</i>) nimel, kes end	<i>wa l-'äädijjääti ḡabḥa.</i>	وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا

³⁰⁵ Mujahid on kommenteerinud: „Ta käsib teda (rääkida).“ (At-Tabari 24:548)

³⁰⁶ St inimesed jaotatakse kohtumõistmise käigus erinevatesse gruppidesse ja kategooriatesse. Näiteks need, kes on õnnelikud ja need, kes on õnnetud; need, kes lähevad paradiisi ja need, kes lähevad põrgusse jne. As-Suddi on öelnud, et tegemist on erinevate sektidega. (Ad-Durr Al-Manthur 8:593)

³⁰⁷ Teise tõlgenduse kohaselt tõusevad inimesed juba haudadest gruppidenä. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

³⁰⁸ Võib tähendada nii aatomi raskust kui väikese sipelga raskust. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

³⁰⁹ Adi (رضي الله عنه) on öelnud, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kartke Põrgutuld ning andke kas või pool datlit almuiseks või öelge kas või üks sõna head.“ (Fath Al-Bari 3:332)

³¹⁰ Adi (رضي الله عنه) on öelnud, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Ärge alahinnake ühtki heategu, isegi kui see on vaid oma ämbrist januse jootmine või oma venna rõõmsa näoga tervitamine.“ (Muslim 4:2026)

³¹¹ Aisha (رضي الله عنها) andis üheainsa viinamarja almuiseks ning ütles: „Mitme kübemege see võrdub!“ (Al-Muwatta 5:381)

	hingetuks kappavad ³¹² ,		
2	(kelle kabjad) sädemeid löövad,	fäl-muurijjäati qadḥa.	فَالْمُورِيَّاتِ قَدْحًا
3	kes koidul ründavad ³¹³	fäl-mugiiraati ṣubḥa.	فَالْمُعِيرَاتِ صُبْحًا
4	ja sellega tolmu(pilve) üles keerutavad	fä äṭärnä bihi naq'a.	فَأُتْرِنَ بِهِ نَقْعًا
5	ning üheskoos (vaenlasele) peale tungivad.	fāwasaḥnā bihi žām'ä.	فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا
6	Tõesti, inimene on oma Isanda suhtes tänamatu ³¹⁴	inna l-insäänä li- rabbīhi lä-kānuud.	إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ
7	ja tõesti ta (ise) on selle tunnistajaks ³¹⁵	wa-innāhu 'älää ḡäälīkā lä-šāhiid.	وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ
8	ja tõesti vara armastuses on ta kange. ³¹⁶	wa-innāhu li-ḥubbi l- ḥāiri lä-šādiid	وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ
9	Kas ta ei tea, et kui see, mis haudades saab laiali puistatud ³¹⁷ ,	ä-fä-lää ja 'lamu iḡää bu 'ḥira mää fii l- qubuur.	﴿٥﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَرَ مَا فِي الْقُبُورِ

³¹² Jutt käib nende hobustest, kes Jumala nimel vaenlase vastu võitlevad. (Saheeh International, suura 100)

³¹³ Prohvet Muhammedil (صلى الله عليه وسلم) oli kombeks oma reidide ajal rünnata just koidikul. (Ibn Kathir, suura 100)

³¹⁴ Al-Hasan ütles: „kānuud (tänamatu) on see, kes loeb temale osaks saanud õnnetusi ning unustab Jumala õnnistuse.“ (At-Tabari 24:566)

³¹⁵ Erineva tõlgenduse kohaselt võib siin värsis kasutatud asesõna “Ta” käia ka Jumala kohta, st Jumal on selle tunnistajaks, et inimene on tänamatu. (At-Tabari 24:576)

³¹⁶ Selle värsi tõlgendamisel on kaks arvamust: 1. Inimene on armastuses vara või raha vastu kange või range. 2. Oma varaarmastuse tõttu on ta muutunud ihneks. Mõlemaid peetakse ühtviisi õigeteks. (Ibn Kathir, suura 100)

³¹⁷ St haudades olevad surnud tuuakse välja. (Ibn Kathir, suura 100)

10	ja see, mis rindades teatavaks tehakse ³¹⁸ ,	<i>wa-ḥuṣṣilā mā fī ṣ-ṣuduur.</i>	وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ
11	tõesti, tol päeval on nende Isand neist põhjalikult teadlik.	<i>inna rabbahum bihim jauma 'iḍl-lā-ḥabiir.</i>	إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

101. SUURA – الْقَارِعَةُ - ÄL-QAARI'Ä³¹⁹ -

OOTAMATULT SAABUV TUND (11 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ootamatult saabuv tund ...	<i>äl-qaari 'ātu</i>	الْقَارِعَةُ
2	Mis on see ootamatult saabuv tund?	<i>mā l-qaari 'ä.</i>	مَا الْقَارِعَةُ
3	Ja mis ütleks sulle, mis on ootamatult saabuv tund?	<i>wa mā ādraaka mā l-qaari 'ä.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ
4	(See on) päev, mil inimesed saavad olema kui laiali pillutud ööliblikad ³²⁰	<i>jauma jakuunu n-nāasu kā-l-fārāši l-mābḥuṭ</i>	يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ
5	ning mäed saavad olema kui kohev vill.	<i>wa takuunu l-żibālu kā-l- 'ihni l-mānfuṣ.</i>	وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ

³¹⁸ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ja teised on öelnud: „See, mis neil hinges oli, saab avalikuks.“ (At-Tabari 24:569)

³¹⁹ *äl-qaari 'ä* on üks Viimse Kohtupäeva nimedest. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

³²⁰ Peale seda, kui nad on haudadest välja visatud. (Koraani tähenduse tõlge, Saheeh International)

6	See, kelle (<i>heade tegude</i>) vaekauss on raske ³²¹ ,	<i>fä ämmä män täqulät mävääziinuh.</i>	فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ
7	sellel saab olema hea elu (<i>Paradiisis</i>).	<i>fä-huwa fii 'iisäti-r-raaḍā.</i>	فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ
8	Kuid see, kelle (<i>heade tegude</i>) vaekauss on kerge,	<i>wa ämmä män ḥaffat mävääziinuh.</i>	وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ
9	selle ulualuseks ³²² saab (<i>põrgu</i>)sügavik.	<i>fä-ummuhu hääwia.</i>	فَأُفٍّ هَٰوِيَةٍ
10	Ja mis ütleks sulle, mis see on?	<i>wa mää ädrääkä mää hiiäh.</i>	وَمَا أَذْرَاكَ مَا هِيَهٗ
11	(<i>See on</i>) kuum tuli ^{323 324} .	<i>näärün ḥäämiä.</i>	نَارٌ حَامِيَةٌ

³²¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „On kaks sõna (väljendit), mis on Halastavaimale armsad ja keelele väga kerged, kuid Vaekausil väga rasked. Need on *subḥāna llahi wa biḥamdihi* (Au olgu Jumalal ja ülistus), *subḥāna llahi l-‘aḍīm* (Au olgu minu Isandale, Vägevamaile).” (Al-Bukhari 9/7563)

³²² *ummuhu* tähendab araabia keeles otsetõlkes „tema ema“, kes on inimese esimeseks ulualuseks.

Ibn Jarir ütles: „Põrgusügavikku nimetatakse tema emaks, kuna tal ei saa olema muud ulualust kui see.“ (At-Tabari 24:575)

Ibn Zayd (رضي الله عنهما) ütles: „*äl-hääwia* on tuli ja sellest saab tema ema ja ulualune, millesse ta naaseb ja kuhu ta end sisse seab.“ Seejärel retsiteeris ta:

„Nende ulualuseks saab Tuli. (3:151)“ (At-Tabari 24:576)

³²³ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles:

„Aadama laste tuli, mida te kõik läidate, on 1/70 (70 on lõputuse sümbol) põrgutulest.“ Nad (*Muhammedi* (صلى الله عليه وسلم) kaaslasted) küsisid: „Oo Jumala Sõnumitooja, kas see ei ole piisav?“ Ta (صلى الله عليه وسلم) vastas: „See on seesama, kuid enam kui 69 korda.“ (Fath Al-Bari 6:380, Muslim 4:2184)

³²⁴ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Tõesti, inimene, kes saab Põrgutule rahvast kõige kergema piina osaliseks, saab olema mees, kellel on kaks sandaali, mis ta aju keema ajavad.“ (Ahmad 2:432 ja 3:13)

102. SUURA - السكاثر - *ĀT-TĀKĀĀ TUR* - KUHJAMINE (8 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Rivaalitsemine (<i>kõige maise</i>) kokkukuhjamises ³²⁵ täidab teie meeli ³²⁶ ³²⁷	<i>ālhāākumu t- tākāātur.</i>	أَلْهَأَكُمُ التَّكَاثُرُ
2	kuni te külastate haudu ³²⁸ .	<i>ḥattā zurtumu l- maqaabir.</i>	حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ
3	Aga ei, küllap te saate teada	<i>källä saufa tā'lämuun.</i>	كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ
4	ja veel kord ei, küllap te saate teada.	<i>ḥumma källä saufa tā'lämuun.</i>	ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ
5	Aga ei, kui te vaid teaksite kindla teadmiseaga,	<i>källä lau tā'lämuunā 'ilma l-jaqiin.</i>	كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ
6	tõesti, te saate näha põrgutuld	<i>lā-tārāwunnā l- žāhiim.</i>	لَتَرَوُنَّ الْحَجِيمَ
7	ja veel kord, te saate seda kindlasti	<i>ḥumma lā- tārāwunnāhāā 'āina</i>	ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ

³²⁵ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: *at-tākāātur* tähendab raha ning laste

kokkukuhjamist. (Al-Bukhari 6, 102. suura kommentaar)

³²⁶ Abdullah bin Ash-Shikhkhair ütles: „Ma tulin Jumala Sõnumitooja juurde, kui ta ütles: ”Rivaalitsemine (*kõige maise*) kokkukuhjamises (*kestab*)..” Aadama poeg ütleb: ”Mu vara, mu vara!” kuid mida ta oma varast saab, välja arvatud see, mis ta sõi ja mis otsa sai või see, millega ta end riietas ja mis ära kulus või see, mis ta almuseks andis ja ära kulutas?”“ (Ahmad 4:24, ka Muslim 2:2273, At-Tirmidhi Tuhfat Al-Ahwadhi 9:286, An-Nasai Al-Kubra 6:521)

³²⁷ Anas bin Malik (رضي الله عليه وسلم) jutustas, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kolm asja järgnevad surnule (*surnuaeda*) ja kaks neist tulevad tagasi, samas kui üks neist jääb temaga maha. Talle järgnevad tema perekond, vara ja teod. Ta pere ja vara tulevad tagasi, samas kui ta teod jäävad temaga.“ (Fath Al-Bari 11:369)

³²⁸ St veedate aja oma hauas kuni Ülestõusmispäevani.

	näha	<i>l-jaqiin.</i>	الْيَقِينِ
8	ja Sel Päeval küsitakse teilt (<i>selle maailma</i>) naudingute kohta. ^{329 330}	<i>ḥumma lā-tus 'ālunnā jauma 'iḡīn 'ān-in- nā 'iim.</i>	ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ

103. SUURA - العصر - ÄL- 'AŞR - AEG (3

äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Aja nimel,	<i>wa-l- 'aşr.</i>	وَالْعَصْرِ
2	tõesti, inimkond on kadunud,	<i>innā l-insānā lā-fi ḥusr.</i>	إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ
3	välja arvatud need, kes usuvad ja teevad häid tegusid ning levitavad tõde ja kannatlikkust.	<i>ill āllāḡīnā āmānu wa 'āmilu ş- şaaliḥāat wa- tawaaşau bi-l-ḥaqqi wa-tawaaşau bi-ş- şabr.</i>	إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَّوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَّوْا بِالصَّبْرِ

³²⁹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Enamik inimesi kohtleb kaht teenet (*Jumalalt*) ebaõiglaselt: tervist ja vaba aega.“ (Fath Al-Bari 11:233, At-Tirmidhi Tuhfat Al-Ahwadhi 6:589, An-Nasai Tuhfat Al-Ashraf 4:564, Ibn Majah 2:1396)

³³⁰ Abu Huraira (رضي الله عنه) jutustas, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Kõigeväeline ja Majesteetlik Jumal ütleb Viimsel Kohtupäeval: „Oo Aadama poeg, Ma lasin sul hobustel ja kaamelitel ratsutada, Ma andsin sulle naisi abiellumiseks, Ma lubasin sul elada ja valitseda (*Maa üle*); kus on siis tänu selle eest?““ (Ahmad 2:492, ka Muslim 7438)

104. SUURA – الهمزة - *ĀL-HUMĀZĀ* – LAIMAJA (9 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Häda igale laimajale ja klatšijale ^{331 332 333} ,	<i>wailul-li-kulli humāzātil-lumāzā.</i>	وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ
2	kes on vara kogunud ning seda loendanud ³³⁴ .	<i>āllāḡi ʔāmāʔā māālān wa-ʔaddādāh.</i>	الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ
3	Ta kujutab ette, et ta vara muudab ta surematuks,	<i>jaḥsābu ānnā māālāhu aḥlādāh.</i>	يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أُخْلِدَهُ
4	kuid ei, tõesti, ta visatakse ^{335 336} . Hävitajasse	<i>kāllā lā-junbā ḡānnā fi l-ḥuṭama.</i>	كَالَّذِي يُبَدِّلُ فِي

³³¹ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Hoiduge kahtlusest, sest kahtlus on halbadest juttudest halvim, ärge otsige üksteises vigu, ärge nuhkige üksteise järele, ärge pakkuge kõrgemat hinda kaubale, et huvitatud ostjat ahvatleda, ärge olge üksteise peale kadedad, ärge vihake üksteist ning ärge hüljake üksteist! Jumala kummardajad, olge vennad!” (Al-Bukhari 8/6066)

³³² Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: „*humāzātil-lumāzā* tähendab see, kes teisi laimab ja häbistab.“ (At-Tabari 24:596)

³³³ Ibn Abbas (رضي الله عنهما) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) läks kahest hauast mööda ja ütles: „Neid mõlemaid (hauasolijaid) piinatakse ja seda mitte suure patu tõttu. See ei kaitsnud end uriiniseks saamise eest ning teine laimas inimesi.” Prohvet (صلى الله عليه وسلم) palus siis rohelist datlipalmi oksa, tegi selle pooleks, istutas kummagi ühele hauale ja ütles: „Loodame, et nende karistus vaibub, kuni need kaks oska ära kuivavad.” (Al-Bukhari 8/6052) See tähendab, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) palus nende kahe eest. (Fath Al-Bari I lk 332)

³³⁴ Selle asemel, et seda heategevuseks kasutada.

³³⁵ *al-ḥuṭama* on põrgutule nimi, nagu ka *saqar* või *laḡaa*. (Al-Bukhari 6, 104. suura kommentaar)

³³⁶ Thabit Al-Bunani ütles: „See põletab neid elusast peast kuni südameni.“

Seejärel ta lisas: „Tõesti, piin jõuab nendeni.“ Siis hakkas ta nutma. Muhammad bin Kab ütles: „See (*st tuli*) neelab alla iga ta kehaosa, kuni jõuab südame ja kurguni, seejärel pöördub see tagasi keha peale.“ (Al-Qurtubi 20:185)

			الْحُطْمَةِ
5	Ja mis ütleks sulle, mis on Hävitaja?	<i>wa mää ädraaka mää l- ħuṭama.</i>	وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطْمَةُ
6	(See on) Jumala igavene tuli,	<i>nääru llahi l-muuqada.</i>	نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ
7	mis neelab südamed.	<i>älläti taṭṭali 'u 'älä l-äf'idä.</i>	الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْنَادَةِ
8	Tõesti, see sulgub nende ümber	<i>innähää 'äleihimu 'ṣadä.</i>	إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ
9	kõrgete sammastena ³³⁷ .	<i>fii 'ämädim-mumäddädä.</i>	فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ

³³⁷ Kas tulesammaste või raudsammastena, mille külge põrguelanikud on aheldatud.

105. SUURA - الفيل - *ÄL-FIIL*³³⁸ - ELEVANT³³⁹

(5 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismilläähi r- raḥmääni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kas sa ei näe, mida tegi su Isand elevandi(<i>armee</i>) omanikega?	<i>ä lām tara käifä fä 'älä rabbuka bi- aṣḥaabi l-fiil.</i>	أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ

³³⁸ Elevandiarmee lugu juhtus Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sünniaastal. Abrahah Al-Ashram oli Etioopia kuninga poolt määratud Jeemeni valitseja (Jeemen oli tol ajal Etioopia kuningriigi osa). Abrahah tahtis Sanasse ehitada samasuguse Jumala koja, kui oli Kaaba Mekas, et kogu Araabia poolsaare rahvas sinna palverännakule kutsuda ja nii ka kogu kaubandus ja rikkused sinna üle viia. Jumala koda (kirik) ehitatigi valmis ja sellele sai nimeks Al-Qullais. Kunagi varem ei olnud keegi veel sellist kirikut ehitanud. Sanasse tuli üks mees Meka Quraiši hõimust. Ta sattus raevu (nähes koda, mille tõttu Meka võis oma tähtsuse kaotada) ning kergendas sinna oma häda, määris sellega koja seinad ning lahkus. Kui Abrahah Al-Ashram seda nägi, ei suutnud ta oma viha valitseda ning kogus kokku armee, et Meka vallutada ning Kaaba hävitada. Selles armees oli ka 13 elevanti. Armee asuski teele ning iga araabia hõim, kes selle teele jäi (püüdis sellele vastu seista), sai purustatud ning rahvas tapetud, kuni jõuti juba päris Meka lähedale. Seal peeti läbirääkimised Abrahah Al-Ashrami ja Meka juhi (Abdul-Muttalib bin Hashim, Prohveti (صلى الله عليه وسلم) vanaisa) vahel. Jõuti kokkuleppele, et Abrahah peab tagastama Abdul-Muttalibi kaamelid ja seejärel võib ta otsustada, mida Kaabaga teha. Abdul-Muttalib käskis Meka meestel koos oma naiste ja lastega ümbritsevasse mägedesse minna, et nendega vallutajate käe läbi midagi ei juhtuks. Armee liikus aga Meka suunas, kuni jõuti Muhassiri oruni. Kui armee oli Meka suunas liikudes jõudnud juba poolde orgu, katsid selle äkki linnuparved. Parv parve järel pommitas armeed väikeste, vaevalt läätseemnetest suuremate kivikestega. Iga kivi, mis sõdurile langes, justkui sulatas liha ja rebis selle tükkideks. Kogu armee hävis täielikult. Abrahah Al-Ashram põgenes, liha tükkideks rebenemas, kuni ta teel Jeemenisse suri. Selline oli võit, mille Jumal saatis Meka rahvale ja selline oli Tema kaitse Oma Kojale (Kaabale Mekas). (Ibn Kathir, suura 105)

³³⁹ Meka vallutamise päeval ütles Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم): „Tõesti, Jumal hoidis Mekat elevandi(*armee*) eest ja on oma sõnumitoojale ning usklিকে andnud võimu selle üle. Ja tõesti, selle pühadus on naasnud, just nagu see oli püha ka eile. Seega need, kes on kohal, teatagu neile, keda siin ei ole.“ (Fath Al-Bari 1:248, Muslim 2:988)

2	Kas Ta ei ajanud hukka nende vandenõu?	<i>ä lām jāž 'äl kaidāhum fi taḍliil.</i>	أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ
3	Ja ta saatis nende peale parvedes linde ³⁴⁰ ,	<i>wa arsala 'älāhihim ṭairan ābābiil.</i>	وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ
4	kes neid küpsetatud savist kividega ³⁴¹ loopisid.	<i>tarmiihim bi-ḥižāārätim-min sižžiil.</i>	تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ
5	Ta muutis nad aganate ³⁴² sarnasteks.	<i>fa-žā 'älāhum kā-'ašfim-mā 'kuul.</i>	فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ

106. SUURA - قُرَيْش - QURAIŠ - QURAIŠ(IHÕIM) (4 äjät)

Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
--	---------------------------------------	---------------------------------------

³⁴⁰ Ibn Abbas (رضي الله عنه) ja Ad-Dahhak ütlesid mõlemad: „ābābiil tähendab, et ühed lendasid teiste järel.“ Al-Hasan Al-Basri ja Qatadah (رضي الله عنه) ütlesid mõlemad: „ābābiil tähendab palju.“ Mujahid ütles: „ābābiil tähendab erinevates üksteisele järgnevates gruppides.“ Ibn Zayd (رضي الله عنه) ütles: „ābābiil tähendab erinevad, tulemas siit ja sealt. Nad laskusid neile peale kõikjalt.“ (At-Tabari 24:605, 606)

³⁴¹ Ibn Hisham ütles: „ābābiil (värss 3) on grupid, kuna araablased ei räägi vaid ühest (linnust).“ Ta ütles ka: „Mis puutub sižžiili, Yunus An-Nahwi ja Abu Ubaydah on mulle öelnud, et araablaste jaoks tähendab see midagi tugevat ja kõva.“ Seejärel ta lisas: „Mõned kommentaatorid on maininud, et tegelikult on tegemist kahe pärsia sõnaga, millest araablased on ühe moodustanud. Need kaks sõna on *sanž* ja *žil*, *sanž* tähendab kive ja *žil* savi. Seega need kivid on kahte tüüpi: kivist ja savist.“ Ta lisas: „āl- 'ašf (värss 5) on need vilja lehed, mida ära ei korjata. Üht neist nimetatakse 'ašfa.“ (Ibn Hisham 1:51-56)

³⁴² Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: „āl- 'ašf on vilja kest, just nagu nisu ümber on.“ (At-Tabari 24:529)

1	Quraiši (<i>hōimu</i>) ³⁴³ tavapärase kaitse ³⁴⁴ eest ³⁴⁴ ,	li- 'iilāfi quraiš	لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ
2	(<i>nende</i>) suve- ja talvekaravanide ³⁴⁵ tavapärase (<i>kaitse</i>) eest	iilāfihim ri ^{hl} ātā š- sitāā 'i wa-š-šaiḥ.	إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ
3	kummardagu nad selle Koja ³⁴⁶ Isandat,	fā-l-ja 'budu rabba hāā ^ḡ l-bāit.	فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ
4	Kes on neid näljast säästnud ning hirmu eest hoidnud.	āllā ^ḡ aṭ'amahum- min žuu 'in wa- 'amanahum-min ḥauf.	الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

107. SUURA – الماعون - ĀL-MĀĀ 'UUN - VÄIKE ABI (7 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	bismillāhi r- rahmāni r-rahiim.	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kas oled näinud seda, kes salgab usku ³⁴⁷	ara 'aitā llā ^ḡ jukā ^ḡ bi-d-diin.	أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ

³⁴³ *ilāfi* tähenduseks on pakutud ka üksmeelt ja seda, mis Quraiši hōimu liikmed oma kaubandusreisidelt kaasa tõid. (Ibn Kathir, suura 106)

³⁴⁴ See suura on otseselt seotud eelnevaga, kuna mõlemad jutustavad Jumala imelisest kaitsest Meka Quraiši hōimule. Prepositatsioon „li-“ esimese vārsi ees väljendabki grammatiliselt üllatust või hämmeldust. (Tafsir Ibn Katir, suura 106)

³⁴⁵ Talvel käisid Quraišide karavanid kauplemas lõuna pool Jeemenis, suvel aga põhja pool Aš-Šaamis (ehk tänapäeva Süüria, Palestiina, Liibanoni, Jordaania aladel). Tänu sellele, et inimesed neid kui Kaaba haldajaid austasid, jõudsid nad oma reisidelt alati turvaliselt tagasi. (Ibn Kathir, suura 106)

³⁴⁶ Kaaba.

³⁴⁷ Islami monoteismi, mille kohaselt usutakse Ainujumalasse, Tema inglitesse, sõnumitesse, prohvetitesse, saatusesse ja Viimsesse Kohtupäeva.

			بِالَّذِينَ
2	ja seda, kes tõukab põlastusega endast ära orvu ^{348 349}	<i>fä-däalik älläđi jädu 'u l-jätiim.</i>	فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ
3	ning ei innusta vaese toitmist ^{350?}	<i>wa lää jähuđdu 'älä řa'aami l-miskiin.</i>	وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ
4	Ja häda neile palvetajaile,	<i>fä-wäilul-li-l-muřalliin</i>	فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ
5	kes on oma palvete suhtes hoolimatud ³⁵¹	<i>älläđiinä hum 'än řaläätihim säähuun.</i>	الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ
6	ning kes (teevad head vaid) teiste nähes ³⁵²	<i>älläđiinä hum juraa'uun</i>	الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُونَ
7	ja keelduvad väiksemagi abi andmisest. ³⁵³	<i>wa-jämna'uunä l-mää'uun.</i>	وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

³⁴⁸ Sahl bin Sad (رضي الله عنهما) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Mina ja see, kes hoolitseb orvu eest ja annab talle elatist, on Paradiisis nii,” ja ta pani oma nimetissõrme ja keskmised sõrmed kokku. (Al-Bukhari 8/6005)

³⁴⁹ Vaata ka 89:17-18.

³⁵⁰ Abu Hurairah (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „See, kes hoolitseb lese või vaese eest, on nagu *muřäähid* (püüdleja, võitleja), kes võitleb Jumala tahte eest (püüdleb Jumala tahte poole) või nagu see, kes palvetab kogu öö ja paastub kogu päeva.” (Al-Bukhari 7/5353)

³⁵¹ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: „See tähendab kahepalgelised, kes palvetavad avalikkuse ees, kuid mitte omaette olles.” (At-Tabari 24:632)

Masruq ja Abu Ad-Duha on öelnud, et see käib nende palvetajate kohta, kes palvetavad väljaspool selle palve aega (At-Tabari 24:631)

See võib ka käia nende palvetajate kohta, kes alati oma palvega hiljaks jäävad või kes ei täida kõiki palve tingimusi, alustalasid ega kohustusi või kes palvetavad ilma palveks keskendumata. (Ibn Kathir, suura 107)

Vaata ka 4:142.

³⁵² Abu Yazid ütles: Ma kuulsin Abdullah bin Amrit (رضي الله عنه) ütlemas, et Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: ”Kes tahab, et inimesed tema tegudest kuuleksid, sellest kuuleb Jumal, kes kuuleb Oma loomingut, ja teeb temast põlatu ning alandatu.” (Ahmad 2:212)

108. SUURA - الكوثر - ĀL-KĀWṬĀR³⁵⁴ -

KÜLLUS (PARADIISIJÕGI) (3 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Tõesti, me oleme sulle (<i>Muhammed</i>) andnud <i>āl-kāwṭāri</i> (Küllusliku) ^{355 356} ^{357 358} ,	<i>innā ā'tajjnāākā l-kāwṭar.</i>	إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

³⁵³ Abu Al-Ubaydin küsis Ibn Masudilt (رضي الله عنه) *al-māā'uuni* kohta. Ta vastas: „See on see, mis inimesed üksteisele annavad, nagu kirves, pott, ämber ja muu sarnane.“ (At-Tabari 24:639)

³⁵⁴ Anas (رضي الله عنه) jutustas: Kord olime Jumala Sõnumitoojaga (صلى الله عليه وسلم) mošees ja ta jäi tukkuma. Seejärel tõstis ta pea ja naeratas. Me küsisime: „Oo Jumala Sõnumitooja, mis ajas sind naerma?“ Ta vastas: „Tõesti, mulle ilmutati üks suura.“ Seejärel luges ta ette: (suura 108) ja ütles: „Kas teate, mis on *āl-kāwṭār*?“ Me vastasime: „Jumal ja Tema Sõnumitooja teavad paremini.“ Ta vastas: „Tõesti, see on jõgi, mille mu Võimas ja Majesteetlik Isand on mulle lubanud ja selles on lõputult head. See on veekogu, mille äärde mu kogukond Viimsel Kohtupäeval tuuakse. Selle anumad on nii arvukad kui tähed taevas. Siis takistatakse üht Jumala sulast nende hulgast (sinna tulemast) ja ma ütlen: „Mu Isand, tõesti, ta on minu kogukonnast.“ Siis Ta (Jumal) ütleb: „Tõesti, sa ei tea, mida ta peale sind (usku) tõi.“ (Muslim 1:300)

³⁵⁵ Anas (رضي الله عنه) jutustas: Kui Prohvet (صلى الله عليه وسلم) tõsteti üles taevasse, ütles ta (kui oli tagasi tulnud): „Ma jõudsin jõe äärde, mille kaldad olid õõnsatest pärlitest telkidest. Ma küsisin Gabrielilt: 'Mis (jõgi) see on?' ja ta vastas: 'See on *Āl-Kāwṭār*'.“ (Al-Bukhari 6/4964)

³⁵⁶ Abu 'Ubaida jutustas: Ma küsisin Aishalt (رضي الله عنها) värsi kohta „Tõesti, me oleme sulle andnud *al-kawṭari*.“ Ta vastas: „*Āl-Kāwṭār* on Prohvetile (صلى الله عليه وسلم) antud jõgi, mille kaldad on õõnsad pärlid (telgid õõnsatest pärlidest) ja milles on lugematul arvul anumaid nagu tähti.“ (Al-Bukhari 6/4965)

³⁵⁷ Al-Bukhari on kirja pannud, et Abu Bishr jutustas: Sa'id bin Jubair ütles, et Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles *Āl-Kāwṭāri* kohta: „See on hea, mis Jumal on lasknud Oma Sõnumitoojale (صلى الله عليه وسلم) osaks saada.“ Ma ütlesin Said bin Jubairile: „Aga inimesed räägivad, et see on jõgi P?aradiisis.“ Said vastas: „Jõgi Paradiisis ongi osa heast, mis Jumal on oma Sõnumitoojale (صلى الله عليه وسلم) lasknud osaks saada.“ (Fath Al-Bari 8:603)

2	seega palveta oma Isanda poole ja ohverda (vaid Talle).	<i>fa-ṣalli li-rabbikā wanḥar.</i>	فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَحْرَ
3	Tõesti see, kes sind (Muhammed) vihkab, saab olema ära lõigatud (kõigest heast).	<i>innā šāʾni 'ākā huwa l-ābtar.</i>	إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

109. SUURA - الكافرون - ĀL-KĀĀFIRUUN^{359 360}

- USKMATUD (6 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r- raḥmāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ütle: Oo teie, kes te ei usu ³⁶¹ ,	<i>qul jā ājjuhā l- kāāfiruun.</i>	قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ
2	ma ei kummarda seda, mida teie kummardate	<i>lā ā 'budu mää tā 'buduun.</i>	لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ
3	ja teie ei ole kummardajateks	<i>wa lā āntum 'āābiduuna mää</i>	وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا

³⁵⁸ Ibn Umar (رضي الله عنهما) jutustas: Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Āl-Kāwṭār on jõgi Paradiisis, mille kaldad on kullast ja mis voolab pärlitel. Selle vesi on valgem kui piim ja magusam kui mesi.” (Ahmad 2:67)

³⁵⁹ Prohvet (صلى الله عليه وسلم) on öelnud, et see suura on širkist (polüteismist) lahtiütlemine sellele, kes seda retsiteerib. (hasan hadiith hadiithkogumikest Ahmad, Abu Dawud ja At-Tirmidhi)

³⁶⁰ Prohvet (صلى الله عليه وسلم) luges seda peatükki tihti sunna palvete (eriti hommikupalvele eelnevas ja päikeseloojangule järgnevas sunna palves) esimeses rakas, teises rakas aga peatükki 112. (Muslim 2:888, Muslim 1:502, Ahmad 2:24 ja 58, Ahmad 2:99 ja 94, Ibn Majah 1:363, An-Nasai 2:170)

³⁶¹ Jumal ilmutas selle suura Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) vastuseks Meka uskmatutele, kes pakkusid Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) rahu tingimusel, et nemad aasta jooksul kummardavad tema Jumalat ja Muhammed (صلى الله عليه وسلم) kummardab aasta jooksul nende jumalusi. Seega on selle suura sõnum esmajoones suunatud Meka uskmatuile, kuid käib ka kõigi muude maailma uskmatute kohta. (Ibn Kathir, suura 109)

	sellele, mida mina kummardan.	<i>ä 'bud.</i>	أَعْبُدُ
4	Ja mina ei saa kummardama seda, mida teie kummardate	<i>wa lāā ānāā 'āābidum-māā 'ābāttum.</i>	وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ
5	ja teie ei saa kummardama seda, mida mina kummardan.	<i>wa lāā āntum 'āābiduuna māā ā 'bud.</i>	وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَّا أَعْبُدُ
6	Teile jäägu teie usk ja minule minu oma.	<i>lāākum diinukum wa-lijā diin.</i>	لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

110. SUURA - النصر - AN-NAŠR³⁶² - VÕIT (3 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-raḥmāāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Kui on tulnud Jumala võit ning vallutus ³⁶³	<i>iḡdā žāā 'ā našru llaahi wa l-fātḥ.</i>	إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ

³⁶² Al-Bukhari on kirja pannud, et Ibn Abbas (رضي الله عنه) ütles: 'Umar võttis mind tihti vanade Badri (lahingu) meeste kohtumistele kaasa. Ühel neist oleks nagu minu (kohaloleku) vastu midagi olnud. Ta ütles: „Miks võtad sa (Umar) ta meie istungitele kaasa, kui meil endil on lapsed nagu tema (*samas vanuses*)?” 'Umar vastas: „Tõesti, ta on nende hulgast, kes teavad.” Ühel päeval kutsus ta nad ja palus mul nende sekka istuda ning ma arvan, et ta kutsus mind tol päeval nende hulka vaid oma sõnade tõestuseks. Ta ütles: „Mida oskate te öelda Jumala selle väite kohta: „Kui on tulnud Jumala võit ning vallutus ...” Osa neist ütles: „Meil kästakse Jumalat ülistada ja Temalt andestust paluda, kui Ta meid aitab ja meile võidu annab.” Osa neist vaikis ja ei öelnud midagi. Siis ütles ta ('Umar) mulle: „Kas sina ütled ka nii, Ibn 'Abbas?” Ma vastasin: „Ei.” Ta küsis: „Mida sina ütled?” Ma vastasin: „Jumal teatas Oma Sõnumitoojale sellega tema elu lõpust.“ Jumal ütles: „Kui on tulnud Jumala võit ning vallutus ...”, mis tähendab, et see on sinu elu lõpu tunnuseks, ”siis ülista oma Isanda kiitust ja palu Temalt andestust. Tõesti, Ta on Andestav.” 'Umar bin Al-Khattab ütles siis: „Ma ei tea selle kohta midagi muud, kui mis sa just ütlesid.” (Fath Al-Bari 8:606; sama kinnitavad ka Ahmad 1:217, Fath Al-Bari 8:605, Muslim 1:350, Abu Dawud 1:546, An-Nasai Al-Kubra 6:525, Ibn Majah 1:287)

			وَالْفَتْحُ
2	ja sa näed inimesi hulgaliselt Jumala usku sisenemas,	<i>wa ra'aita n-nāāsā jadḥuluuna fi diini llāāhi afwuāāžā.</i>	وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أُفْرَاجًا
3	siis ülista oma Isanda kiitust ja palu Temalt andestust. Tõesti, Ta on Andestav. ³⁶⁴	<i>fā-sābbiḥ bi-ḥāmdī rābbikā wa-stagfirh. innāhu kānā tāuwāābā.</i>	فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

111. SUURA - المسد - *ĀL-MĀSĀD*³⁶⁵ - PALMIKIUD (5 ājät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāāhi r- raḥmāāni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Hävigu Abu Lahabi ³⁶⁶ käed ja hävigu ta ise! ³⁶⁷	<i>tābbāt jādāā ābīi lāhābin wa tābb.</i>	تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ

³⁶³ Meka vallutus – Al-Bukhari on kirja pannud, et Amr Ibn Salamah ütles: Kui Meka vallutati, ruttasid kõik inimesed (*Araabia poolsaare elanikud*) Jumala Sõnumitooja juurde oma usku tunnistama. Mitmete piirkondade inimesed ootasid islami vastuvõtmisega, kuni Meka sai vallutatud. Inimesed ütlesid: „Jätke tema ja ta rahvas rahule. Kui ta nende üle võidu saavutab, siis on ta tõeline prohvet.” (Fath Al-Bari 7:616)

³⁶⁴ Masruq jutustas, et Aisha (رضي الله عنها) ütles: Oma elu lõpus ütles Jumala Sõnumitooja tihti: „Ülistus olgu Jumalal, kiitus olgu Jumalal! Jumal andestagu mulle, Tema poole pöördun ma kahetsuses.” Ja ta lisas: „Tõesti, mu Isand on mulle teada andnud, et ma näen oma kogukonnas märki ja kui ma seda näen, siis pean ma Tema kiitust ülistama ja Temalt andestust paluma, sest Ta on Andestav. Ja tõesti, ma olen seda (märki) näinud.” (Ahmad 6:35, Muslim 1:351)

³⁶⁵ Suura on tuntud ka *al-lahabi* (leek) nime all.

³⁶⁶ Prohveti (صلى الله عليه وسلم) onu, üks suurimaid islami vaenlasi.

			وَتَبَّ
2	Ei ta vara ega kasu ole abiks.	<i>māā āgnāā ‘ānhu māāluhu wa māā kāšāb.</i>	مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ
3	Ta saab põletatud lõõmava leegiga tules,	<i>sājašlaa nāāran ḡāātā lāhāb.</i>	سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ
4	nagu ka ta küttepuid kande ³⁶⁸ naine,	<i>w-āmra’ātuḥu ḥāmmāälātā l-ḥaṭab.</i>	وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ
5	kelle kaelas on palmikiust nõor ³⁶⁹ .	<i>fii žiidiḥāā ḥāblum- mim-māsād.</i>	فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَاوِدٍ

³⁶⁷ Ibn Abbas (رضي الله عنه) jutustas: Kui värss „Ja hoiata oma hõimu (O Muhammed) ...“ (26:214) ilmutati, läks Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) välja, ning kui ta oli Aš-Šafaa künka otsa roninud, hüüdis ta: „Jaa šabaaḥah!“ (araabiakeelne väljend, mida kasutati abi kutsumiseks või teiste tähelepanu ohule pööramiseks.) Inimesed küsisid: „Kes hüüab?“ Seejärel kogunesid nad ta ümber ning ta ütles: „Kas näete? Kui ma teile teataksin, et ratsanikud kappavad sellest künkast üles, kas siis usuksite mind?“ Nad vastasid: „Me pole iial su suust valet kuulnud.“ Ta ütles: „Ma olen teile vaid hoiatajaks saabuvast karmist karistusest.“ Abu Lahab ütles: „Et sa hävineks! Sa kutsusid meid kokku vaid selle pärast?“ Seejärel Abu Lahab lahkus ning ilmutati suura Āl-Māsād. (Al-Bukhari 6/4971)

³⁶⁸ Mujahid ütles: „küttepuid kande“ tähendab (araablase toleaege väljendi kohaselt), et ta laimas prohvetit (صلى الله عليه وسلم). (Al-Bukhari 6, 111. suura kommentaar)

³⁶⁹ See „palmikiust nõor“ on raudkett, mis asub põrgutules. (Al-Bukhari 6, 111. suura kommentaar)

112. SUURA - الإخلاص - ĀL-İHLAAS^{370 371} -

PUHTUS (4 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismillāhi r-rahmāni r-rahīm.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ütle: Ta on Ainus ³⁷² Jumal,	<i>qul hu allaahu äḥäd.</i>	قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ
2	Igavene ³⁷³ Jumal.	<i>allaahu ṣamad.</i>	اللَّهُ الصَّمَدُ
3	Ta ei ole eostanud ega eostatud	<i>lām jālid wa lām juulād.</i>	لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
4	ja Talle ei ole kedagi võrdset. ³⁷⁴ ³⁷⁵	<i>wa lām jakul-lā-hu kufuwan äḥäd.</i>	وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

³⁷⁰ Puhtus, (usu) puhastamine. Al-Bukhari ja Ahmad on edastanud, et Prohvet Muhammed (صلى الله عليه وسلم) ütles, et see suura on võrdne kolmandikuga Koraanist.

³⁷¹ Aisha (رضي الله عنها) jutustas: Iga kord, kui Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) magama läks, luges ta *suurat āl-iḥlāās* (112), *suurat āl-falaq* (113) ja *suurat ān-nāās* (114), seejärel puhus endale peopesadesse ja tõmbas need üle oma näo ja nende kehaosade, milleni ta käed ulatusid. Kui ta haigeks jäi, käskis ta mul tema jaoks sama teha. (Al-Bukhari 7/5748)

³⁷² Üks, Ainus, Jagamatu.

³⁷³ Iseseisev, Igavene, Kelle poole pöördutakse, Keda ei vaeva janu ega nälg.

³⁷⁴ Abu Said Al-Khudri (رضي الله عنه) jutustas: Üks mees kuulis teist retsiteerimas: „Ütle, Ta on Üks ja Ainus Jumal ...“ ja seda mitmeid kordi kordamas. Kui hommik kätte jõudis, läks ta Prohveti (صلى الله عليه وسلم) juurde ja teavitas teda sellest, kuna ta leidis, et vaid selle suura retsiteerimine ei ole piisav. Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Selle nimel, kelle käes on mu hing, see võrdub kolmandikuga Koraanist.“ (Al-Bukhari 9/7374)

³⁷⁵ Abu Huraira (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Jumal ütles: ”Aadama poeg valetab Minu kohta, kuigi tal ei ole selleks õigust. Ta teotab Mind, kuigi tal ei ole selleks õigust. Mis puutub Minu kohta valetamisse, siis see on tema ütlemine, et Ma ei loo teda uuesti, nagu ma ta esimest korda lõin. Tegelikult on uuesti loomine sellele lihtsam, kes on juba kord loonud. Mis puutub Minu teotamisse, siis see on tema ütlemine, et Ma olen eostanud poja (või lapsed), kuigi ma olen Üks ja Ainus, Iseseisev ja Igavene, Ma ei eosta ega ole ka eostatud ja Minule ei ole kedagi võrdset.“ (Al-Bukhari 6/4974)

113. SUURA - الفلق - *ÄL-FALAQ*³⁷⁶ 377 -

KOIDIK (5 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismilläähi r-raḥmääni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ütle: Ma otsin kaitset koidiku Isandalt	<i>qul a'udū bi-rabbi l-falaq.</i>	قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ
2	kurja eest, mis Ta on loonud	<i>min šārri mää ḥalaq.</i>	مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ
3	ja ḡääsiq ³⁷⁸ kurja eest, kui see (öös) varjub	<i>wa min šārri ḡääsiqin iḡa waqab.</i>	وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ
4	ja sõlmedesse puhujate ³⁷⁹ kurja eest	<i>wa min šārri n-naḥḥāḥiṭi fi l-'uqad.</i>	وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ
5	ja kadede kurja eest, kui ta	<i>wa min šārri ḥāsiḍin iḡā ḥāsād.</i>	وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

³⁷⁶ Zirr bin Hubaish jutustas: Küsisin Ubayy bin Kabilt: „Oo Abu Al-Mundhir, sinu vend Ibn Mas'ud ütles, et *mu'awwiḡāṭ* (Koraani kaks viimast suurat, kus otsitakse Jumalalt kaitset) ei kuulu Koraani.“ Ubayy vastas: „Ma küsisin Jumala Sõnumitoojalt (صلى الله عليه وسلم) nende kohta ja ta vastas: ”Nad on mulle ilmutatud ja ma olen nad ette lugenud (osana Koraanist).“ Ubayy lisas: „Seega me üteme nii, nagu Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on öelnud.“ (Al-Bukhari 6/4977)

³⁷⁷ Aisha (رضي الله عنها) jutustas: Iga kord, kui Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) magama läks, luges ta *suurat āl-iḥlās* (112), *suurat āl-falaq* (113) ja *suurat ān-nāās* (114), seejärel puhus endale peopesadesse ja tõmbas need üle oma näo ja nende kehaosade, milleni ta käed ulatusid. Kui ta haigeks jäi, käskis ta mul tema jaoks sama teha. (Al-Bukhari 7/5748)

³⁷⁸ Ibn Kathir toob selle värsi seletuseks välja erinevaid versioone erinevatest *hadiith*idest: 1. „ḡääsiq“ on öö ning kui see „waqab“ tähendab päikese loojumist (At-Tabari 12:748, 749), 2. „ḡääsiq“ on täht, mille kohta vanad araablased ütlesid, et kui see loojus, siis haigete hulk tõusis ning kui see tõusis, siis haigete hulk langes (At-Tabari 12:149), 3. „ḡääsiq“ on kuu (Ahmad 6:61, At-Tirmidhi no. 3366)

³⁷⁹ Nõidade, maagide (At-Tabari 12:750, 751)

	kadestab.		حَسَدَ
--	-----------	--	--------

114. SUURA - الناس - ÄN-NÄÄS^{380 381} -

INIMESED (6 äjät)

	Jumala, kõige Armulisema, Halastavama nimel.	<i>bismilläähi r-raḥmääni r-raḥiim.</i>	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
1	Ütle: Ma otsin kaitset inimeste Isandalt,	<i>qul ä 'uḡlu bi-rabbi n-nääs.</i>	قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ
2	inimeste Valitsejalt ³⁸² ,	<i>mäliki n-nääs.</i>	مَلِكِ النَّاسِ
3	inimeste Jumalalt ³⁸³ ,	<i>iläähi n-nääs.</i>	إِلَهِ النَّاسِ
4	Taganeva ³⁸⁴ sosistaja (saatana) kurja eest ³⁸⁵ ,	<i>min šarri l-waswaasi l-ḥannääs.</i>	مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ

³⁸⁰ Zirr bin Hubaish jutustas: Küsisin Ubayy bin Kabilt: „Oo Abu Al-Munḍir, sinu vend Ibn Mas'ud ütles, et *mu'awwiḡḡāat* (Koraani kaks viimast suurat, kus otsitakse Jumalalt kaitset) ei kuulu Koraani.“ Ubayy vastas: „Ma küsisin Jumala Sõnumitoojalt (صلى الله عليه وسلم) nende kohta ja ta vastas: „Nad on mulle ilmutatud ja ma olen nad ette lugenud (osana Koraanist).“ Ubayy lisas: „Seega me ütleme nii, nagu Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on öelnud.“ (Al-Bukhari 6/4977)

³⁸¹ Aisha (رضي الله عنها) jutustas: Iga kord, kui Jumala Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) magama läks, luges ta *suurat äl-iḥlääs* (112), *suurat äl-falaq* (113) ja *suurat än-nääs* (114), seejärel puhus endale peopesadesse ja tõmbas need üle oma näo ja nende kehaosade, milleni ta käed ulatusid. Kui ta haigeks jäi, käskis ta mul tema jaoks sama teha. (Al-Bukhari 7/5748)

³⁸² Abu Huraira (رضي الله عنه) jutustas: Prohvet (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Ülestõusmispäeval haarab Jumal kogu maa, rullib taeva Oma Parema Käega kokku ja ütleb: ”Mina olen Kuningas. Kus on maa kuningad?“ (Al-Bukhari 9/7382)

³⁸³ Selles suuras, nagu ka Al-Fatihas, on ära märgitud Jumala kolm tunnust: 1. Ta on *rabb* (Isand), st kõige Looja, Hoidja, Kaitsja jne, 2. Ta on *mälik* (Kuningas), st kõik kuulub Talle ning on Tema käsu all, 3. Ta on *ilääh* (Jumal), st kõik peavad ainsana Teda teenima ning kummardama. (Ibn Kathir 10/113-114)

			الْحَتَّاسِ
5	kes sosistab inimeste rinda,	ällä <i>ḡ</i> juwaswisu fii ṣuduuri n-nāās.	الَّذِي يُوسَّسُ فِي صُلُورِ النَّاسِ
6	inimeste ja džinnide seast ³⁸⁶ .	min äl-žinnāti wan-nāās.	مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

MIKS ON HADIITHID KORAANI MÕISTMISEKS OLULISED?

Sunna on Koraani lahtiseletus. See on koostatud kogudes Prohveti (صلى الله عليه وسلم) õigeid *hadiithe* ja nende *hadiithide* tähendusi hilisemate õpetlaste poolt. Sunna ei ole mõiste, millega saaks tegeleda Koraanist eraldi. Koraanis on kirjas, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) võtab ära rasked koormad, teeb reegleid, õpetab *ummat* (kogukonda) tundma Koraani selgeid ja peidetud tähendusi. Kui vaadata sunna tavasid, siis näeme, et Prohvet (صلى الله عليه وسلم) andis väga erinevate teemade kohta palju infot. Seda infot on hiljem tõlgendanud selle aja õpetlased ja nende tavade kasutus on jätkunud igapäevaelus ning kandunud meile põlvest põlve edasi.

³⁸⁴ Saatan sosistab inimesele, ässitades teda kurjale, ning kui inimene meenutab Jumalat või allub saatana sosinale, saatan taganeb. (At-Tabari 24:709, 710)

³⁸⁵ Abu Huraira (رضي الله عنه) jutustas: Jumala Sõnumitooja (رضي الله عنه) ütles: „(Põrgu)tuld ümbritsevad kõiksugused ihad ja kired, samal ajal kui Paradiisi ümbritsevad igasugused eameeldivad ja ebaihaldusväärsed asjad.“ (*oma ihade järgimine viib Põrgusse ning heade tegude tegemine, mis võib olla küll raske ja ebaseameeldiv, viib Paradiisi*) (Al-Bukhari 8/6487)

³⁸⁶ Halvale teele võivad meid viia nii inimesed kui ka džinnid. Prohvet Muhammed (صلى الله عليه وسلم) ütles: „Ei ole ühtki teist, kellele ei oleks kaaslast (saatanat) määratud.“ Nad (Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslased) küsisid: „Kas ka sulle, oo Jumala Sõnumitooja?“ Ta vastas: „Jah, kuid Jumal on mind tema vastu aidanud ning ta on islami vastu võtnud, seega käsib ta mul vaid head teha.“ (Muslim, Ibn Kathir, suuraad 113-114)

Jumal ütleb suuras Al-Imran, et Prohvetil (صلى الله عليه وسلم) olid vastavad omadused Koraani õpetamiseks ja inimkonna puhastamiseks:

„Tõepoolest, Ta andis usklikele armu, kui Ta tõstis nende hulgast üles Sõnumitooja, ühe nende endi seast, kes deklameeris neile Tema sõnumit ja puhastas neid, ning õpetas neile seda Raamatut ja seda Tarkust, kuigi enne seda olid nad tõepoolest eksinud.“ (3:164).

Vaadakem fraasi „õpetas neile seda Raamatut ja seda Tarkust“. „Selle raamatu“ all on mõeldud Koraani ja „selle tarkuse“ all Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sunnat, sest just sunna seletab lahti Koraani ja selle, mis seal kirjas on. Ei ole võimalik mõista Koraani ja praktiseerida selle nõudeid täiuslikult, kui ei järgita Jumala Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sunnat. Islam on terviklik vaid Koraani ja sunnaga. Ajal, mil Koraan ilmutati, õppisid ja praktiseerisid inimesed Prohveti (صلى الله عليه وسلم) ümber religiooni nõudmisi, nagu Jumala poolt nõutud, tehes seda Prohveti (صلى الله عليه وسلم) poolt antud eeskuju (sunnat) kohaselt. Prohvet (صلى الله عليه وسلم) on tõepoolest oma eluga olnud väga oluline eeskuju – ta täitis religiooni nõudmisi, et me mõistaksime Koraani.

Salaat (rituaalne palvetamine) on siin selgeks näiteks, et mõista islami nõudmisi. Nagu teada, on islamis kohustuslik palvetada 5 korda päevas ja Koraanis on värssed, mis viitavad sellele, kuidas seda teha ning kuidas end palveks puhastada (*wudu*). Siiski on seda täpselt võimalik mõista vaid siis, kui vaatame sunnat, sest Koraani värssides ei ole täpset infot palvetamise viisi kohta, selle kohta, mida palves öelda, kuidas mehed ja naised peavad palvet sooritama, palve olulisuse, enda puhastamise üksikasjade ja selle kohta, mis puhastuse nullib jne. Need detailid saame teada sunnast. Koraanis on mitmes kohas öeldud, et tuleb „õigesti palvetada“. Kuidas me ilma sunnata teaksime, milline on „õige palvetamine“?

„Kui sa oled sooritanud palve, meenuta Jumalat seistes, istudes ja nõjatudes. Ja kui sa oled turvalises kohas, järgi õiget palvetamist. Kindlatel tundidel palvetamine on usklitele kohustuseks.“ (4:102) (Vt ka 9:18; 2:177, 14:37, 14:40) Jumal lisab teistes suurades, et need, kes õigesti palvetavad, on „siirad, jumalakartlikud” (2:177) ja „vaid nemad on õigel teel” (9:18).

Teise näitena võib tuua Prohveti (صلى الله عليه وسلم) soovitused reedese päeva kohta ja selle, mida ta ütles reedese palvuse kohta. Puhtuse, toitumise, tagasihoidlikkuse ja muu kõrval, mis on meile parim, on Koraanis mainitud ka kohustusi nagu paastumine, enda puhastamine ja palverännak (hadž). Kuna nende sooritamise kohta puudub Koraanis detailne info, tuleb see jälle leida sunnast ehk vaadata, kuidas Prohvet (صلى الله عليه وسلم) seda tegi.

Sunna on mõjutanud moslemite elu läbi ajaloo, kujundades nende Jumala teenimise tavasid. Alates meie Prohveti (صلى الله عليه وسلم) ajast, millest on möödunud sadu aastaid, on moslemid Jumalat teeninud kooskõlas sunnaga. Viis korda päevas palvetamist, paastumist, almuseandi ja ohverdamist on praktiseeritud sadu aastaid muutumatul kujul ning selliste teemade üle vaidlemine, nagu palvekordade ajad, *rakade* (palveühikute) arv jne on täiesti ebavajalik. Need kõik on kohustuslikud Jumala teenimise viisid, mille detaile on kirjeldatud sunnas. Koraan sisaldab mitmeid värsse selle kohta, et Prohvetit (صلى الله عليه وسلم) tuleb järgida:

„Tõepoolest oleme saatnud sind (prohvet) tunnistajana ja heade sõnumite toojana ning hoiatajana, et sa (inimkond) võiksid uskuda Jumalasse ja tema Sõnumitoojasse ja võiksid teda (prohvetit) aidata ja järgida; ja et sa võiksid kuulutada Tema ülistust, hommikul ja õhtul. Tõepoolest need, kes vannuvad sulle (prohvet) truudust, vannuvad truudust Jumalale; Jumala käsi on üle nende käte.

Seetõttu, igaüks kes murrab oma usku, murrab seda vaid enese hinge vigastamiseks ja igaüks, kes täidab seda, mida on Jumalale lubanud, sellele tagab Ta väärrika tasu.” (48: 8-10)

„Igaüks, kes kuuletub Sõnumitoojale, kuuletub tõepoolest Jumalale. Kuid sellele, kes pöördub tagasi, ei ole Me saatnud sind (Muhammed) valvuriks.” (4: 80)

Millele tuleks tähelepanu pöörata, on kuuletumine Sõnumitoojale (صلى الله عليه وسلم). See näitab, et Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) järgimine, teisisõnu tema nõudmiste ja reeglite täitmine, on Jumala poolt tehtud meile kohustuslikuks. Vaadates värsse, näeme, et meie Prohvetil (صلى الله عليه وسلم) on õigus lubada ja keelata lisaks sellele, mis on juba lubatud või keelatud Koraanis. Näiteks **„Mida iganes Sõnumitooja sulle annab, nõustu sellega, ja mida iganes ta sulle keelab, hoia end sellest. Ja austa Jumalat, tõepoolest Ta on karistuses range.” (59:7).** Samuti on värssides juttu sellest, kuidas usklikud, mingit teemat halvasti mõistes, oma küsimustega Prohveti (صلى الله عليه وسلم) poole pöördusid ja Prohvet (صلى الله عليه وسلم) nende eest otsustas.

Koraanis on Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kohtumõistjaks olemisele vastuseisjate ning tema otsuste mitteaktsepteerijate kohta öeldud järgnevat:

„Kui Jumal ja tema Sõnumitooja on midagi otsustanud, ei ole usklikul, olgu ta siis mees või naine, selle otsuse suhtes mingit valikuvõimalust. Ja igaüks, kes ei kuuletu Jumalale ja tema Sõnumitoojale, on tõepoolest valel teel.” (33: 36)

Nagu näha, nõuab Jumal oma värssides rangelt Prohvetile (صلى الله عليه وسلم) kuuletumist. Seetõttu on võimalik islamit järgida vaid kasutades Koraani koos sunnaga. Antud teemat puudutavad selgitused värssides on

kindlad ja selged. Seega on sunna kõrvalejätmine Koraani olemusega täielikus vastuolus.

Imaam Malik, üks suurimaid islami õpetlasi, on öelnud: „Prohveti sunna on kui Noa laev – kes sellesse astub, jõuab halastuseni, ja kes sellest keeldub, on uppunud.“

ÕPETLASTE SELGITUSI

MIKS ON *HADIITHID* TÕESTUSEKS?

Küsimus: Miks Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sõnu saab samuti tõendusmaterjalidena kasutada?

Vastus: *Hadiithid* võivad kinnitada midagi, mis on juba Koraanis kirjas, nagu näiteks palve, zakaat jne, või anda üksikasjalikke seletusi Koraani üldiste käskude kohta, nagu näiteks mitu *rakat* iga palve on, kui palju peab zakaati maksma, mida palverännakul tehakse jne. *Hadiithid* võivad lahti seletada ka selliseid käske, mida Koraanis ei ole, nagu näiteks naise ja tema tädiga samal ajal abielus olemise keeld.

Jumal ilmutas Oma Sõnumitoojale Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) Koraani ja andis käsu selle sisu inimestele lahti seletada: „... Ja Me saatsime sulle alla Meenutaja (Koraani), et seletaksid inimestele, mis neile on saadetud ja et nad võiksid (selle üle) mõelda.“ (16:44).

Ka *hadiithid* ehk Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) õpetus on ilmutus Jumalalt. Jumal ütleb Koraanis: „Ei ole eksinud teie kaaslane (*Muhammed*) ega eksitatud. Ka ei räägi ta (*iseenda*) soovist. See on vaid (*talle*) saadetud ilmutus.“ (53:2-4)

Kuna Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) tõi kohale sõnumi, mis tema Isand tal käskis tuua, on temale kuuletumine meile kohustuseks: „Igaüks, kes kuuletub Sõnumitoojale, on tõepoolest Jumalale kuuletunud ...“ (4:80)

Kes aga Jumalale ja Tema Sõnumitoojale (صلى الله عليه وسلم) ei kuuletu, on halba teinud vaid iseendale: „Ja igaüks, kes ei kuuletu Jumalale ja Tema Sõnumitoojale ja ületab Tema poolt seatud piirangud, selle viskab Ta igaveseks tulle ja ta saab tundma häbistavat piina.“ (4:14)

Kui Jumal ja Tema Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) on midagi otsustanud, siis ei ole kellegi asi, olgu ta mees või naine, rikas või vaene, haritud või harimatu, seda asja omasoodu muuta: „Usklikul, olgu ta siis mees või naine, ei ole asjades enam mingit valikuvõimalust, kui Jumal ja Tema sõnumitooja on midagi otsustanud. Ja igaüks, kes ei kuuletu Jumalale ja Tema sõnumitoojale, on selgelt eksinud.“ (33:36)

Seega ei saa keegi end moslemiks pidada, ilma Jumala ja Tema Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) käske omaks võtmata. Selle usk, kes Sõnumitooja (صلى الله عليه وسلم) seletusi ja käske millekski ei pea, on kas nõrk või sootuks olematu.

„Usool al-Deen al-Islami“, Šeik Muhammad ibn Ibraaheem al-Tuwayjri

ÕIGED HADIITHID ON SAMUTI ILMUTUS JUMALALT

Küsimus: Miks ei ole sunna nagu Püha Koraan? Miks on näiteks mõnest *hadiithist* Sahih Al-Bukharis üks variant, Sahih Muslimis aga veidi teine variant? Mis on sunna ja Püha Koraani vahe? Kas sunna on osa ilmutusest Prohvet Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) või on tegemist vaid ta enda sõnade ja tegudega?

Vastus: On väga oluline, et iga moslem teaks, et sunna, mis koosneb Prohveti (صلى الله عليه وسلم) tegudest ja sõnadest, on üks osa kaheosalisest ilmutusest Jumalalt. Jumal ise on Koraanis öelnud: „Ka ei räägi ta (*iseenda*) soovist. See on vaid (*talle*) saadetud ilmutus.“ (53:3-4)

Kuna sunna on teine osa kaheosalisest ilmutusest, siis Jumal kaitseb ka seda, nagu ta on lubanud kaitsta Koraani: „Tõesti, Meie saatsime Meenutaja ja Me kindlasti kaitseme seda (*rikkumise eest*).“ (15:9)

Jumal kinnitab meile, et Tema Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sõnad on ilmutus ja ilmutus on meile meenutajaks ning meenutajat on Jumal lubanud kaitsta. Seega ei ole loogiline, et Jumal laseks Oma Prohvetil (صلى الله عليه وسلم) öelda midagi, mis meid Tema seaduses eksiteele viiks, nagu ei ole ka loogiline, et Jumal laseks Oma õpetusel kaduma minna, kui Ta on Koraanis lubanud seda kaitsta.

Kui juba on kindlaks tehtud, et sunna on osa jumalikust ilmutusest, on oluline ka märkida, et sunna ja Koraani vahel on vaid üks oluline erinevus: Koraan on Jumala otsene sõna, mis ilmutati Prohvetile (صلى الله عليه وسلم) sõna-sõnalt, samal ajal kui sunna ei ole mitte Jumala otsene sõna, vaid ilmutus, milles on oluline, et mõistaksime selle tähendust.

Kui me juba seda erinevust mõista suudame, mõistame ka, et sunna edasiandmise mõte ei ole mitte Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sõna-sõnaline tsiteerimine, vaid tema seletuste mõistmine.

Küsija poolt näiteks toodud samad *hadiithid* erinevas variandis ei viita mitte sunna halvale säilimisele või *hadiithide* valelikkusele, vaid pigem on erinevate inimeste poolt edasi antud *hadiithid* samast juhtumist vaid veidi erineva sõnastusega, kuid mõte jääb samaks.

Mis põhjustel esinevad *hadiithid* erinevas vormis või erineva sõnastusega?

1. Mitu juhtumit – Erinevate versioonide olemasolu ei tõesta kuidagi *hadiithide* valelikkust, kui nende tähendus on sama, kuna on tõestatud, et kui Prohvet (صلى الله عليه وسلم) midagi seletas, kordas ta sama infot alati kolm korda, seega võisid erinevad *hadiithi* edastajad edastada just selle korra järgi, mida nemad kuulsid. Selline erinevus ei tähenda, et *hadiith* oleks nõrk, kui tähendus jääb samaks.

2. Edasi on antud tähendus – See on peamine põhjus, miks erinevate edastajate poolt edastatud sama *hadiith* on veidi erinev. *Hadiithi* edastamise juures on oluline edasi anda selle mõte, mitte aga Prohvetit (صلى الله عليه وسلم) sõna-sõnalt tsiteerida. *Hadiithide* sõnastus ei kuulu austamisele nagu näiteks Koraani oma, mis on sõna-sõnalt Jumalalt.

Kindlustamaks, et edasiandja on *hadiithi* õige mõtte edastanud, peavad *hadiithi* õpetlased *hadiithi* õigeks vaid juhul, kui selle on edastanud keegi, kes on araabia keeles väga pädev. Seejärel võrreldakse seda *hadiithi* mõne teise samateemalise kindla *hadiithiga*. Nii on võimalik väga edukalt vigased *hadiithid* üles leida.

3. Edastaja on *hadiithi* lühendanud – On ka hulganisti juhtumeid, kus *hadiithi* edastaja on küll terve *hadiithi* meelde jättnud, kuid teatud situatsioonis on ta sellest lahti seletanud vaid osa, muus olukorras aga terve *hadiithi* (näiteks Sahih Al-Bukhari 714, 715, 1229).

4. Vead – Üks edastajatest võis *hadiithi* seletamisel teha vea ja edasi anda mõtte, mis on teiste edastajate omast erinev. Sellist viga on väga lihtne üles leida, kui erinevate edastajate samateemalisi *hadiithe* omavahel võrrelda. See ongi olnud *hadiithi*õpetlaste üks suurimaid ülesandeid.

Islam Q&A

KAS KÕIKI HADIITHE VÕIB USALDADA?

Küsimus: Kas kõiki *hadiithe* võib usaldada?

Vastus: Prohvetile (صلى الله عليه وسلم) omistatud *hadiithidest* on osa *sahiih* (õiged). Nende puhul ei ole mingit kahtlust, et tegemist on Prohveti (صلى الله عليه وسلم) sõnadega. On ka *hadiithe*, mis on *daiif* (nõrgad). Nende puhul esineb ühel või teisel põhjusel kahtlusi. Õpetlased teavad, millised *hadiithidest* on õiged ja millised nõrgad. Osad *hadiithikogumikud*, nagu näiteks Sahih Al-Bukhari ja Sahih Muslim, on kokku pandud ainult õigetest *hadiithidest*, kuid samas on palju teisi raamatuid, kust võib leida nii õigeid kui nõrku *hadiithe*. Selleks, et õigete ja nõrkade *hadiithide* vahel vahet teha, tuleks end kurssi viia *hadiithiteadusega*, kuna nii on algajadki õpilased suhteliselt kiiresti võimelised õigeid ja nõrku *hadiithe* ära tundma.

Šeik ‘Abd al-Kareem al-Khudayr

VALED HADIITHID

Küsimus: Kuidas ära tunda, kas *hadiith* on õige või vale?

Vastus: Vale *hadiithi* võib ära tunda, vaadates selle *isnaadi* (edastajateketi) ja teksti. Kui edastajateketis on näiteks keegi, kes on tuntud kui valetaja, on *hadiith* automaatselt valeks klassifitseeritud. Samuti ei loeta *hadiithi* õigeks, kui edastajateketis on edastajate vahel keegi puudu või kui ei ole kindlaid teadmisi sellest, et kaks kõrvuti olevat edastajat oleksid kunagi kokku saanud. Kriteeriume edastajateketile on veelgi.

Ka teksti järgi saab *hadiithi* õigsust määrata mitmel viisil. Kõigepealt on kõik *hadiithid*, mis on vastuolus Koraaniga, automaatselt valed. Valedeks loetakse ka *hadiithe*, mis lähevad vastuollu mõne teise õige *hadiithiga*.

*Hadiith*iteaduse õpetlased, kes on sellel alal spetsialiseerunud, tunnevad hästi sunnat, Prohveti (صلى الله عليه وسلم) elulugu, õpetust, käske ja keelde, tema ütlusi, seda, mis talle meeldis ja mis mitte – nad oleksid justkui tema (صلى الله عليه وسلم) kõrval elanud ning seega oskavad tihti ka ilma edastajateketti või Koraani abiks võtamata öelda, kas antud *hadiith* on õige või vale. Tavamoslemid peaksid end aga õige ja vale *hadiithi* vahel vahet tegemiseks kurssi viima kas või kõige elementaarsemate õige *hadiithi* kriteeriumitega.

Islam Q&A

RAAMATUD EDASTAJATEKETTIDE KOHTA

Küsimus: Millistest raamatutest või arvutiprogrammidest võiks *haidthide* õigsuse kohta teada saada?

Vastus: *Hadiithide* õigususe kontrollimiseks on mitmeid kasulikke raamatuid. Osades nendest on *hadiithid* seatud teemade järgi järjekorda, teistes esimese sõna järgi, kolmandates jälle edastajate nimede järgi.

Näiteks võib tuua:

Saheeh al-Jaami’ al-Sagheer ja Da’eef al-Jaami’ al-Sagheer (Al-Albani) – *hadiithi* esimese sõna järgi tähestiku järjekorras.

Irwa’ al-Ghaleel fi Takhreej Ahaadeeth Manaar al-Sabeel (Al-Albani), Al-Talkhees al-Habeer fi Takhreej Ahaadeeth al-Raafa’i al-Kabeer (Al-Haafiz Ibn Hajar al-‘Aqsallaani) ja Nasab al-Raayah fi Takhreej Ahaadeeth al-Hidaayah (Haafiz al-Zayla’i) – *fiqhi* teemade järgi.

Tuhfat al-Ashraaf bi Ma’rifat al-Atraaf (Al-Haafiz al-Mazzi) – edastajate nimede järgi tähestiku järjekorras.

Ka arvutiprogramme on päris palju; neist kõige kasulikumad on ehk Burnamaj al-Hadeeth al-Shareef (Harf company), Burnamaj al-Mawsoo'ah al-Dhahabiyyah li'l-Turaath ja Burnamaj al-Mawsoo'ah al-Shaamilah.

Islam Q&A

HADIITHIKOGUMIKE REGISTER

Islam on väga täpne ja teaduslik usk. Seetõttu peaks iga moslem ka alati teadma, kust pärinevad tema teadmised ja kes on need talle edastanud. Vaid nii saame oma teadmiste tõepärasuses kindlad olla.

Siinkohal tutvustame lühidalt neid kogusid, mida oleme kasutanud Koraani viimase *džuzi* (kolmekümnendik Koraanist) värsside seletamisel.

Hadiithikogud võib kokku võtta järgnevas selgitavas tabelis:

Kuus <i>hadiithikogude</i> kaanonisse kuuluvat kogu (<i>al-kutub as-sitta</i>):	„Sahih al-Bukhari“, „Sahih Muslim“, „Sunan An-Nasai al-Sughra“, „Sunan Abu Dawud“, „Sunan At-Tirmidhi“, „Sunan ibn Majah“
Olulised kogud:	„Al-Muwatta“, „Musannaf Abd Ar-Razzaq“, „Musnad Ahmad ibn Hanbal“, „Sunan Al-Darimi“, „Sahih ibn Khuzaymah“, „Sahih Ibn Hibban“, „Al-Mustadrak ala As-Sahihain“, „Mawduat Al-Kubra“
Vähemolulised kogud:	„Riyadh as-Salihin“, „Masabih As-Sunnah“, „Mishkat Al-Masabih“, „Majma Al-Zawaid“, „Bulugh Al-Maram“, „Kanz Al-Ummal“
<i>Hadiithikogude</i> tüübid:	<i>sahih</i> („õige“, „autentne“ – kogu, kus on vaid autentsed <i>hadiithid</i>), <i>musnad</i> („toetatud“ ehk kindla edastajateketiga – <i>hadiithikogu</i> , kus <i>hadiithe</i> klassifitseeritakse nende edastajate

	järgi), väljamõeldud <i>hadiithide</i> kogud, <i>musannaf</i> („peatüki järgi klassifitseerimine“ – kogud, kus <i>hadiithe</i> klassifitseeritakse teemade järgi; kasutatuim), <i>az-zawa'id</i> (kogu, mis on kokku pandud nõ „üksikutest“ <i>hadiithidest</i> , mida võib leida ühes, kuid mitte teistes <i>hadiithikogudes</i>)
Kommentaariid:	näiteks „Fath Al-Bari“ („Sahih Al-Bukhari“ seletus)
<i>Hadiithiterminoloogia ja hadiithiteadus:</i>	„Muqaddimah ibn As-Salah fi Ulum Al-Hadiith“, „Vastuoluliste <i>hadiithide</i> interpreteerimine“
Bibliograafilised hinnangud:	„At-Tarikh Al-Kabir“, „Al-Kamal fi Asma Ar-Rijal“

ABDUR-RAZZAQ – viide **Abd Ar-Razzaq ibn Hammam ibn Nafi As-Sanani** *hadiithikogule* „**Musannaf**“. Abd Ar-Razzaq (126 AH–211 AH) oli sunni *hadiithi*õpetlane, kes elas Jeemeni pealinnas Sanas. Õppis paljude õpetlaste käe all ka Mekas, Mediinas, Süürias ja Iraagis. Imaam Al-Bukhari pidas kõiki Abd Ar-Razzaqi edastatud raamatust loetud *hadiithe* autentseteks, aga peast öeldud *hadiithide* kohta tahtis ta lisatõendeid. Ka imaam Muslim on öelnud, et külastas Abd Ar-Razzaqit enne seda, kui viimane pimedaks jäi, ja pidas tema loetud *hadiithe* autentseteks, kuid nende teadmisi, kes tema mälu järgi õppisid, nõrgaks.

Abd Ar-Razzaqi „Musannaf“ („Kategoriseeritud“) on väga varajane *hadiithikogu*, mis sisaldab hulgaliselt otse Muhammedilt (صلى الله عليه وسلم) ning Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslastelt ja varajastelt islamiõpetlastelt pärit *hadiithe*. *Hadiithikogu* on üles ehitatud islami õigusteaduse kategooriate järgi. Kogu *hadiithid* pärinevad põhiliselt Mamar ibn Rashidilt, Ibn Jurajilt ja Sufyan Al-Thawrilt, kuid seal on

veidi ka Sufyan ibn Uyayna, Abu Hanifa, Malik ibn Anasi ja teiste *hadiithikogujate* edastatud *hadiithe*.

ABU DAWUD – viide **Abu Dawud Sulaiman ibn Ashath Al-Azadi Al-Sijistani** *hadiithikogule* „**Sunan Abu Dawud**“. Abu Dawud (817–888) oli tuntud Khurassi *hadiithikoguja*, kelle „**Sunan Abu Dawud**“ kuulub kuue kanoonilise *hadiithikogu* hulka. Ta sündis Sijistanis, tänapäeva Edela-Afganistanis, ja reisis palju ringi, näiteks Iraagis, Egiptuses, Süürias, Saudi Araabias, Khurasanis Nishapuris ja Marvis. Teda huvitas põhiliselt õigusteadus ja seetõttu keskendub tema *hadiithikogu* seadusi puuduvatele *hadiithidele*. Oma kogu 4800 *hadiithi* valis ta 50 000 hulgast. Tema kogu *hadiithid* on enamikus *sahih*, välja arvatud juhul, kui need on vastupidiselt märgistatud. See eripära eristab Abu Dawudi kogu ka „*Sahih Al-Bukharist*“ ja „*Sahih Muslimist*“, mis sisaldavad ainult *sahih hadiithe*. Kokku kirjutas Abu Dawud 21 raamatut, kuid „**Sunan Abu Dawud**“ on tema peateos.

AD-DURR AL-MANTHUR – viide **Jalal Ud-Din As-Suyuti** Koraani *tafsiirile* (seletusele), mille täispealkiri on „**Ad-Durr Al-Manthur fi Tafsir Bil-Mathur**“ („Laialipillutud pärlid, tekstisisene seletus“). As-Suyuti (1445–1505), keda tuntakse ka Ibn Al-Kutubi (Raamatute Poja) nime all, oli Egiptuse kirjanik, religioosne õpetlane ja islami õigusteaduse ekspert ning õpetaja, kelle tööd hõlmavad väga mitmeid islami teoloogia alasid – temast on maha jäänud vähemalt üks raamat igas islamiteaduse valdkonnas. Oma esimese raamatu kirjutas ta juba 17-aastaselt ja enamik tema töid kogus kuulsust juba ta eluajal. Ta kuulus šafi'i koolkonda. Muu hulgas on ta ka õpetanud araabia keelt, *hadiithiteadust* ja tal oli õigus väljastada *fatwasid*. Tema tuntud „**Ad-Dur Al-Manthur**“ annab iga Koraani lõigu kohta eraldi seletuse Prohveti (صلى الله عليه وسلم), tema kaaslaste (رضي الله عنهم) ja järgijate jutustuste kaudu. As-Suyuti kogus iga

Koraani lõigu kohta kokku nii palju seletusi kui võimalik. Tema *tafsiir* erineb näiteks At-Tabari omast selle poolest, et As-Suyuti väldib enda arvamuse väljendamist ja isiklikku tõlgendust.

AHMAD – viide **Ahmad ibn Muhammad ibn Hanbal Abu Abdallah Al-Shaybani** *hadiithikogule „Musnad Ahmad ibn Hanbal“*. Ahmad ibn Hanbal oli oluline islami õpetlane ja teoloog, kelle järgi on nime saanud ka hanbali koolkond. Oma „Musnad Ahmad ibn Hanbalis“ kogus ta kokku *hadiithid*, mida õpetlased varem olid tõendina kasutanud. Osa õpetlaste arvamuse kohaselt on selles kogus ka teatud hulk lisandite ja segatud edastajakettidega *hadiithe*. Üks küsimus seoses Ahmad ibn Hanbali *hadiithikoguga* seisneb selles, et ta märkis osad *hadiithid* kui tema kogusse mittekuuluvad, kuid tema kopeerijad, kes sellest aru ei saanud, kopeerisid osa neist uuesti tema kogusse.

AL-BAGHAWI – viide **Abu Muhammad Husain ibn Masud ibn Muhammad Al-Farra Al-Baghawi** Koraani seletusele „*Tafsir Al-Baghawi*“, mida tuntakse ka „Maalim At-Tanzili“ nime all ja mis on tegelikult „Tafsir Al-Thalabi“ lühendatud variant. Al-Baghawi (1043–1122) oli afgaani päritolu šafi'i koolkonda kuuluv *hadiithi*õpetlane ja islami õigusteadlane. Tema õpetajaks oli Al-Husain ibn Muhammad Al-Marwa Al-Rudi. „Tafsir Al-Baghawi“ oli tema tuntuim teos, kuid tema sulest pärinevad ka tuntud „Sharh Al-Sunnah“ ja „Masabih Al-Sunnah“, mis sai hiljem At-Tabrizi täiendustega tuntuks kui „Mishkat Al-Masabih“.

AL-BUKHARI – viide **Muhammad ibn Ismail ibn Ibrahim ibn Al-Mughira ibn Mardizba Al-Bukhari** *hadiithikogule „Al-Jami Al-Musnad As-Sahih Al-Mukhtasar min Umur Rasul Allah wa Sunnanihi wa Ayyamihi“* („Lühendatud kogu autentsetest ühendusega edastuskettidest Prohveti ja tema aja tavade asjus“), tuntud pigem kui „*Sahih Al-Bukhari*“. Al-Bukhari (810–870) sündis tänapäeva

Usbekistani aladel paiknevas Buhhaaras. Tema isa Ismail ibn Ibrahim oli tuntud Pärsia *hadiithi*õpetlane, kes suri, kui Al-Bukhari oli veel noor. Ta alustas juba väga varakult ema abiga *hadiithide* õppimist. 16-aastaselt sooritas ta koos oma venna ja lesest emaga palverännaku Mekasse. Juba 18-aastaselt hakkas ta Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslaste ja nende järgijate *hadiithe* üles kirjutama. Ta käis läbi kõik islami impeeriumi olulised õppimiskeskused, rääkis paljude õpetlastega ja õppis *hadiithe*. Öeldakse, et ta olevat üle 1000 inimese käest kuulnud kokku 600 000 *hadiithi*. Peale 16 aastat õppimist ja reisimist naasis ta Buhhaarasse ning asus kirjutama oma *hadiithikogu*, mida peetakse parimaks ja autentseimaks. „Sahih Al-Bukharis“ on *hadiithe* pea igaks elu aspektiks. Enne iga *hadiithi* oma kogusse lisamist olevat Al-Bukhari teinud *wudu* ja palvetanud 2-rakalise vabatahtliku palve, paludes Jumala juhatust. Seejärel viis ta läbi täpse uuringu, mille käigus selgus, kas *hadiith* vastas tema rangetele autentsusekriteeriumitele. Vaid siis, kui ta oli täiesti kindel, et *hadiith* on autentne, lisas ta selle oma kogusse, mis sisaldab üle 7000 *hadiithi*, millest ligi 3000 korduvad. Ta kirjutas ka teisi raamatuid, näiteks „Al-Adab Al-Mufrad“, milles olid kokku kogutud *hadiithid* eetika ja viisakuse kohta, „At-Tarikh Al-Kabir“ („Suur ajalugu“), „At-Tarikh Al-Awsat“ („Keskmise ajalugu“), „At-Tarikh As-Saghir“ („Väike ajalugu“) ja „Khalq Afaal Al-Ibaad“ (uurimus sunni usutunnistusest) ning kaks raamatut *hadiithiedastajate* biograafiatest. Ta oli oma „Sahih Al-Bukhari“ koostamise nii hinge võtnud, et kulutas reiseideks kogu oma raha. Muslim ibn Al-Hajjaj, järjekorras teise kõige autentsema *hadiithikogu* „Sahih Muslim“ autor, oli Al-Bukhari õpilane. Al-Bukhari oli väga konservatiivne ja seega nii *mu'tazili* kui ka *rafidhi* liikumiste vastane. Ta lõpetas „Sahih Al-Bukhari“ umbes 846. aastal ja veetis ülejäänud 24 aastat oma elust erinevates islami impeeriumi keskustes *hadiithe* õpetades. Igast tema loengust võttis osa tuhandeid inimesi.

Nende 24 aasta jooksul tegi ta „Sahih Al-Bukharis“ vaid väikesi muudatusi, mis puudutasid peamiselt peatükkide pealkirju. Tänapäeval on teada mitmeid „Sahih Al-Bukhari“ nõ „versioone“, mis kujutavad endast erinevate õpilaste poolt edasi antud sama teost. Neist tuntuim on Firabri versioon, kuid ka kõik teised sisaldavad sama arvu *hadiithe*. „Sahih Al-Bukharit“ peetakse Koraani järel maailma autentseimaks raamatuks. Sellele on kirjutatud suur hulk kommentaare, millest tuntuim on „Fath Al-Bari“.

AL-MUWATTA – viide **Malik ibn Anas ibn Malik ibn Amr Al-Asbahi** *hadiithikogule* „**Al-Muwatta**“ („Sissetallatud rada“). Malik (u 711–795), tuntud ka kui „imaam Malik“, „islami šeik“, „kogukonna tõend“ ja „emigratsiooni eluaseme imaam“, on üks olulisimaid ja tunnustatumaid islami õigusteaduse õpetlasi sunni islamis. Maliki nime kannab üks neljast islami õiguskoolkonnast. Shafi’i, kes oli üheksa aastat Maliki õpilane ja ise suur õpetlane ning õiguskoolkonna looja, on öelnud: „Kui õpetlastest rääkida, siis Malik on kui täht nende keskel.“ Maliki „Al-Muwatta“ on väga varajane *hadiithikogu*, milles rõhk on asetatud islami seadusele. Raamatus on juttu Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) aja rituaalidest, kombetalitlustest, tavadest, traditsioonidest, normidest ja seadustest. Imaam Malik töötas oma raamatu kallal tervelt 40 aastat ja mitte ainult kõik Mediina teadjad, vaid ka kõik õiguskoolkonnad ja *hadiithi*õpetlased nõustuvad, et see raamat on autentne. „Al-Muwatta“ koosneb ligi 1720 *hadiithist*: neist 600 on *marfu’* (*hadiithid*, kus jutustajaks on Prohvet Muhammad (صلى الله عليه وسلم)), 613 *mawquf* (*hadiithid*, kus jutustajaks on Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslane), 285 *maqtu’* (*hadiithid*, kus jutustajaks on *tabi’i* ehk Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslase järgija) ja 222 *mursal* („kiirustatud“ – *hadiith*, mille edastajateketis ei ole *tabi’i* (järgija) ja Muhammedi (صلى الله عليه وسلم))

vahel mainitud *sahabat* (Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslast). Kuna see *hadiithikogu* on väga oluline, on läbi aegade sellele kirjutatud ka mitmeid kommentaare (näiteks „At-Tamhid“, „Al-Istidhkar“ jpt).

AL-QURTUBI – viide **Abu Abdullah Muhammad ibn Ahmad ibn Abu Bakr Al-Ansari Al-Qurtubi** Koraani seletusele „**Al-Jami li Ahkam il-Quran**“, tuntud ka kui „Tafsir Al-Qurtubi“. Al-Qurtubi (1214–1273) oli kuulus sunni islami maliki koolkonna õpetlane, kes spetsialiseerus *hadiithide* ja islami õigusteadusele. Ta sündis Hispaanias Cordobas ja suri Egiptuses. „Tafsir Al-Qurtubi“ on tema tuntuim teos. Selle peamiseks ülesandeks on tuletada Koraanist juriidilisi käske ja keelde samal ajal Koraani värsse lahti seletades, raskete sõnade tähendusi andes ja Koraani eriliste märkide, elegantsuse ja kompositsiooni üle arutledes. Teda tsiteeritakse kõige enam seoses džinnide ja saatana inimkehasse sisenemisega (näiteks 2:275 selgitus). Tema teostest on veel tuntud „At-Tadhkira Fih Alil Mawta Wal-Akhira“ („Surma ja Teispoolse asjad“).

AN-NASAI AL-KUBRA – viide **Ahmad ibn Shuaib ibn Ali ibn Sinan Abu Abd Ar-Rahman An-Nasai** *hadiithikogule* „**As-Sunan Al-Kubra**“. An-Nasai (829–915) oli tuntud *hadiithi*õpetlane, kes kirjutas kuusteist, millest kuus olid seotud *hadiithiteadusega*. Tema tuntuim teos on „Sunan Al-Sughra“ ehk „Al-Mujtaba“, üks kuuest kanoonilisest *hadiithikogust*, mis on lühendatud variant tema „As-Sunan Al-Kubrast“. An-Nasai sündis Nasas Khorasanis ja reisis *hadiithide* otsimiseks palju ringi. Ta elas mõnda aega Egiptuses, siis Damaskuses. An-Nasai mõrvati, kuna ta toetas Alid (رضي الله عنه) ja oli Muawia vastu. Poliitilistest vaadetest hoolimata on An-Nasai teoses 29 *hadiithi*, mille ta edastas Muawialt. Neist 13 ei esine teises viies kanoonilises raamatus. Ta ise on öelnud: „Uks islamisse on Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslased. Kes iganes räägib kaaslastest

halvasti, tema sooviks on islamit kahjustada. Kes iganes räägib aga Muawiaast halvasti, see otsib võimalust Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest halvasti rääkida.“

AT-TABARANI – viide **Abul-Qasim Sulaiman ibn Ahmad ibn Ayub ibn Matair Al-Lakhmi At-Tabarani** Koraani seletusele „**Tafsir At-Tabarani**“. At-Tabarani (873–970) sündis Tabariyas Lähis-Idas. Ta oli tuntud imaam ja *hadiithi*õpetlane, kes edastas *hadiithe* enam kui tuhandelt õpetlaselt. Ta lahkus teadmiste kogumise eesmärgil kodust ning reisis selleks kokku 33 aastat. Ta on kirjutanud palju huvitavaid ja kasulikke teoseid, nende hulgas näiteks „Al-Mujam Al-Kabir“, „Al-Mujam Al-Awsat“ ja „Al-Mujam As-Saghir“. Tema õpilaste hulgas olid näiteks Ahmad ibn Amr ibn Abdul-Khaliq Al-Basri ja Abu Bakr Al-Bazzar.

AT-TABARI – viide **Abu Jafar Muhammad ibn Jarir At-Tabari** Koraani seletusele „**Tafsir At-Tabari**“ ehk „Al-Musamma Jami Al-Bayan fi Ta'wil Al-Qur'an“. At-Tabari (838–923) oli üks varasemaid, tuntumaid ja väljapaistvamaid Pärsia ajaloolasi, teolooge ja Koraani seletajaid, kes kirjutas vaid araabia keeles. Tema kuulsaima teose „Tafsir At-Tabari“ kõrval on tuntust kogunud veel ka „Tarikh At-Tabari“ („At-Tabari ajalugu“) ehk „Tarikh Ar-Rusul wal-Muluk“ („Prohvetite ja kuningate ajalugu“). Ta sündis Tabaristanis, teadis 7-aastaselt Koraani peast ja oli 8-aastaselt juba valmis usujuht ning alustas süvendatud *hadiithiteaduste* õpingutega 9-aastaselt. Ta lahkus õpingute tõttu kodust 12-aastaselt ning naasis sinna vaid kaks korda elu jooksul, kuigi pidas koduga alati tihedat sidet. Ta õppis Rayys, Bagdadis, Basras, Kufas, Wasitis, kuid ka Süürias, Palestiinas, Egiptuses ja Liibanonis. Hoolimata tema stiilist, millest võiks järeldada, et ta võttis palju suulistest allikatest, pärineb enamik tema edastatud materjale kirjalikest allikatest. Ta tahtis alati anda põhjanevaid fakte, samas ei kartnud ta kunagi ka oma

isiklikku arvamust väljendada. Ta kuulus algselt šafi'i õiguskoolkonda ning lõi hiljem oma koolkonna, mida hakati nimetama tema isa nime järgi (Jariri). Tema „Tafsir At-Tabari“ on tuntud oma detailsuse poolest. Töö mahu ning isikliku arvamuse avaldamise tõttu ei läinud ta teos laialdasse kasutusse, kuid õpetlased nagu Al-Baghawi ja As-Suyuti kasutasid seda palju. Ka ibn Kathir kasutas seda pidevalt oma *tafsiiri* kokkupanemisel.

AT-TIRMIDHI – viide **Abu Iisa Muhammad ibn Iisa ibn Sawra ibn Musa ibn Ad-Dahhak As-Sulami At-Tirmidhi** *hadiithikogule* „**Al-Jami As-Sahih**“ (rohkem tuntud „**Sunan At-Tirmidhi**“). At-Tirmidhi (824–892) (ka At-Tirmizi) oli keskaegne araabia *hadiithikoguja*. Tema „Sunan At-Tirmidhi“ kuulub kuue kanoonilise *hadiithikogu* hulka. Ta sündis ja suri Termezi äärelinnas Baghis Khurasanis, mis asub tänapäeval Usbekistani territooriumil. Alates 20. eluaastast reisis ta palju, näiteks Kufasse, Basrasse ja Araabia poolsaarele, kus õppis muu hulgas ka Quraiba ibn Saidi, Al-Bukhari, Muslimi ja Abu Dawudi juures. Kaks viimast aastat oma elust oli At-Tirmidhi pime; öeldakse, et ta oli Al-Bukhari surma järel nii palju nutnud. At-Tirmidhi kirjutas kokku üheksa raamatut, millest tuntuimad on „Al-Jami As-Sahih“, „Al-Ilal“ ja „Shamail“. Tänapäeval on säilinud vaid neli tema raamatut. Tema teene on ka varem ebamäärase *hadiithiklassifikatsiooni* terminite täpsustamine. Imaam Abu Ismail Abdullah ibn Muhammad Al-Ansari ütles, et At-Tirmidhi raamat on kasulikumi kui Al-Bukhari või Muslimi oma, kuna Al-Bukhari ja Muslimi raamatust saavad täit kasu lõigata vaid eksperdid, samas kui At-Tirmidhi raamat on igaühele arusaadav. Ibn Athir pidas At-Tirmidhi raamatut parimaks selle hea ülesehituse, väheste korduste, erinevate vaadete, argumentide, *hadiithi sahih* (autentne), *daif* (nõrk) või *gharib* (millel on vaid üks edastajatekett, st edastatud vaid ühte liini pidi)

olemise asjaolude ja *hadiith*iedastajate kohta käivate toetavate märkuste väljatoomise tõttu. At-Tirmidhi jagab oma *hadiith*id nelja kategooriasse: need, mis on kindlasti autentsed; need, mis vastavad At-Tirmidhi, An-Nasai ja Abu Dawudi standardile; need, milles on vastuolusid (mille At-Tirmidhi lahti seletab) ja need, mida on kasutanud vaid mõned õigusteaduse spetsialistid. „Sunan At-Tirmidhi“ kohta on kirjutatud ka hulganisti kommentaare.

FATH AL-BARI – viide **Al-Hafidh Shihabuddin Abu l-Fadl Ahmad ibn Ali ibn Muhammad Al-Asqalani** kirjutatud „Sahih Al-Bukhari“ tuntuimale kommentaarile „**Fath Al-Bari fi Sharh Sahih Al-Bukhari**“ ehk lihtsalt „Fath Al-Bari“ („Looja suursugusus“). Ibn Hajr Al-Asqalani (1372-1448) oli Kairos sündinud keskaegne šafi'i *hadiithi*õpetlane. Ta alustas Koraani õpinguid juba 5-aastaselt ning olevat suura Marjam pähe õppinud vaid päevaga. 12-aastaselt oli ta juba piisavalt kompetentne, et ramadaanil ajal *tarawihi* palvet juhtida. Ta õppis ka Damaskuses ja Jeruusalemmas; käis Mekas, Mediinas ja Jeemenis. 25-aastaselt abiellus ta Anas Khatuniga, kes ise oli tuntud *hadiith*iekspert ja õpetlane. Al-Asqalani oli mitmeid kordi Egiptuse peakohtunik ehk *qadi*. Kokku kirjutas Al-Asqalani rohkem kui 50 teost *hadiith*idest, *hadiithi* terminoloogiast, edastajate biograafiatest, ajaloost, Koraani seletusest ja islami õigusteadusest. „Fath Al-Bari“ lõpetamiseks olevat tal kulunud tervelt 25 aastat. „Sahih Al-Bukhari“ kohta on kirjutatud ligi 70 kommentaari, kuid „Fath Al-Barit“ peetakse neist parimaks. Samuti on tegemist Al-Asqalani enda parima tööga. „Fath Al-Barit“ hinnatakse selle doktriinse mõistlikkuse, vastavate araabia teaduste valdamise, erinevate interpretatsioonide oskusliku lahendamise ja täieliku ülevaate tõttu Al-Bukhari materjalist.

IBN HISHAM – viide **Abu Muhammad Abd Al-Malik ibn Hishami** teosele „**As-Sira An-Nabawia**“ („Prohveti elulugu“). Ibn Hisham (surnud 833) sündis Basras, kuid kolis hiljem Egiptusesse, kus sai tuntuks araabia keele grammatika, keeleteaduse ja ajaloo õpetlasena. Tema „**As-Sira An-Nabawia**“ on tegelikult toimetatud variant Ibn Ishaqi Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) biograafiast, mis on tänaseks kadunud ja mida tuntakse vaid Ibn Hishami ja At-Tabari tööde kaudu.

IBN KATHIR – viide **Abu Al-Fida Imad Ad-Din Ismail ibn Umar ibn Kathir Al-Qurashi Al-Busrawi** Koraani seletusele „**Tafsir Al-Quran Al-Adhim**“ („Vägeva Koraani seletus“) ehk lihtsalt „**Tafsir ibn Kathir**“. Ibn Kathir (1301–1373) sündis Busras Süürias. Tema õpetajate seas on näiteks Ibn Taimiyya, Al-Mizzi, Ibn Al-Firkah, Ibn Al-Hajjar jpt. Ta kogus tuntust oma hea mäluga, eriti mis puudutas Koraani ja Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) ütlusi. Peale Koraani seletaja sai ta tuntuks ka kohtuniku ja ajalooõpetlasena. Ta kirjutas küll mitmeid raamatuid, nagu näiteks „**Tarikh ibn Kathir**“ („Ibn Kathiri ajalugu“), „**As-Sira An-Nabawia**“ („Prohveti elulugu“), „**Qasas Ul-Anbiya**“ („Prohvetite lood“) ja „**Qasas Al-Quran**“ („Koraani lood“), kuid on tuntuks saanud just tänu oma Koraani seletusele „**Tafsir ibn Kathir**“, mis tõi Koraani värsside seletuseks Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) ja tema kaaslaste ütlusi ja seletusi. „**Tafsir ibn Kathir**“ on tänapäeval kõige populaarsem Koraani seletus üldse, kuna kasutab iga Koraani värssi ja peatüki seletamiseks *hadiithe*. Seda peetakse ka At-Tabari Koraani seletuse lühendatud variandiks.

IBN MAJAH – viide **Abu Abdullah Muhammad ibn Yazid ibn Majah Ar-Rabi Al-Qazwini** *hadiithikogule* „**Sunan Ibn Majah**“. Ibn Majah (824–887) oli keskaegne *hadiithi*õpetlane, kes pani kokku viimase kuuest kanoonilisest *hadiithikogust*, mille asemel on kuuendaks pakutud ka

imaam Maliki „Muwattat“ või „Sunan Ad-Darimit“. Ta sündis Qazwinis (tänapäeva Iraani provintsis) ja lahkus oma kodulinnast, et islamimaailmas ringi vaadata. Nii jõudis ta Iraaki, Mekasse, Lähis-Idasse ja Egiptusesse. Tema õpetajateks olid näiteks Abu Bakr ibn Abi Shaybah, Muhammad ibn Abdillah ibn Numayr, Jubarah ibn Al-Mughallis ja paljud teised. Tema tuntud „Sunan Ibn Majah“ koosnes 32 raamatust, 1500 peatükist ja umbes 4000 *hadiith*ist. Kui ta oma teose valmis sai, luges ta selle Abu Zurah’le (tolle aja tuntud *hadiithi*õpetlane) ette ning too kiitis selle heaks. Hiljem on ligi 20 tema edastatud *hadiith*idest kuulutatud võltsituteks. Peale „Sunan Ibn Majah“ kirjutas ta veel muidki teoseid, näiteks „Kitab At-Tafsir“ („Koraani seletuse raamat“) ja „Kitab At-Tarikh“ („Ajalooraamat“).

MUSLIM – viide **Abul Husain Muslim ibn Al-Hajjaj Qushairi An-Nishapuri** *hadiithikogule* „**Al-Musnad Al-Sahih bi Naklil Adl**“ ehk tuntuma nime all „**Sahih Muslim**“. Muslim ibn Al-Hajjaj (821–875) sündis Nishapuris, mis asub tänapäeva Iraani aladel. Tema isa Hajjaj ibn Muslim ibn Ward oli pärit Qushairi araabia hõimust. Peale pikki õpirännakuid läbi Araabia poolsaare, Egiptuse, Iraagi ja Süüria seadis ta end taas sisse oma kodulinnas Nishapuris, kus kohtas ka oma õpetajad ning eluaegset sõpra Al-Bukharit. Tema õpilaste seas olid näiteks At-Tirmidhi, Ibn Abi Harim Al-Razi, Ibn Khuzaima jpt. Tema *hadiithikogu* „Sahih Muslim“ peetakse „Sahih Al-Bukhari“ järel autentseimaks ning see kuulub kuue kanoonilise *hadiithikogu* hulka. Tema kogusse kuulub 3033–12 000 *hadiithi*, vastavalt sellele, kas arvestada eraldi *hadiith*idena ka need, mis korduvad, või kas arvestada vaid teksti või ka erinevaid edastajatekette. Ta valis need välja ligi 300 000 *hadiithi* hulgast. Umbes 1900 *hadiithi* tema kogus on samad mis „Sahih Al-Bukharis“. Muslim kontrollis iga *hadiithi* väga täpselt, enne kui ta selle oma kogusse lisas.

Tal ei olnud kunagi plaanis koostada kogu, milles oleksid ainult autentsed *hadiithid*, vaid ta soovis koguda kokku need *hadiithid*, mille õigsuses olid kõik moslemid üksmeelel.

TUHFAT AL-AHWADHI – viide **Abd Ar-Rahman Al-Mubarkafuri** teosele „**Tuhfat Al-Ahwadhi bi Sharh Jami At-Tirmidhi**“, mis on „Sunan At-Tirmidhi“ kommentaar.

TUHFAT AL-ASHRAF – viide **Jamal Ad-Din Abi Al-Hajjaj Yusuf ibn Abd Ar-Rahman Al-Mizzi** teosele „**Tuhfah Al-Ashraf**“. Al-Mizzi (surnud 1342) sündis Aleppos ning kolis hiljem Damaskusesse. Tema „Tuhfat Al-Ashraf“ kujutab endast kuues kanoonilises *hadiithikogus* sisalduvate *hadiithide* registrit. *Hadiithid* on selles registris lahterdatud nende alguslõigu järgi. Al-Mizzi on kirjutanud veel ka *hadiithiedastajate* biograafiate tuntud kogu nimega „Tahdhib Al-Kamal fi Asma Al-Rijal“.

HADIITHIEDASTAJATE REGISTER

Iga moslem teab (või vähemasti peaks teadma), kui oluline osa *hadiithis* on selle edastajatel. See, kes *hadiithi* meieni on toonud, määrab selle, kas seda *hadiithi* saab pidada usaldusväärseks. Samas, enamik meist loeb küll *hadiithide* alguses nende isikute nimesid, kes need *hadiithid* on meieni toonud, kuid ei tea nendest inimestest mitte midagi.

Püüame seda viga parandada ja lugeda paarikümne tähtsa *hadiithiedastaja* kohta seda, mida nende puhul oluliseks võib pidada ja kuidas nad Prohvetiga (صلى الله عليه وسلم) üldse on seotud. Siin nimekirjas ei ole loomulikult kaugeltki ära toodud kõik *hadiithiedastajad*, vaid osa neist, kes on seotud Koraani viimast kolmekümnendikku seletavate *hadiithidega*.

Abdullah ibn Amr (رضي الله عنهما) – *hadiithiedastaja*; tuntud kui Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslane ja sõjaväepealiku Amr ibn Al-Aasi poeg. Ta kuulus varajaste moslemite hulka, veetis Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kõrval palju aastaid, elas veel kaua peale Prohvetit (صلى الله عليه وسلم) ning andis edasi tema jutustused. Tema soov Prohveti (صلى الله عليه وسلم) õpetusi säilitada ja edasi anda oli nii suur, et ta kirjutas üles kõik *hadiithid*, mida Prohvetilt (صلى الله عليه وسلم) oli õppinud, kogudes nii kokku ligi 1000 *hadiithi*, mille kogu ta nimetas „As-Saadiqah“. Iga kord, kui ta Mekas käis, hõivasid õpilased kogu ta aja, kuid kuna ta enamuse ajast elas Egiptuses või Taifis ja veetis rohkem aega palves kui *hadiithe* õpetades, on ta järgnevatele põlvedele edasi andnud vähem *hadiithe* kui näiteks Abu Hurairah ja Aisha.

Abdullah ibn Masud (رضي الله عنه) – (surnud umbes 652) kuues mees, kes võttis vastu islami, Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) üks lähedasemaid kaaslasi ja abilisi. Ibn Masudi kohta on ka öeldud, et ta oli „oma iseloomu poolest Prohvetile (صلى الله عليه وسلم) lähim“. Teda peetakse ka üheks neist neljast inimesest, kellelt Muhammed (صلى الله عليه وسلم) soovitas Koraani õppida.

Abu Hurairah (رضي الله عنه) – (tuntud ka kui Abd Al-Rahman ibn Sakhr Al-Azdi) (603–681) Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslane ja *hadiithiedastaja*, „Sahih Al-Bukharis“ üks tsiteeritumaid ja „Sahih Muslimis“ kõige rohkem tsiteeritud *hadiithiedastaja*. Abu Hurairah'st sai moslem tänu tema hõimu juhile Tufayl ibn Amrile, kellega koos ta läks Mekasse Muhammediga (صلى الله عليه وسلم) kohtuma. Muhammed (صلى الله عليه وسلم) andis talle nimeks Abd Al-Rahman. 629. aastal läks ta koos mõne teise oma hõimu mehega Mediinasse.

Abu Said Al-Khudri (رضي الله عنهما) – (tuntud ka kui Abu Said Sad ibn Malik ibn Sinan Al-Khazraji Al-Khudri) üks Prohveti (صلى الله عليه وسلم) noorematest kaaslastest, Mediina päritolu – ansaar. Uhudi lahingu ajal 625. aastal oli ta veel liiga noor, kuid ta isa Malik ibn Sinan langes selles lahingus. Abu Said ise osales järgnevates lahingutes. Ta veetis kogu oma elu Mediinas, välja arvatud tookord, kui ta Süürias kaliif Muawijat külastas. Ta suri 682., 683., 684. või 693. aastal ja on üks tsiteeritumaid *hadiith*iedastajaid, kes on edastanud umbes 1170 *hadiithi*, mistõttu teda peetakse seitsmendaks *hadiith*iedastajate seas.

Abu Salamah (رضي الله عنه) – väga pühendunud Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslane, kes suri 625. aastal Uhudi lahingus saadud haava tõttu. Prohvet Muhammed (صلى الله عليه وسلم) abiellus austusest Abu Salamah' vastu tema lese Umm Salamah Hind bint Abi Umayyaga.

Abu Ubaydah (رضي الله عنه) – (tuntud ka kui Amir ibn Abdullah ibn Al-Jarrah või Abu Ubaydah ibn Al-Jarrah) (583–638) üks kümnest Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslasest, kellele lubati Paradiisi. Kaliif Umar ibn Al-Khattabi ajal oli ta suure moslemiarmee üks juhte ning Umari potentsiaalsete kaliifide nimekirjas. Temast sai moslem vaid päev peale Abu Bakrit 611. aastal ning ta emigreerus koos 83 mehe ja 20 naisega 624. aastal Abessiiniasse. Ta võttis osa Badri lahingust, kus ta isa Abdullah ibn Al-Jarrah teda ründas. Kuigi Abu Ubaydah püüdis teda vältida, blokeeris isa viimaks ta tee ja ta oli sunnitud isa enesekaitseks tapma. Tema lohutuseks ilmutas Jumal Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) Koraani 58. peatüki värsi 22. Ta aitas kaasa Hommikumaa vallutamisele, vallutas Jeruusalemma ja innustas oma lihtsusega paljusid kristlasi isalami usku pöörduma. Ta suri 638. aastal katku.

Adi ibn Hatim (رضي الله عنه) – üks Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest; araablaste hõimu Tayy juht, poeet Hatimtai poeg. 630. aastal hülgas ta kristluse ja pöördus isalmi usku. Ta liitus moslemite armeega kaliif Abu Bakri ajal ja aitas ülestõuse maha suruda. Oli Iraaki saadetud armee üks juhtidest.

Aisha bint Abu Bakr (رضي الله عنها) – (suri 678) Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) abikaasa, Usklike Ema. Üks tsiteeritumaid *hadiith*iedastajaid, kes andis edasi kokku 2210 *hadiithi*, millest 316 on mainitud nii „Sahih Al-Bukharis” kui ka „Sahih Muslimis”. Teda peetakse oma aja üheks suurimaks islami õigusteaduse õpetlaseks, kelle juures käidi õppimas kogu islamimaailmast. Tema edasi antud *hadiithid* olid kõige enam seotud Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) isikliku ja koduse eluga.

Al-Baghawi – (tuntud ka kui Abu Muhammad Husayn ibn Masud ibn Muhammad Al-Farra Baghawi) (1043-1122) Shafii koolkonna afgaanist *hadiithi*õpetlane, kes peale *hadiith*iteaduse oli väga pädev ka *fiqhis* (islami õigusteaduses). Tema õpetajaks oli Al-Husayn ibn Muhammad Al-Marwa Al-Rusi. Peamiselt tuntakse teda tema teose „Tafsir Al-Baghawi“ ja *hadiithi*klassikasse kuuluvate „Sharh Al-Sunnah“ ja „Masabih Al-Sunnah“ tõttu.

Al-Hasan ibn Ali ibn Aby Talib (رضي الله عنهما) – Ali ibn Abu Talibi ja Muhammedi tütre Fatimah’ poeg.

Al-Hasan Al-Basri – (tuntud ka kui Abu Said Al-Hasan ibn Abi-l-Hasan Yasar Al-Basri) (642–728 või 737) tuntud moslemist teoloog ja õpetlane, kes sündis Mediinas pärslastest vanematele.

Ali ibn Abu Talib (رضي الله عنه) – (598, 599 või 600 – 661) Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) onupoeg, tütre abikaasa ja islami neljas kaliif (656–661).

Ta oli esimene meessoost isik, kes islami vastu võttis, kuigi oli tol ajal veel laps. Sellest ajast jäi ta Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kõrvale ja toetas teda kõiges terve elu.

Al-Mughirah ibn Shubah (رضي الله عنه) – üks silmapaistvamaid Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslasi. Ta oli pärit Taifi Thaififi hõimust ning hakkas moslemiks peale seda, kui kuulis peale Taifi lahingut 628. aastal ühe kristlase suust ettekuulutust saabuvast prohvetist, mis langes kokku Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) tulekuga. Peale moslemiks hakkamist võttis ta vapralt osa kõigist lahingutest ja kaotas Yamama lahingus ühe silma. Umari kalifaadi ajal oli ta Basra asevalitseja, alates 639. aastast Basra valitseja.

Amr ibn Abasah (رضي الله عنه) – üks Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest ja *hadiith*iedastajatest. Amr ise on jutustanud, et kohtas Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) tolle misjoni algusajal Mekas ning küsis: „Kes sa oled?“ Muhammed (صلى الله عليه وسلم) vastas: „Ma olen prohvet.“ Amr küsis siis: „Mis on prohvet?“ Muhammed (صلى الله عليه وسلم) vastas: „Jumal on mind saatnud.“ Amr küsis: „Millega Jumal sind saatis?“ Muhammed (صلى الله عليه وسلم) vastas: „Käsuga hävitada iidolid ja kohelda oma sugulasi lahkelt; uskuda Jumala ainsusesse ja mitte kedagi austada peale Tema.“

Ar-Rabi ibn Khuthaym Al-Thawri – (surnud umbes 682) Abdullah ibn Abbasi õpilane, tuntud *tabi'i* (Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslane järgija). Tema sõna järgi on edasi antud palju „Sahih Al-Bukhari“ *hadiithe*. Ta oli küll invaliid ega saanud käia, kuid tsiteerides üht *hadiithi* ütles alati, et kui ta kuuleb palvekutset, peab ta palvele tulema, kasvõi roomates.

Ash-Shabi – (tuntud ka kui Amir ibn Shurahabil Ash-Shabi) Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslaste järgija – *tabi*’i.

Ata ibn Abi Rabah – Ibn Abbasi õpilane, tuntud *tabi*’i moslem ja *hadiith*iedastaja, keda tihti on tsiteerinud tema 8. sajandi õpilane islami õpetlane Ibn Jurayj.

Ath-Thawri ibn Said – (tuntud ka kui Sufyan ibn Said Ath-Thawri) (716–778) *tabi*’i islami õpetlane, *haafiz* (keegi, kes teab kogu Koraani peast) ja jurist; Thawri koolkonna looja; *hadiith*ikoguja, kel õnnestus kokku koguda märkimisväärne hulk Prohveti (صلى الله عليه وسلم) jutustusi.

Ibn Abbas (رضي الله عنه) – (tuntud ka kui Abdallah ibn Abbas) Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) nõbu. Suurte teadmistega moslem, *tafsiiri* (Koraani seletuse) ekspert ja tuntud *hadiith*iedastaja. Tema ema oli teine naine, kes islami vastu võttis. Kui Ibn Abbas sündis (618/619), viis ta ema ta enne imetamist Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) juurde ja Prohvet (صلى الله عليه وسلم) pani veidi oma sülg vastsündinu keelele. Ibn Abbas kasvas üles Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kõrval, viis talle tihti *wuduks* vett, palvetas koos temaga, käis temaga kokkusaamistel, reisidel ja ekspeditsioonidel. Muhammedil (صلى الله عليه وسلم) oli tavaks tihti ta enda kõrvale tõmmata, teda õlale patsutada ja öelda: „Oo Jumal, õpeta talle Raamatut!“. Ibn Abbas pühendas kogu oma elu õppimisele ja jättis meelde hulga Prohveti (صلى الله عليه وسلم) õpetusi. Isegi peale Prohveti (صلى الله عليه وسلم) surma jätkas ta Prohveti (صلى الله عليه وسلم) õpetuste kogumist ja teistele kaaslastele õpetamist. Ta konsulteeris teiste kaaslastega, vahel kuni 30 kaaslasega ühe küsimuse üle. Ibn Abbasist pärineb Abbasiidide dünastia. Ta suri 71-aastasena 687/688. aastal Taifis. Ta on õpetanud nii Ata ibn Abi Rabahit, Wabih ibn Munabbhihi, Al-Rabi ibn Khuthaymi kui ka Qasim ibn Muhammad ibn Abu Bakrit.

Ibn Al-Aswad Al-Kindi (رضي الله عنه) – (tuntud ka kui Miqdad ibn Al-Aswas Al-Kindi) üks Prohvet Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslasi; ori, kes hakkas salaja moslemiks ja emigreerus Mediinasse. Ta on tuntuks saanud kui Koraani õpetaja ja tema retsiteerimisstiil sai tuntuks kogu Damaskuses. Ta suri 90-aastasena.

Ibn Jarir – (tuntud ka kui Abu Jafar Muhammad ibn Jarir Al-Tabari või lihtsalt Al-Tabari) (838–923) üks varasemaid, tuntumaid ja kuulsamaid pärslasest ajaloolasi ja Koraani seletajaid, kes kirjutas vaid araabia keeles. Tuntuimaks on tema teosed „Tarikh Al-Tabari“ (prohvetite ja kuningate ajalugu) ja „Tafsir At-Tabari“ (Koraani seletus).

Ibn Zayd (رضي الله عنهما) – (tuntud ka kui Usama ibn Zayd) Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) vabastatud orja ja kasupoja, ühe esimese moslemi Zayd ibn Harithah poeg. Seetõttu pidas Muhammed (صلى الله عليه وسلم) Usamat peaaegu oma pojapojaks ning armastas teda nagu oma tütrepoegi Al-Hasanit ja Al-Husayni. 10-aastaselt tahtis ta Uhudi lahingus kaasa võidelda, kuid seda talle ei lubatud. Tema esimeseks lahinguks sai 15-aastaselt Kraavi lahing. Hunayni lahingu käigus, kui moslemid nurka suruti, oli Usamah üks neist meestest, kes Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kõrval edasi võitlesid ja kaotuse võiduks pöörasid.

Ibn Zubayr (رضي الله عنهما) – (tuntud ka kui Abdallah Al-Zubayr või Abdallah ibn Az-Zubayr) (624–692) üks Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest, kelle isa oli Zubayr ibn Al-Awwam ja ema Asma bint Abu Bakr. Ta võttis aktiivselt osa Bütsantsi ja Sassaniidide impeeriumi vastu läbi viidavatest kampaaniatest.

Ibn Umar (رضي الله عنهما) – (tuntud ka kui Abdullah ibn Umar) (614–693) teise kaliifi Umar ibn Al-Khattabi poeg. Ta oli silmapaistev *hadiith*iedasjata ja seadusetundja, kelle käest küsisid nõu isegi valitsejad.

Ikrimah ibn Abu Jahl (رضي الله عنه) – oluline islami algusaja juht ja Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslane. Abu Jahli pojana oli ta alguses üks Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) vastaseid Mekas, kuid hakkas Meka vallutusel 630. aastal moslemiks ja temast sai oluline tsiviil- ja militaarjuht varajases islamiriigis. Ta suri Jarmuki lahingus.

Kaab Al-Ahbar – (tuntud ka kui Abu Ishaq Kaab ibn Mati Al-Humayari Al-Ahbar) väljapaistev Jeemeni rabi, kes hakkas moslemiks. *Tabi* 'ina on ta edastanud palju *isra* 'iliyasid (judeo-kristlikust traditsioonist pärit *hadiithe*).

Masruq ibn Al-Ajda – (surnud 682) tuntud ja austatud *tabi* 'i, jurist ja *hadiith*iedastaja. Ta oli üks paljudest Abdullah ibn Masudi õpilastest ja resideerus põhiliselt Kufas (Iraagis). Hiljem sai temast endast tuntud õpetaja. Tema käe all on õppinud näiteks Ibrahim Al-Nakha'i ja paljud teised. Masruqi kohta on räägitud, et ta oli väga harras Jumala kummardaja ja võimeline Kaaba ees täiskummarduses magama.

Qatadah ibn Al-Nu'man (رضي الله عنه) – (surnud 632) üks Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest ja ansaaridest; *haafiz*, paljude *hadiithide* edastaja. Uhudi lahingus 625. aastal sai ta löögi silma, nii et ta silmamuna põse kohal ripnes. Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslased tahtsid selle ära lõigata, kuid küsisid enne Prohveti (صلى الله عليه وسلم) arvamust, kes käskis silma rahule jätta. Ta palus Qatadah eest Jumalat ja sättis silma õigele kohale tagasi, nii et keegi enam aru ei saanud, milline silm oli vigastatud.

Sahl ibn Sad Al-Saidi (رضي الله عنه) – (surnud 91 AH) üks Prohveti (صلى الله عليه وسلم) silmapaistvaid kaaslasi, ansaar ja varajase islami õpetlane.

Said ibn Jubayr – (tuntud ka kui Abu Muhammad) (665–714) üks olulisemaid *tabi*’ine ja oma aja tähtis jurist; pärit Kufast (Iraagist); on edasi andnud mitmeid Ibn Abbasi *hadiithe*.

Ubayy ibn Kaab (رضي الله عنه) – (tuntud ka kui Abu Mundhir) (surnud 649) üks Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslastest ja austatud isik islami algusaastate ühiskonnas. Sündinud Mediinas, Banu Khazraji hõimus. Ta oli üks esimesi mediinalasi, kes moslemiks hakkas ja Aqabah’s Muhammedit (صلى الله عليه وسلم) kui prohvetit tunnistas. Ta oli ka Muhammedile (صلى الله عليه وسلم) sekretäriks, kirjutades tema kirju. Ta oli üks vähestest, kes Koraani suurasid üles kirjutas ja peale Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) surma üks 25st inimesest, kes tervet Koraani peast teadis. Ühe Muhammedi (صلى الله عليه وسلم) *hadiithi* kohaselt on ta üks neljast inimesest, kellelt Muhammed (صلى الله عليه وسلم) soovitas Koraani õppida.

Umar ibn Al-Khattab (رضي الله عنه) – (umbes 586/590–644) üks olulisemaid Prohveti (صلى الله عليه وسلم) kaaslasi; islami impeeriumi teine kaliif ja üks mõjuvõimsamaid islamimaailma juhte üldse. Ta oli tuntud jurist ja kuulus oma õigluse poolest. Ta oli ka esimene kaliif, keda hakati *amiir al-mu’miniiniks* (usklike käskijaks) kutsuma. Tema valitsusajal laienes islami impeerium kiirelt, neelates kogu Pärsia impeeriumi ja rohkem kui 2/3 Ida-Rooma impeeriumist. Umar oli esimene, kes peale 500 aastat lubas juudid tagasi Jeruusalemma elama ja oma usku praktiseerima.

KASUTATUD KIRJANDUS

Abu Khaliyl 2007. „Jami’ At-Tirmidhi“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

Al-Hilali, Taqi-ud-Din; Muhsin Khan, Muhammad 2000. „Interpretation of the Meaning of the Noble Qur’an in the English Language“, Riyadh: Darussalam Publications.

Al-Khattab, Nasiruddin 2007. „Sahih Muslim“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

Al-Khattab, Nasiruddin 2007. „Sunan An-Nasa’i“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

Al-Khattab, Nasiruddin 2007. „Sunan Ibn Majah“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

„Al-Quran Al-Karim“ 2000. Riyadh: Darussalam Publications.

„Encyclopedie de l’islam“ 2002. Leyde: Brill Academic Publishers.

Hasan, Ahmad 2004. „Sunan Abu Dawud“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

Ibn Kathir 2000. „Tafsir Ibn Kathir“, 10. köide, Riyadh: Darussalam Publications.

Muhsin Khan, Muhammad 1997. „The Translation of the Meanings of Sahih Al-Bukhari“ – Arabic-English, Riyadh: Darussalam Publications.

Qadhi, Yasir 2008. „Sunan Abu Dawud“ – Arabic-English, Riyadh, Darussalam Publications.

„The Qur’an – Arabic Text with Corresponding English Meaning“ 1997. Riyadh: Saheeh International.

<http://www.fatwa-online.com/>, külastatud 30.05.2010.

<http://www.islamqa.com/en>, külastatud 03.06.2010.

<http://www.islam.pri.ee/>, külastatud 06-07.2010.